

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Magdaléna Králová

**Trestný čin účasti na sebevraždě a problematika
s tím související (s důrazem na eutanázii)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26.09.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 270 693 znaků včetně mezer.

V Praze dne 26.09.2024

.....
Magdaléna Králová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc. za vedení této diplomové práce, cenné rady a připomínky.

Dále bych ráda poděkovala své rodině za podporu během celé doby mého studia.

Obsah

ÚVOD	1
1. EUTANÁZIE	4
1.1. Vymezení pojmu eutanázie a pojmů s tím souvisejících	4
1.1.1. Eutanázie	4
1.1.2. Paliativní péče	5
1.1.3. Dystanázie	6
1.1.4. Eubiosie	6
1.1.5. Sociální eutanázie	6
1.1.6. Eutanázie novorozenců	6
1.1.7. Asistovaná sebevražda	7
1.2. Dělení eutanázie	7
1.3. Historie eutanázie	10
1.4. Argumentace pro eutanázii	13
1.4.1. Svoboda rozhodování (autonomie pacienta)	14
1.4.2. Lidská důstojnost	15
1.4.3. Soucit s trpícím pacientem	16
1.4.4. Ekonomický aspekt	17
1.5. Argumentace proti eutanázii	17
1.5.1. Obavy ze zneužití	17
1.5.2. Hippokratova přísaha	18
1.5.3. Nedostatečná paliativní péče	19
1.5.4. Kluzký svah	19
1.6. Právní úprava v České republice	20
1.6.1. Ústavněprávní souvislosti	20
1.6.1.1. Právo na život	21
1.6.1.2. Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí	22
1.6.1.3. Právo na zachování lidské důstojnosti	23
1.6.2. Občanskoprávní souvislosti	23
1.6.2.1. Dříve vyslovené přání	24
1.6.3. Trestněprávní souvislosti	25
1.6.3.1. Aktivní eutanázie přímá	25
1.6.3.2. Aktivní eutanázie nepřímá	27
1.6.3.3. Pasivní eutanázie	28
1.6.3.4. Vyžádaná a nevyžádaná eutanázie	29
1.6.3.5. Asistovaná sebevražda	29
1.7. Právní úprava ve vybraných zahraničních státech	30
1.7.1. Státy, ve kterých je legalizována eutanázie	30
1.7.1.1. Nizozemsko	31
1.7.1.2. Belgie	34
1.7.2. Státy, ve kterých je legalizována asistovaná sebevražda	36
1.7.3. Novinky na poli legalizace eutanázie	36
1.7.3.1. Španělsko	37
1.7.3.2. Portugalsko	37
1.7.3.3. Legalizace asistované sebevraždy v Rakousku	38
1.7.3.4. Snížení věkové hranice v Nizozemsku	38
1.7.3.5. Návrh zákona „o pomoci zemřít“ ve Francii	39

1.8.	Snahy o úpravu eutanázie na českém území	40
1.9.	Eutanázie – úvahy de lege ferenda.....	44
2.	TRESTNÝ ČIN ÚČASTI NA SEBEVRAŽDĚ.....	49
2.1.	Systematické zařazení v trestním zákoníku	49
2.2.	Důvody zakotvení v trestním zákoníku	51
2.3.	Historický vývoj trestného činu účasti na sebevraždě	51
2.3.1.	Exkurz – americký souboj	54
2.4.	Trestný čin účasti na sebevraždě dle současné právní úpravy	55
2.4.1.	Znaky skutkové podstaty	57
2.4.1.1.	Objektivní stránka	57
2.4.1.2.	Objekt.....	63
2.4.1.3.	Subjektivní stránka.....	63
2.4.1.4.	Subjekt	66
2.4.2.	„Pohnutí“ či „pomoc“ v konkrétních případech	66
2.4.2.1.	Šikana a kyberšikana.....	66
2.4.2.2.	Návody ke spáchání sebevraždy vyvěšené na internetu	67
2.4.2.3.	Nebezpečné hry a aplikace.....	68
2.4.3.	Právní osoba jakožto pachatel trestného činu účasti na sebevraždě.....	70
2.4.4.	Statistické údaje	71
2.4.4.1.	Shrnutí statistických údajů	77
2.5.	Komparace se zahraniční právní úpravou	77
2.5.1.	Slovensko	78
2.5.2.	Německo	79
2.5.3.	Rakousko.....	80
2.5.4.	Polsko.....	81
2.5.5.	Švýcarsko	83
2.5.6.	Shrnutí komparace	83
2.6.	Trestný čin účasti na sebevraždě – úvahy de lege ferenda	84
3.	SEBEVRAŽDA	86
3.1.	Vymezení pojmu sebevražda a jejích druhů	86
3.1.1.	Druhy sebevražd	86
3.2.	Pohled společnosti na sebevraždu	88
3.3.	Sebevražda a trestní právo	88
3.4.	Statistické údaje	90
3.5.	Sebevražda – úvahy de lege ferenda	92
4.	SHRUTÍ ÚVAH DE LEGE FERENDA	94
	ZÁVĚR.....	101
	Seznam zkratk	102
	Seznam použitých zdrojů	103
	Abstrakt	116
	Abstract	117

ÚVOD

„Nikdo neví, co je smrt, a přece se jí všichni bojí, jako by uznávali, že je největším zlem, třeba je pro člověka největším dobrem.“

- Platon

Tento citát jednoho z nejslavnějších antických filozofů a zastánců eutanázie, Platona, by mohl být přímo jedním z podtitulů této diplomové práce, neboť přesně vystihuje podstatu a smysl eutanázie – tedy institutu, který může pomoci nevléčitelně nemocným pacientům od jejich utrpení. Jako téma své diplomové práce jsem si nicméně nezvolila jen problematiku eutanázie, nýbrž i problematiku trestného činu účasti na sebevraždě a problematiku sebevražd jako takových, neboť se dle mého názoru jedná o spojené nádoby a pojednání o jednom z těchto institutů by nebylo bez ostatních úplné.

Sebevražda, potažmo účast na sebevraždě jiného, dnes představuje velmi složité téma, a to hned z několika důvodů. Na prvním místě bych uvedla, že se podle mého názoru jedná o téma, o kterém není mnoha lidem příjemné mluvit, neboť se s tímto sociálně-patologickým fenoménem na vlastní kůži u některé z blízkých osob setkali, dále protože trestný čin účasti na sebevraždě je velmi málo frekventovaným trestným činem pohybujícím se v jednotkách za rok, jehož skutková podstata je už několik desítek let více méně neměnná. Také vytváření relevantní právní úpravy pro tyto oblasti života považuji za obtížné, neboť zákonodárce by měl vzít v potaz řadu individuálních faktorů a těmto právní úpravu přizpůsobit.

Eutanázie jakožto téma nejen právní, ale i medicínské, filozofické, etické a morální zůstává už několik velmi ožehavým a kontroverzním tématem, u kterého můžeme pozorovat neutuchající bitvu příznivců a odpůrců. V některých státech již k legalizaci došlo, v některých se o legalizaci uvažuje.

O problematiku eutanázie, potažmo asistované sebevraždy, jsem se poprvé začala zajímat v souvislosti s různými internetovými články, které zněly často například takto: *„Mladá a fyzicky zdravá Nizozemka jde na eutanazii. Kvůli depresím“*¹ či takto: *„Bojím se žít v mrtvém těle. Poslední cesta postižené Francouzky k eutanazii“*.² Vždy jsem si při jejich čtení říkala, proč u nás není

¹ ZADRAŽILOVÁ, Jitka. Mladá a fyzicky zdravá Nizozemka jde na eutanazii. Kvůli depresím. In: *Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. 2024, 5. 4. 2024, 13:53 [cit. 2024-09-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-mlada-a-fyzicky-zdrava-nizozemka-jde-na-eutanazii-kvuli-depresim-40466663>

² ŽOHOVÁ, Magdalena. Bojím se žít v mrtvém těle. Poslední cesta postižené Francouzky k eutanazii. In: *Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. 2024, 21. 2. 2024, 20:22 [cit. 2024-07-01].

alespoň asistovaná sebevražda legalizována a přišlo mi velice smutné, že čeští občané jsou tímto nuceni vydat se na svou poslední cestu z jiné země, která jim tento odchod umožní. Chtěla jsem proto porozumět argumentům odpůrců legalizace eutanázie a třeba je i pochopit, o což se v této práci budu snažit.

Tato diplomová práce si klade za cíl shrnout nejen současné, ale i historické nazírání na tato tři témata, včetně mezinárodní komparace, popsat co nejvíce aspektů a dále zpracovat dostupné statistické údaje. V jednotlivých kapitolách se též budu věnovat mým vlastním úvahám, myšlenkám a návrhům *de lege ferenda*.

V první kapitole bude věnován prostor eutanázii, neboť část autorů radí asistovanou sebevraždu pod eutanázií v širokém slova smyslu. Nejdříve vysvětlím pojem eutanázie a pojmy, které s eutanázií bezprostředně souvisí. Dále se budu věnovat dělení eutanázie, neboť toto je předpokladem pro pojednání o trestněprávních důsledcích. Následovat bude historie eutanázie, neboť tato dodnes nahlížení na případnou legalizaci velmi ovlivňuje. Dále se bude jednat o představení argumentů pro a proti eutanázii, které bude následováno jednou ze stěžejních částí této práce, tedy pojednání o právní úpravě v České republice – zaměřím se na ústavněprávní, občanskoprávní a trestněprávní souvislosti. V této kapitole také nebude chybět komparace se zahraniční právní úpravou, a to jednak se státy, ve kterých je legalizována eutanázie, jednak se státy, ve kterých je legalizována asistovaná sebevražda. Poslední částí první kapitoly bude pohled na snahy o úpravu eutanázie včetně zakotvení privilegované skutkové podstaty usmrcení na žádost do českého právního řádu.

Druhá kapitola bude věnována trestnému činu účasti na sebevraždě, ve které po obecném úvodu představím jeho systematické zařazení v současném trestním zákoníku, důvody pro jeho zakotvení a historické souvislosti, ačkoliv skutková podstata tohoto trestného činu je *de facto* neměnná, když se mění jen trestní sazba a okruh tzv. chráněných osob. Dále se budu věnovat současné právní úpravě, tj. všem znakům skutkové podstaty. Neopomenutelnou součástí bude též představení relevantní judikatury a relativně podrobné zpracování statistických údajů. Ani v této kapitole nebude chybět srovnání se zahraniční právní úpravou, nicméně zaměřím se zejména na sousední země.

V třetí kapitole se budu věnovat fenoménu sebevražd. Popíšu, co se rozumí pod tímto pojmem, a vysvětlím jednotlivé druhy sebevražd. Následovat bude podkapitola zabývající se

nazíráním společnosti na sebevraždu a podkapitola, ve které shrnu důležité aspekty sebevražd a trestního práva. Nezbytnou součástí této kapitoly bude též shrnutí statistických údajů.

V další kapitole nastíním své myšlenky, názory a úvahy de lege ferenda, v jejichž rámci představím komplexní řešení dané problematiky.

Hlavním cílem této práce tedy bude zhodnocení nynějšího stavu eutanázie, asistované sebevraždy, trestného činu účasti na sebevraždě a sebevražd, zamyšlení se nad možnými řešeními a konečně zodpovězení otázky, zda by v České republice měla být legalizována aktivní přímá eutanázie či asistovaná sebevražda, a popř. za jakých podmínek. S tím souvisí i úvahy o zakotvení privilegované skutkové podstaty trestného činu usmrcení na žádost.

Ke zpracování práce budu využívat vědecké metody, zejména se bude jednat o analýzu, komparaci a dedukci.

1. EUTANÁZIE

Eutanázie je jedno z nejkontroverznějších a nejkompexnějších témat. Ačkoliv by se mohlo zdát, že se jedná o téma, kterým se společnost zabývá jen v dnešní době, není tomu tak. Zjednodušeně by se dalo říci, že problematikou eutanázie se zabývaly již nejstarší lidská společenství. Nyní panují v mnoha státech světa žhavé diskuse, zda by se tento institut měl nějakým způsobem právně upravit, v řadě z nich se tak již stalo.

Vzhledem ke skutečnosti, že neexistuje jednotná definice eutanázie, je potřebné si nejdůležitější pojmy, se kterými bude v této práci pracováno, vymežit, a to hlavně pro účely pojednání o trestněprávních důsledcích různých forem eutanázie.

1.1. Vymezení pojmu eutanázie a pojmů s tím souvisejících

1.1.1. Eutanázie

Samotný pojem eutanázie etymologicky pochází z řeckých slov „*eu*“ (v překladu dobrý) a „*thanatos*“ (v překladu smrt), tedy „*dobrá smrt*“.³ Eutanázii můžeme vnímat nejméně ve dvou rovinách – jednak jako dobrou smrt, jednak jako usmrcení ze soucitu.⁴

Ačkoliv, jak již bylo řečeno výše, jednotná definice eutanázie neexistuje, můžeme v odborné literatuře najít řadu definic, některé širší, některé užší. Mezi užší vymezení radíme definici od J. Vozára či J. Štěpána. J. Vozár chápe eutanázii jako „*vědomé ukončení života smrtelně nemocného člověka plně způsobilého k právním úkonům na jeho žádost*“.⁵ Podle J. Štěpána se jedná o jednání, „*jehož vlastní cílem je zkrácení života, přičemž rozhodujícím motivem je soucit s trpícím*“.⁶ Naopak přístup Heleny Haškovcové můžeme považovat za širší, neboť staví na doslovném překladu pojmu eutanázie jako tzv. dobré smrti.⁷

Opomenout bychom neměli ani definici Světové lékařské asociace, která eutanázii vnímá jako „*vědomé a úmyslné provedení činu s jasným záměrem ukončit život jiné osoby*“.⁸ Světová lékařská asociace zároveň poskytuje výčet podmínek, které musí být kumulativně splněny, aby se

³ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

⁴ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

⁵ VOZÁR, Jozef. Pojem eutanázia. *Právnik*. 1996, 135(3), 221-232.

⁶ ŠTĚPÁN, Jaromír. *Právo a moderní lékařství*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-068-3.

⁷ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

⁸ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanazie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

jednalo o eutanázii. Tyto podmínky jsou následující: a) subjektem je osoba, která trpí nevy léčitelnou chorobou, kdy zároveň je tato osoba způsobilá k právním úkonům, b) osoba žádá dobrovolně o ukončení života, c) lékař, popř. jiná osoba, si je vědoma zdravotního stavu žadatele a jeho přání zemřít, a d) jedná nezištně a ze soucitu.⁹

Dalších definic je mnoho, můžeme zmínit například tzv. Rotterdamská kritéria, Deklaraci o eutanázii, Blackův právní slovník či vymezení dle B. Pollarda. Z výše uvedeného tedy lze shrnout, že eutanázií se rozumí ukončení života smrtelně nemocného pacienta, a to na jeho vlastní žádost.

1.1.2. Paliativní péče

Paliativní péče (z latinského termínu *pallium* – v překladu maska, zakrytí¹⁰) je chápána odpůrci eutanázie jako alternativa, která může nevy léčitelně nemocným pacientům zajistit důstojný, a hlavně bezbolestný závěr života. Podle ustanovení § 5 odst. 2 písm. h) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen „zákon o zdravotních službách“) se jedná o jeden z druhů zdravotní péče. Je určena pro pacienty, kterým již nepomáhá léčba kurativní, a zaměřuje se hlavně na mírnění bolesti.¹¹ V důsledku této péče není smrt ani urychlována, ani oddalována. Vzhledem ke skutečnosti, že nedochází k zásahu do kauzálního průběhu umírání, je tato péče zcela v souladu se zákonem.¹²

Paliativní péči je nutné chápat jako jedno z klíčových odvětví zdravotnictví (shodně se vyjadřují Světová zdravotnická organizace, ministři zdravotnictví EU i vlády mnoha států).¹³

Právě nedostatečná úroveň paliativní péče v České republice je častým argumentem, proč by eutanázie neměla být legalizována. Podle odpůrců eutanázie může být usmrcení na žádost právním řádem dovoleno až v okamžiku, kdy každý potencionální žadatel o něj má možnost volby mezi dvěma možnostmi, a nebude proto pod tlakem při rozhodování se o tak závažné otázce, jakou smrt zcela jistě představuje. S tímto významným argumentem nelze nesouhlasit, neboť též jsem

⁹ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanazie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

¹⁰ MUNZAROVÁ, Marta. 7. Paliativní a hospicová péče: jediná cesta k dobré a ke skutečně důstojné smrti. In: *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 41-47. ISBN 978-80-7195-304-3.

¹¹ Pojem paliativní péče je nicméně širší než pojem hospicové péče, která je již určena pouze pro pacienty v terminálním stádiu nemoci.

¹² ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanazie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

¹³ Paliativní péče. Centrum paliativní péče [online]. 2018 [cit. 2024-08-14]. Dostupné z: <https://paliativnicentrum.cz/paliativni-pece>

toho názoru, že v případě uzákonění eutanázie, popř. asistované sebevraždy v České republice by umírající pacienti neměli tuto možnost vidět jako „jediné východisko“ ze svého strádání.

1.1.3. Dystanázie

Dystanázie, opak eutanázie, se dostává do popředí v souvislosti s rychlým rozvojem medicíny a představuje stav, kdy je život nevléčitelně nemocného pacienta prodlužován za pomoci moderní medicíny a moderních technologií. Takové udržování pacienta naživu nicméně může být velmi nákladné a z dlouhodobého hlediska naprosto bezcílné.

1.1.4. Eubiosie

Tento pojem definovaný italským onkologem F. Pannutim v překladu znamená „dobrý život“ (z řec. „eu“ a „bios“) a rozumí se jím: „osvobození od bolesti a lidská důstojnost nemocných až po přirozený odchod ze života“¹⁴.

1.1.5. Sociální eutanázie

Tento pojem se objevuje v souvislosti s rozdíly mezi poskytováním ekonomických zdrojů do zdravotnictví v jednotlivých státech. Pacient je sice v určitém státě léčen postupem de lege artis, nicméně i přesto může nastat smrt. Tento následek by nemusel nastat, kdyby pacient byl léčen v jiném státě, kde jsou dostupné modernější a novější technologie, postupy, prostředky. V daném státě však nejsou vzhledem k možnostem zdravotnictví a pacienta dostupné.¹⁵

1.1.6. Eutanázie novorozenců

Eutanázie novorozenců není v dnešní době legalizována téměř v žádném státě na světě¹⁶, nicméně i přesto má své zastánce. Jedná se například o australského filozofa Petera Singera, podle kterého usmrcení těžce nemocného novorozence nemůže být nikdy ekvivalentní usmrcení člověka, jakožto bytosti, která chce žít dál. V minulosti byli příznivci zabíjení zrůdných dětí například Seneca či Cicero.¹⁷

¹⁴ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

¹⁵ MACH, Jan. Eutanazie - pohled právní a etický. In: PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK A KOL. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: Grada publishing, 2012, s. 128-137. ISBN 978-80-247-4659-3.

¹⁶ Nizozemská a belgická právní úprava umožňují podstoupit eutanázii i dětem bez ohledu na věk. V Nizozemsku se jedná o novinku, kterou byla vyřešena tzv. šedá zóna týkající se pacientů od jednoho do 12 let věku.

¹⁷ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

1.1.7. Asistovaná sebevražda

Podle některých autorů je asistovaná sebevražda jednou z forem eutanázie v tzv. širokém slova smyslu, jiní tento názor vzhledem k odlišnostem odmítají. Sama tyto dva pojmy budu oddělovat. Podle T. Holčapka se jedná o: „*záměrné jednání osoby spočívající v napomáhání při sebevraždě jiné osoby nebo navedení druhé osoby k tomuto jednání.*“¹⁸

Zejména se bude jednat o případy, kdy lékař poskytne pacientovi radu, jak spáchat sebevraždu, popř. mu poskytne prostředek k ukončení života. Stejně trestné bude i jednání zdravotnických pracovníků, kteří jsou si vědomi, že si pacient schovává léky, a zůstanou k této skutečnosti nečinní, popř. ji budou vědomě podporovat.¹⁹

Od eutanázie se asistovaná sebevražda tedy liší v subjektu, který se dopouští usmrcení. V případě eutanázie to zpravidla bude lékař; v případě asistované sebevraždy to bude sama osoba, která chce ukončit svůj život, nicméně této osobě je buď napomáháno nebo je k tomuto navedena.

V České republice není asistovaná sebevražda v souladu se zákonem, nejčastěji se bude jednat o trestný čin účasti na sebevraždě dle ustanovení § 144 trestního zákoníku.

Jak proti eutanázii, tak proti asistované sebevraždě se staví Česká lékařská komora, která ve svém etickém kodexu stanoví následující: „*Eutanázie a asistované suicidium nejsou přípustné.*“²⁰

1.2. Dělení eutanázie

Eutanázie je velmi široký institut, který může zahrnovat celou řadu jednání, přičemž může jít o konání, stejně tak o nekonání. Rozlišování jednotlivých forem eutanázie je důležité nejen z teoretického hlediska, ale hlavně pro účely posouzení, zda jednající osoba jednala v souladu nebo v rozporu s právem.²¹ Stejně jako pojem eutanázie není ani její dělení přijímáno všemi bez výhrad a mezi jednotlivými autory proto můžeme vidět drobné rozdíly.

Nejzákladnějším dělením je dělení na eutanázii **aktivní** a **pasivní**. Rozdíl spočívá v tom, zda lékař, který eutanázii provádí, se dopouští konání či nekonání (opomenutí). Aktivní eutanázie je přístupem tzv. přeplněné stříkačky a spočívá v tom, že smrt pacienta je uspíšena konáním třetí

¹⁸ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

¹⁹ PRUDIL, Lukáš. 5.1.4 Trestný čin účasti na sebevraždě. In: *Právo pro zdravotnické pracovníky*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 165-166. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-929-8.

²⁰ Ustanovení § 2 odst. 7 Stavovského předpisu č. 10 České lékařské komory

²¹ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanázie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

osoby (nejčastěji lékaře). Bývá definována jako: „*volní jednání jiné osoby než pacienta vedoucí k ukončení života trpícího pacienta na jeho vlastní žádost*“.²²

Pasivní eutanázie na druhé straně reprezentuje princip tzv. odkloněné stříkačky a spočívá v tom, že pacient a) nedá souhlas s určitou léčbou, b) souhlas v průběhu léčby odvolá či c) v průběhu léčby, která je vykonávána se souhlasem pacienta, se zjistí další onemocnění, ke kterému již souhlas není dán.²³ Výše uvedené vychází ze zásady, že k lékařskému zákroku (až na výjimky) potřebuje lékař souhlas pacienta²⁴, pokud tento není dán, jedná lékař protiprávně. Právo odmítnout léčbu je také součástí ústavního práva na soukromí zakotveného v článku 7 Listiny. Shodně se vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu IV. ÚS 639/2000, ve kterém stanovil: „...*také v otázkách péče o vlastní zdraví záleží jen na jeho svobodném rozhodnutí, zda a v jaké míře se podrobí určitým medicínským výkonům a jen zákon ho může zavázat, že určitá vyšetření podstoupit musí*“ a taktéž „*nelze stavět lékařskou diagnózu nad právo*.“²⁵ Z toho důvodu není proto pasivní eutanázie považována mnohými autory, v čele např. s MUDr. M. Munzarovou, za eutanazii.²⁶ Pasivní eutanázie má podle H. Haškovcové blízko k pokynům DNR (z anglického „*do not resuscitate*“).²⁷

Rozlišování mezi aktivní a pasivní eutanázií je občas velmi problematické, a to hlavně v případě odpojení od přístrojů.²⁸ Podle důvodové zprávy k návrhu zákona o zdravotních službách, je takové jednání vnímáno jako konání, a tedy aktivní ukončení života²⁹, zatímco např. v německých podmínkách je vnímáno jako opomenutí (nekonání), a tudíž je v souladu se zákonem.

Toto členění bývá často předmětem kritiky, neboť rozdíl je často dán nepředvídatelnou okolností – zda osoba v daný okamžik potřebuje lékařský zákrok či zda bez něj po určitou dobu

²² HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

²³ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

²⁴ Informovaný souhlas je institut zakotvený v ustanovení § 34 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18.05.2021, sp. zn. IV. ÚS 639/2000

²⁶ MUNZAROVÁ, Marta. 4. Co je to (a co není) eutanázie? In: *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 19-28. ISBN 978-80-7195-304-3.

²⁷ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 4, s. 110-112

²⁸ Podle některých autorů nelze považovat odpojení pacientů od přístrojů za jednání, které spadá do rámce eutanázie. Je tomu tak hlavně z důvodu, že u pacientů, často v kómatu, nelze vyžádat jejich souhlas. Často je tedy pouze na vůli lékaře, jak zdravotní stav takového pacienta posoudí.

²⁹ Důvodové zprávě k zákonu o zdravotních službách navzdory panuje v českém prostředí i názor, že v případě odpojení od přístrojů se jedná o nekonání, a tudíž by se mělo jednat o právní jednání, které je v souladu s právem.

prežije.³⁰ David Černý také poukazuje na skutečnost, že tímto dělením se stírá rozdíl mezi eutanázií a ukončením / nezahájením léčby, což některým umožňuje tvrdit, že eutanazie se v českých nemocnicích běžně provádí, ačkoliv není uzákoněna.³¹

Podle subjektivní stránky jednajícího můžeme aktivní eutanázii dělit na **přímou** a **nepřímou**. V případě přímé eutanazie jedná lékař s přímým úmyslem usmrtit osobu, jež o to žádá, přičemž motivací je soucit s trpícím pacientem. Může se tak stát například aplikací smrtící infuze či podáním toxické látky.³² Naopak, nepřímá eutanazie je vedlejším negativním důsledkem léčby pacienta, kterému jsou neustále zvyšovány dávky tlumících medikamentů. Stupňování dávek je bohužel v takových případech nevyhnutelné, neboť účinek některých léků postupem času klesá. Primárním cílem lékaře je pomoci trpícímu pacientovi (analgesedace), nikoli uspíšit jeho smrt, nicméně pro případ, že se tak stane, je s tím ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb, trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“) srozuměn. Pacient také musí být o těchto vedlejších účincích řádně poučen a zároveň se musí jednat o postup, který je v jeho nejlepším zájmu.

Dle žádosti pacienta rozdělujeme eutanázii na **vyžádanou** a **nevyžádanou**. V případě eutanazie vyžádané předchází samotnému provedení žádost pacienta. Pokud provedení eutanazie nepředchází žádost pacienta (například z důvodu věku nebo mentální nezpůsobilosti)³³, bude se jednat o nevyžádanou eutanázii. Dané rozlišování je nicméně rizikové vzhledem k možnosti rozšiřování pojmu eutanazie i na jednání, která by pod pojem zařazována být neměla. Shodně s T. Holčápkem nepovažují usmrcení jiného, byť ze soucitu, jež je schopen o svém osudu rozhodovat a život ukončit nechce, za eutanázii, nýbrž za trestný čin vraždy dle ustanovení § 140 trestního zákoníku.³⁴ Nevyžádanou eutanázii tudíž považují toliko za teoretický konstrukt, neboť vůle nemocného projevená v žádosti o eutanázii je neodmyslitelnou podmínkou provedení takového činu.

Za velmi problematickou také považují skutečnost, že laická veřejnost mnohdy nedokáže jednotlivé formy eutanazie rozlišit, ba často ani netuší, že nějaké formy eutanazie existují, a pod pojmem eutanazie si představí toliko eutanázii aktivní přímou, tj. jedinou formu eutanazie, která

³⁰ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanazie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

³¹ ČERNÝ, David. Eutanazie a dobrý život: proč je eutanazie (někdy) morální, [online] *Vnitřní lékařství*, 2018. [cit. 2024-08-01], s. 236–244. Dostupné z: <https://casopisvnitrnilekarstvi.cz/pdfs/vnl/2018/03/04.pdf>

³² KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*, 1997, č. 7, s. 356-360

³³ KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*, 1997, č. 7, s. 356-360

³⁴ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

nyní není v České republice v souladu s právem. Z uvedeného důvodu bych byla velmi opatrná s průzkumy veřejného mínění, které se často právě otázky možného uzákonění eutanázie týkají. To nicméně nevylučuje, že závěry již provedených průzkumů jsou chybné, neboť tazající se svým dotazem též míří co do formy na eutanázii aktivní přímou. Pokud by nicméně měla být otázka legalizace aktivní přímé eutanázie aktuální, doporučila bych, aby tato problematika byla prezentována skrze masmédiá, a to zejména prostřednictvím sociálních sítí, které jsou dnes často, zejména u mladých lidí, jediným zdrojem informací.

1.3. Historie eutanázie

Pro úplné pochopení určité problematiky (a také z důvodu, že pojem eutanázie prošel určitým historickým vývojem a jeho obsah se měnil) je vždy stěžejní porozumět její historii. Odpůrci eutanázie často argumentují právě zneužitím v nacistickém Německu, kterému bude také věnován prostor v této kapitole. Je proto otázkou, zda jejich tvrzení je legitimní a obavy z případného uzákonění ospravedlnitelné, či zda je tato jejich argumentace naprosto lichá, na což bez znalostí historických souvislostí lze odpovědět jen stěží.

Jak již bylo řečeno, historie eutanázie je velmi dlouhá. Již pravěké společnosti byly nuceny v souladu se zásadou „silnější přežije“ zbavovat se slabých a starých jedinců. V antice nebyla sebevražda ani tzv. usmrcení z útrpnosti odsuzováno. Eutanázie byla chápána jako právo dobrovolně odejít, pokud různé okolnosti (nemoc, stáří apod.) neumožňovaly důstojně žít. Sokrates i Platon toto právo obhajovali, zatímco Aristoteles považoval sebevrahy za zbabělce: „...je totiž změkčilostí vyhybat se protivenstvím a sebevrah nepodstupuje smrt proto, že je to krásné, nýbrž proto, že se vyhýbá zlu.“³⁵ Důrazně proti se stavěli antičtí lékaři, kteří se řídili Hippokratovou přísahou, ve které stojí: „Nepodám nikomu smrtící látku, i kdyby ji ode mne žádal, a ani nikomu tuto možnost nenavrhu.“³⁶ Hippokratova přísaha je s určitými změnami aktuální dodnes a odpůrci legalizace eutanázie na ni velmi často odkazují, ačkoliv její text není právně závazný.

Eutanázie byla za určitých podmínek schvalována i stoiky. Zpravidla se muselo jednat o těžce nemocného pacienta a eutanázie musela být provedena po dobré úvaze.³⁷

³⁵ ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Druhé, rozšířené vydání. Praha: Rezek, 1996. ISBN 80-901796-7-3. verš 1116a

³⁶ KUTNOHORSKÁ, Jana. *Etika v ošetrovatelství*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2069-2.

³⁷ MUNZAROVÁ, Marta. Eutanazie. In: *Eutanazie, nebo paliativní péče?* Praha: Grada Publishing, 2005, s. 25-58. ISBN 80-247-1025-0.

Historický zvrat přišel s rozvojem křesťanství, ve kterém nebylo pro sebevraždu, potažmo eutanázii žádné místo. Život bylo nutné vnímat jako dar od Boha a eutanázii jako provinění proti pátému přikázání „*Nezabiješ!*“. Sebevražda byla smrtelný hřích a sebevrazi nemohli být pohřbeni na hřibově.³⁸

Renesance, jakožto návrat do antiky, se nestavěla k eutanázii tak odmítavě jako křesťanství. Thomas Moore vyjádřil svůj kladný postoj ve svém díle *Utopia*: „...*naopak, aby se toho trpkého života, jakožto žaláře a mučidla, s dobrou nadějí buď sám zbavil, anebo se ho dal od jiných se svým souhlasem zbavit, protože smrtí vyvázne nikoliv z výhod, nýbrž z trestu. Ti, kteří se dají přesvědčit, buď sami ukončují život hladovkou, anebo jsou z něho odesláni v oblouznění a bez pocitu umírání.*“³⁹ Francis Bacon, který použil slovo eutanázie poprvé v dnešním slova smyslu, vyjadřuje požadavek, aby lékaři mohli zmírnit bolest a trápení i v případě, že takové zmírnění umožní snadný a čestný odchod.⁴⁰

Opět diskutovat se o eutanázii začalo na počátku 19. století, kdy terapeutický základ eutanázie položil J.C Reil, který považoval umírajícího člověka za posvátnou věc.⁴¹ Na konci 19. století byly myšlenky ovlivněny sociálním darwinismem. Adolf Jost nastolil ve své knize *Právo na smrt* otázku, zda může být smrt individua žádoucí pro společnost. Po první světové válce, v době ekonomické krize, se o eutanázii rozostřila debata. Společnost v eutanázii viděla prostředek, jak se vypořádat s nevléčitelně nemocnými. Eutanázie tedy měla posloužit jako sociální reforma, z počátku nebyla rasově motivována. V Německu se badatelé zabývali otázkou rasové hygieny a eugeniky, což vzbudilo velkou pozornost široké veřejnosti. Proto byly na německých vysokých školách zakládány ústavy věnující se právě otázkám rasové hygieny.⁴²

Neblahou kapitolou historie je zneužití pojmu eutanázie během druhé světové války nacisty. Z tohoto důvodu bude tento termín užíván v uvozovkách jako „eutanázie“.⁴³ V Německu

³⁸ MACH, Jan. Eutanazie – pohled právní a etický. In: PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK A KOL. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: Grada publishing, 2012, s. 128-137. ISBN 978-80-247-4659-3.

³⁹ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

⁴⁰ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

⁴¹ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

⁴² HAVLOVÁ, Kamila. *Euthanasie* [online]. Praha, 2021. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/126537/150052761.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Rigorózní práce. Karlova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Rudolf Vokoun.

⁴³ Bundestag, německý spolkový sněm, v roce 2011 označil „eutanázii“ jako předstupeň vyvražďování židů a holokaustu celkově. „Eutanázie“ také měla bagatelizovat masové vyvražďování.

již delší dobu sílily myšlenky, aby se mohlo rozhodovat, či život je z rasového hlediska škodlivý a či nikoli. Hitler byl již v roce 1930 označen jako skutečný politik velkého formátu, který se nebál zakomponovat rasovou hygienu do státní politiky.⁴⁴ Cílem nacistického Německa bylo vytvořit národ, který bude nadřazen ostatním, což s sebou neslo nutnost „odstranit“ nemocné, duševně choré či tělesné poškozené jedince. „Eutanázie“ tedy v podmínkách nacistického Německa označuje: „*systematické vraždění duševně nemocných a jinak postižených pacientů v německých ústavech.*“⁴⁵ „Eutanázie“ neměla oporu v nacistickém právu a celý program označovaný jako T4 (podle adresy Tiergartenstraße 4 v Berlíně)⁴⁶ byl přísně tajný.

Od srpna 1939 byli duševně nemocní a tělesně postižení registrováni a do konce války jich bylo 5 až 10 tisíc zavražděno. Po útoku Německa na Polsko v září 1939 došlo na polském území k usmrcení bezmála 10 000 nemocných. V říjnu 1939 vydal Hitler tajný výnos, který opravňoval jeho lékaře Karla Brandta a Philipa Bouhlera k rozšíření „eutanázie“ (programu T4) na pacienty na území třetí říše.⁴⁷ Nejčastěji byli pacienti vražděni v plynových komorách, které na první pohled připomínaly sprchy. Do září 1941 bylo takto usmrceno zhruba 70–90 tisíc lidí, kteří byli označováni jako „*lebensunwerte*“ (v překladu nehodní života). Vzhledem ke skutečnosti, že takové masové vyvražďování pacientů nebylo možné utajit, byla akce T4 v roce 1941 po protestech ze strany veřejnosti, a hlavně ze strany církve, Hitlerem oficiálně zastavena. I přes oficiální zastavení nicméně pokračovalo masové vyvražďování, tzv. „divoká eutanázie“, a to hlavně v době leteckých náletů na Německo, kdy musela být řada ústavů vyklizena, a také na okupovaných sovětských územích. Tito pacienti nicméně nebyli usmrcováni v plynových komorách, daleko častěji se jednalo o smrt vyhladověním či podáním letální dávky léku. Přesný počet obětí není znám, avšak během norimberských procesů byl odhadnut na 275 tisíc.⁴⁸

Souběžně s programem T4 fungoval i tzv. dětský program eutanázie, který Hitler zahájil po žádosti otce těžce postiženého dítěte, aby ho jej zbavil. Hitler na základě této prosby pověřil svého osobního lékaře, aby se v obdobných případech postupovalo stejně. V roce 1939 byl vydán oběžník, kterým říšské ministerstvo uložilo evidovat těžce postižené novorozence (tj. novorozence

⁴⁴ MUNZAROVÁ, Marta. 6. Nacistický program eutanazie a dnešek. In: *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 32-40. ISBN 978-80-7195-304-3.

⁴⁵ Eutanázie (1939 - 1941). Holocaust [online]. Institut Terezinské iniciativy, 2001 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/eutanazie-1939---1941/>

⁴⁶ Eutanázie (1939 - 1941). Holocaust [online]. Institut Terezinské iniciativy, 2001 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/eutanazie-1939---1941/>

⁴⁷ Eutanázie (1939 - 1941). Holocaust [online]. Institut Terezinské iniciativy, 2001 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/eutanazie-1939---1941/>

⁴⁸ Eutanázie (1939 - 1941). Holocaust [online]. Institut Terezinské iniciativy, 2001 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/eutanazie-1939---1941/>

s obrnou, mongolismem, idiocií apod.). Vznikaly dětské ústavy, kde tyto děti byly usmrcovány vyhladověním či jim byla podána smrtící injekce. Do konce války tak mělo zemřít zhruba 5 tisíc dětí.⁴⁹

Během norimberského procesu probíhal též tzv. doktorský soud, během něhož byli souzeni lékaři a jiné osoby, které se podílely na zločinech podrývajících lidskou důstojnost v kontextu lékařství, tj. na „eutanázii“, pokusech na lidech či nucených sterilizacích.⁵⁰

Zvěrstva prováděná nacisty měla za následek, že po dlouhou dobu se o eutanázii nehovořilo vůbec. V roce 1980 vznikla ve Spojených státech společnost Hemlock Society, která radila pacientům trpícím nevléčitelnou nemocí, jak spáchat sebevraždu. Ve stejném roce oficiálně vznikla i World Federation of Right to Die Societies⁵¹ (volně přeloženo Světová federace společností za právo zemřít), která pravidelně pořádá mezinárodní konference.

Posledních pár desítek let můžeme na poli problematiky eutanázie vyzorovat dva hlavní trendy. Prvně se jedná o neustále se zlepšující technologie a zdravotnictví celkově, kdy lékaři jsou dnes schopni pacientům mnohem lépe pomoci a prodloužit jim tak život. S tím nicméně souvisí i skutečnost, že mnohdy je lidský život prodlužován „uměle“ na úkor jeho kvality a utrpení nevléčitelně nemocných pacientů je tak prohlubováno.

Za druhé se jedná o vzrůstající zájem lidí o jejich právo na sebeurčení. Z různých průzkumů věnujících se otázce legalizace eutanázie vyplývá, že většina veřejnosti by byla pro uzákonění eutanázie jakožto alternativy k paliativní péči. M. Munzarová nicméně k tomuto uvádí, že: „*koketovat s legalizací zabíjení nemocných jejich lékařem mohou jen lidé nemoudří*“.⁵² I přes tuto skutečnost můžeme hlavně v evropských státech pozorovat snahy o legislativní ukotvení eutanázie, o čemž bude pojednáno v následujících kapitolách.

1.4. Argumentace pro eutanázii

Vzhledem ke skutečnosti, že problematika eutanázie v sobě kombinuje prvky právní, etické, hodnotové, morální, lékařské, náboženské i filozofické, budou i argumenty svědčící ve prospěch eutanázie převážně mimoprávní. Výčet argumentů uvedených níže bude pouze toliko

⁴⁹ MUNZAROVÁ, Marta. Eutanazie. In: *Eutanazie, nebo paliativní péče?* Praha: Grada Publishing, 2005, s. 25-58. ISBN 80-247-1025-0.

⁵⁰ MUNZAROVÁ, Marta. 6. Nacistický program eutanazie a dnešek. In: *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 32-40. ISBN 978-80-7195-304-3.

⁵¹ Founding history: The World Federation of Right to Die Societies. The World Federation of Right to Die Societies: Ensuring Choices for a Dignified Death [online]. c2024 [cit. 2024-09-22]. Dostupné z: <https://wfrtds.org/history/>.

⁵² MUNZAROVÁ, Marta. 9. Proč nelze souhlasit s legalizací eutanazie. In: *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 58-62. ISBN 978-80-7195-304-3.

demonstrativní, neboť není cílem této práce uvést vyčerpávající seznam, spíše přiblížit čtenáři ty nejdůležitější či nejpoužívanější.

1.4.1. Svoboda rozhodování (autonomie pacienta)

Jedním z nejznámějších argumentů pro legalizaci eutanázie je právě svoboda rozhodování, tj. že člověk jako smysly nadaná bytost má možnost se rozhodnout o svém odchodu a má tedy možnost volby mezi utrpením a smrtí. Utrpení těžce nemocných pacientů v terminální fázi jejich nemoci je často mimořádně závažné a zdravý člověk si jej může jen stěží představit.

Svoboda člověka spočívá mimo jiné v kontrole nad vlastním životem a je v zásadě lhostejné, jak si člověk svůj život zařídí. Nemocný člověk často kontrolu nad svým životem ztrácí, a proto pokud žádá jiného o pomoc zemřít, snaží se pouze nadále tuto kontrolu vykonávat (ve formě žádosti o důstojný konec).⁵³ Přesto ale není eutanázie soukromou záležitostí pacienta, protože ji vykonává lékař.⁵⁴

Italský kriminalista E. Ferri, na kterého odkazoval A. Miříčka, věřil, že každý člověk je pánem svého života, a tudíž ho může i zničit. „*Může-li toto právo vykonávat sám, a zákon sebevraždu netrestá, proč by je nemohl vykonat i prostřednictvím jiného?*“⁵⁵

To souvisí i s myšlenkou, že pokud fyzicky zdatný člověk může beztrestně spáchat sebevraždu, proč by obdobnou možnost neměla mít i osoba těžce nemocná, která toho již fyzicky schopná není? Podobnou otázku si kladla Diane Pretty⁵⁶ trpící chorobou motorických buněk centrálního nervového systému. Paní Pretty byla ochrnutá od krku dolů, její prognóza byla v řádu týdnů či měsíců, přesto mentální funkce nebyly nikterak dotčeny. Paní Pretty si přála zemřít dříve, než jí její nemoc znemožní dýchat, a došlo by tak k udušení.⁵⁷ Sebevražda, která není dle anglického práva trestná, nepřipadala kvůli jejímu postižení v úvahu. Z tohoto důvodu se obrátila

⁵³ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

⁵⁴ PROCHÁZKOVÁ, Andrea. Ústavní limity regulace eutanázie aneb proč smrt na žádost v právu nemusí znamenat "dobrou smrt." In: WINTR, Jan a Marek ANTOŠ, ed. *Ústavní mantinely pro státní politiku*. Praha: Leges, 2020, s. 9-21. ISBN 978-80-7502-471-8.

⁵⁵ HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

⁵⁶ Pretty v. Spojené království, rozsudek ESLP ze dne 29.04.2002, č. stížnosti 2346/02

⁵⁷ Nemoc, kterou trpěla Diane Pretty, se vyznačuje postupnou svalovou slabostí, postupně jsou tedy zasaženy i svaly, které umožňují dýchání, a člověk zpravidla zemře udušením. Na tuto nemoc není v dnešní době žádná léčba.

na orgány veřejné žaloby, aby ji ujistily, že v případě účasti jejího manžela na její sebevraždě, nebude posléze proti němu zahájeno trestní stíhání.⁵⁸

Anglické orgány žádosti nevyhověly, proto se paní Pretty po vyčerpání opravných prostředků obrátila na Evropský soud pro lidská práva s argumentací, že jejich postupem byla porušena řada práv včetně práva na život a práva na soukromý a rodinný život.

ESLP se ve svém rozsudku postavil na stranu anglických orgánů, neshledal v jejich postupu porušení základních práv stěžovatelky. Právo na život v sobě neobsahuje negativní aspekt, tj. právo na smrt, které by bylo vynutitelné na státní moci. Co se týká namítané diskriminace mezi zdravými a nemocnými v možnosti spáchat sebevraždu, ESLP je toho názoru, že je naopak spravedlivé nečinit v přístupu ke smrti mezi zdravými a nemocnými rozdíl.

Ačkoliv ESLP paní Pretty nevyhověl, má toto rozhodnutí zásadní význam pro otázku aktivní eutanázie, pod kterou skutkové okolnosti případu spadají. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod tedy nemůže sloužit jako opora pro případnou legalizaci eutanázie.

1.4.2. Lidská důstojnost

Argument lidskou důstojností používají jak příznivci, tak odpůrci legalizace eutanázie. Ačkoliv já osobně budu řadit lidskou důstojnost mezi argumenty pro eutanázii, jsem si vědoma, že je třeba danou problematiku zohlednit ze všech úhlů, a proto na tomto místě zmíním i názory odpůrců.

Lidská důstojnost jakožto základní lidské právo je zakotvena na ústavněprávní úrovni v článku 10 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), který stanoví: „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.*“⁵⁹ Co je ale jádrem lidské důstojnosti a je toto jádro pro všechny stejné? Ztrácí nevyлéčitelně nemocný člověk svou lidskou důstojnost v případě, že se o sebe není schopen sám postarat a je tak odkázán na pomoc druhých?

Na lidskou důstojnost je možné pohlížet ze dvou rovin – jednak je lidská důstojnost považována za objektivní ústavní hodnotu, jednak se jedná o subjektivní lidské právo, tj. právo na zachování lidské důstojnosti.⁶⁰ Je to právě výše zmíněný článek, který reprezentuje ono subjektivní právo. Naopak preambule a článek první Listiny vnímají důstojnost v objektivním slova smyslu.

⁵⁸ Podle anglického práva sice není sebevražda trestná, nicméně účast na sebevraždě jiného je trestná podle zákona o sebevraždě (Suicide Act z roku 1961).

⁵⁹ Článek 10 Listiny základních práv a svobod

⁶⁰ KOKEŠ, Marian. Čl. 10 [Právo na soukromý a rodinný život; právo na informační sebeurčení]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021.

Lidskou důstojnost je taktéž nutné vnímat jako hodnotu nadřazenou ostatním hodnotám, které z ní vycházejí.⁶¹ Problémem (ale i výhodou) zůstává, že legislativní definice chybí, tudíž každý člověk může pod tímto pojmem vnímat něco jiného.

Podle zastánců eutanázie člověk může ztratit svou důstojnost, naopak dle odpůrců se tak stát nemůže i jen z toho důvodu, že člověk je bytostí, která má důstojnost od narození do smrti a kvůli žádné nemoci o ni nemůže přijít. Smrt a utrpení vnímají jako běžné součásti života, které nemohou znamenat ztrátu důstojnosti. M. Munzarová během svého působení na lékařské fakultě v Brně položila svým studentům otázku, zda se domnívají, že člověk v utrpení a během umírání přichází o svou důstojnost. Naprostá většina studentů odpověděla, že nikoli.⁶² Hlasy těch, kteří se vyslovili jinak, zněly především tak, že člověk může o důstojnost přijít chováním okolí, např. zdravotnického personálu v nemocnici.

Osobně se domnívám, že člověk může o důstojnost přijít, a to nejenom z důvodu vážné nemoci, neboť vnímám důstojnost zejména jako subjektivní hodnotu – tedy každý člověk si sám určuje, co je a co naopak pro něj není důstojné. Determinantů této distinkce může být podle mého názoru mnoho, např. naše výchova, morální hodnoty, zkušenosti či to, čím jsme si prošli.

1.4.3. Soucit s trpícím pacientem

Soucit s trpícím nevyлéčitelně nemocným pacientem a snaha zmírnit jeho utrpení by měly být základním výchozím bodem při diskusi o legalizaci eutanázie. Vždyť i ze samotného smyslu eutanázie vyplývá, že cílem je pomoci pacientovi, který se ocitá na sklonku svého života. Utrpení nemůžeme vnímat pouze ve fyzické rovině, ale je naopak nutné pamatovat i na rovinu duševní a sociální (nemocní se často musí vyrovnávat se ztrátou sociálního postavení či odloučením od rodiny a přátel). Souhrnně tyto roviny můžeme nazvat „nízkou kvalitou života“. Podle M. Munzarové to jsou především obtíže „nefyzického“ rázu, které u nevyлéčitelně nemocných v terminální fázi života převládají.⁶³

⁶¹ „Lidská důstojnost jako hodnota je ukotvena v samých základech celého řádu základních práv obsažených v ústavním pořádku. Je s ní spojen nárok každé osoby na respekt a uznání jako lidské bytosti, z něhož plyne zákaz činit z člověka pouhý objekt státní vůle anebo zákaz vystavení osoby takovému jednání, které zpochybňuje její kvalitu jako subjektu.“ – Nález Ústavního soud ze dne 29.02.2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07, [45/2008 USn.]

⁶² MUNZAROVÁ, Marta. 4. Co je to (a co není) eutanázie? In: *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 19-28. ISBN 978-80-7195-304-3.

⁶³ MUNZAROVÁ, Marta. 2. Utrpení a bolest – nutnost celostního pohledu na člověka. In: *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 10-15. ISBN 978-80-7195-304-3.

1.4.4. Ekonomický aspekt

Udržování nevyлéčitelně nemocného pacienta na přístrojích, kdy je často jeho život prodlužován na úkor kvality života, je velmi nákladné a je proto otázkou, zda tyto prostředky nelze použít na záchranu života, resp. zdraví někde, kde je to ještě možné.⁶⁴ Tento argument racionalizací zdravotní péče není nicméně používán tak často, neboť je mnohými považován za příliš rizikový a úzce souvisí s otázkou, nakolik lze lidský život vyčíslit.

1.5. Argumentace proti eutanázii

Jak již bylo řečeno výše, proti eutanázii se staví Lékařská komora ČR či Světová lékařská asociace.⁶⁵ Argumentují především skutečností, že zabíjet pacienty, i když na jejich vlastní žádost, je neetické. Nejzákladnější argumenty proti legalizaci eutanázie budou uvedeny níže v této kapitole. David Černý nicméně považuje většinu argumentů proti eutanázii za: „*chybné, nekvalitní a vycházející ze špatně definovaných, nebo dokonce chybných premis*“.⁶⁶

1.5.1. Obavy ze zneužití

Obavy ze zneužití eutanázie představují jeden z nejvýznamnějších argumentů, proč nepřistoupit na její legalizaci. Často odpůrci⁶⁷ odkazují na nacistické Německo, já se nicméně domnívám, že argumentace „eutanázií“ před a během druhé světové války je argumentací naprosto nepřipustnou, když bylo dříve vysvětleno, že tato byla pouze zneužitím pojmu eutanázie, měla zakrýt masové vyvražďování skupin obyvatelstva a s eutanázií v pravém slova smyslu měla pramálo společného.

Vycházíme-li z předpokladu, že zneužitelné je vše, musíme v této souvislosti brát zřetel na skutečnost, že eutanázie je téma mimořádně citlivé právě s ohledem na nevyčíslitelnou hodnotu lidského života. Pokud by eutanázie v budoucnu byla v České republice legalizována, bylo by

⁶⁴ Srov. VÁCHA, Marek. Eutanazie. In: VÁCHA, Marek, Radana KÖNIGOVÁ a Miloš MAUER. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, s. 233-270. ISBN 978-80-7367-780-0.

⁶⁵ Archived: WMA Declaration on Euthanasia. WMA - The World Medical Association [online]. c2024 [cit. 2024-07-22]. Dostupné z: <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-on-euthanasia/>

⁶⁶ TAHECÍ, Barbora a Ondřej ČIHÁK. Většina argumentů proti eutanázii je chybná. Čeští politici ji měli legalizovat už dávno, věří etik Černý. In: IRozhlas: spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Český rozhlas, 2024, 17.2.2024, 17:53 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/vetsina-argumentu-proti-eutanazii-je-chybna-cesti-politici-ji-meli-legalizovat_2402171753_tkz?_ga=2.49447589.2089219044.1721311817-1839359197.1719234323&_gl=1*1d7qpxm*_gcl_au*MTYxNjc0NTIwLjE3MTkyMzQzMjM.*_ga*MTgzOTM1OTE5Ny4xNzE5MjM0MzIz*_ga_NHXTP7RWNV*MTcyMTMxMTgxNi4yLjAuMTcyMTMxMTgxNi4wLjAuNjE1MTU3OTEy

⁶⁷ Významným odpůrcem legalizace eutanázie je Milan Kubek, lékař a prezident České lékařské komory. V podcastu „*Pro a proti uzákonění eutanázie*“, který je dostupný prostřednictvím aplikace Spotify, uvedl na prvním místě, proč by eutanázie neměla být v České republice legalizována, právě zneužití nacisty.

třeba brát velký ohled a pozor na to, že mnoho starých a nemocných lidí není schopno hájit své zájmy. Tyto osoby by tedy mohly eventuálně podávat „dobrovolné“ žádosti o eutanázii pod tlakem rodiny (která by často byla vedena soucitem s trpícím blízkým člověkem, vlastním pohodlím, ale nezřídká i ziskuchtivostí) či dokonce pod tlakem zdravotnického personálu (který by mohl vytvářet ve starém a nemocném člověku dojem, že překáží). M. Golden a T. Zoanni navíc upozorňují, že ve státech, které umožňují podstoupit eutanázii, často naprosto absentuje jakékoliv vyšetřování možného zneužití.⁶⁸

Také by se dalo předpokládat, že legalizace eutanázie by ve společnosti vytvořila atmosféru, v níž staří a nemocní lidé nemají místo a případné odmítání eutanázie z jejich strany by mohlo být chápáno jako sobectví.

Neméně souvisejícím aspektem je možné narušení důvěry veřejnosti k lékařům. Prováděli by eutanázii ti samí lékaři, co by je předtím léčili? Nebo by existovaly speciální instituce, na které by se lidé požadující eutanázii mohli obrátit? Tyto a další otázky se pokusím zodpovědět v kapitole věnující se návrhům de lege ferenda.

1.5.2. Hippokratova přísaha

Hippokratovu přísahu jakožto slavnostní slib skládají absolventi lékařských fakult. Původní text přísahy je dnes ale v rámci jednotlivých zemí, oblastí, a dokonce i lékařských fakult modifikován. Nejčastěji jsou vypouštěny následující pasáže: odvolávání se na bohy, podporování učitele umění lékařského (dnes již s ohledem na počet učitelů není dost dobře proveditelné), provádění výkonů výhradně muži a pasáže zakazující provedení interrupcí, popř. eutanázie.

Hippokratova přísaha, ač není právně vynutitelná, má nesporný historický a morální význam. Zůstává ale otázkou, jakou váhu bychom jí reálně měli přikládat. Původní text je značně modifikován, a proto je namístě se zeptat – nevybírám si dnešní společnost ke slibu pouze pasáže, které je ochotná akceptovat? Proto považuji na základě výše uvedeného Hippokratovu přísahu za překonanou, ačkoliv jsem si vědoma, že část lékařů by mohla považovat její porušení provedením eutanázie (popř. asistované sebevraždy) za selhání a provinění proti lékařskému poslání. M. Munzarová dokonce považuje provedení eutanázie za: „největší selhání následovníka Hippokrata, jehož se lze vůbec dopustit.“⁶⁹

⁶⁸ GOLDEN, Marilyn a Tyler ZOANNI. Killing us softly: the dangers of legalizing assisted suicide. *Disability and Health Journal* [online]. Elsevier, 2010 [cit. 2024-08-22]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2009.08.006>

⁶⁹ MUNZAROVÁ, Marta. 5. Vztah lékař – nemocný a eutanazie. In: *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 29-31. ISBN 978-80-7195-304-3.

1.5.3. Nedostatečná paliativní péče

Co je to paliativní péče, bylo popsáno výše v kapitole věnující se vymezení pojmů souvisejících s eutanázií. Dostupnost paliativní péče snižuje celkové výdaje vynakládané do zdravotnictví, přesto tato není v mnoha státech dostupná pro všechny pacienty, kteří by ji potřebovali. Česká republika v tomto ohledu není výjimkou, ačkoliv jsme v posledních letech mohli být svědky větší podpory paliativní péče, což se odrazilo v poskytnutí větších finančních prostředků. Důvodem této podpory byla skutečnost, že bývalý prezident M. Zeman se rázně stavil proti legalizaci eutanázie, a tudíž více podporoval právě alternativu – paliativní péči.⁷⁰

Nicméně i nyní můžeme vidět snahy o zlepšení stavu paliativní péče v naší zemi – od 1.května 2024 byl spuštěn projekt „Standardizace paliativní péče v ČR“, který má za cíl reagovat na stárnutí české populace (a s tím související vzrůstající počet chronicky nemocných) a nerovnoměrné pokrytí paliativní péče. Předpokládá se zlepšení dostupnosti i kvality této služby ve všech českých regionech, a to prostřednictvím vytvoření „Strategie rozvoje paliativní péče pro dospělé a dětské pacienty do roku 2035“.⁷¹

1.5.4. Kluzký svah

Oblíbený argument odpůrců eutanázie představuje argument kluzkým svahem (tzv. slippery slope). Jeho podstata spočívá v tom, že povolíme-li určité jednání, dojde časem k rozvolňování podmínek, a tedy bude povolováno i jednání, které předtím nebylo možné. V podmínkách eutanázie se jedná o následující: povolíme-li usmrcení nevléčitelně nemocného zletilého pacienta na jeho žádost, dojde posléze k usmrcování pacientů, kteří nejsou nevléčitelně nemocní / kteří nejsou zletilí / kteří o to nežadají apod.

Argument kluzkým svahem nicméně představuje tzv. argumentační faul, tj. nepřipustný nástroj argumentace, neboť se jedná o sérii nejistých mezizávěrů, které slouží následujícím mezizávěrům jako premisy.⁷²

Nesmíme ale odhlížet od skutečnosti, že v zemích, kde eutanázie legalizována byla, dochází k nárůstu jejího provedení a neustále se rozšiřují důvody pro uznání žádosti pacientů. Je

⁷⁰ HAMERSKÝ, Milan, KRÁSA, Václav. Pro a proti uzákonění eutanázie [podcast]. In: *Za pět minut dvanáct*. Praha. TV NOVA, 17.03.2024 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/episode/4EsDq7l0BBYHXmfoBQJFME>

⁷¹ KOLÁŘOVÁ, Zdenka. Nové projekty mají zlepšit dostupnost a kvalitu paliativní péče. In: *Medical Tribune* [online]. Medical Tribune, 2024, 16.5.2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.tribune.cz/zdravotnictvi/nove-projekty-maji-zlepsit-dostupnost-a-kvalitu-paliativni-pecce/#>

⁷² ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanázie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

pak na každém z nás, aby si vyhodnotil, zda tento vývoj bude chápat jako čím dál tím úspěšnější boj proti utrpení, či jako nebezpečnou pokračující relativizaci hodnoty lidského života.⁷³

Na tomto místě bych si nicméně položila otázku, zda není přinejmenším logické a předvídatelné, že legalizace určitého institutu bude mít za následek neustále navyšující se počet osob, které jej budou chtít využít. Domnívám se, že pokud se určitý institut (tj. eutanázie pro zletilé a svéprávné osoby trpící nevyлéčitelnou chorobou v terminálním stádiu) ukáže jako fungující a prospěšná, není důvod nepřemýšlet nad rozvolněním podmínek, aby tento institut mohl být využíván větším spektrem osob, tedy například osobami mladšími 18 let či osobami, u kterých choroba prozatím není v terminálním stádiu. Takovéto rozvolňování by samozřejmě muselo být provedeno po důkladném uvážení všech možných důsledků a zákonodárci by taktéž museli přijmout právní úpravu, ve které nebude prostor pro zneužití či nátlak na osoby, které by mohly podlehnout většímu nátlaku ze strany okolí.

1.6. Právní úprava v České republice

Tato kapitola je věnována jednomu z nejdůležitějších témat této práce, a to právní úpravě eutanázie (potažmo jejích jednotlivých forem) v České republice. Stěžejní bude pojednání o trestněprávních souvislostech, nicméně pro úplnost je třeba pojednat i o spojitostech s ústavním a občanským právem.

1.6.1. Ústavněprávní souvislosti

Na základě článku 3 a článku 112 Ústavy⁷⁴ je součástí ústavního pořádku ČR i Listina. Podle článku 1 Listiny jsou základní práva a svobody nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.⁷⁵ Listina, jakožto katalog základních práv a svobod, vychází z principů demokratického právního státu, což se projevuje zejména v možnostech, kdy a jak lze uplatňovat státní moc, resp. v právu každého činit to, co není zákonem zakázáno.⁷⁶

Pro pojednání o eutanázii v širokém slova smyslu je relevantních několik základních lidských práv, zejména se jedná o právo na život (článek 6), nedotknutelnost osoby a jejího soukromí (článek 7) a právo na zachování lidské důstojnosti (článek 10).

⁷³ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanazie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1..

⁷⁴ „Ústava“ bude pro účely této práce chápána jako ústavní zákon č. 1/1993 Sb., zatímco „ústava“ jako ústavní pořádek ČR

⁷⁵ Ustanovení článku 1 Listiny základních práv a svobod

⁷⁶ Ustanovení článku 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod

Nesmíme též odhlédnout od skutečnosti, že tato práva jsou značně ovlivňována právem mezinárodním, potažmo právem Evropské unie.

1.6.1.1. Právo na život

Právo na život představuje základní lidské právo, ze kterého ostatní lidská práva a svobody vycházejí. Podle J. Boguszaka se právo na život řadí k veřejnoprávnímu druhu lidských práv⁷⁷. Dnes nepanuje úplná shoda, zda právo na život představuje relativní či absolutní právo. Odpůrci eutanázie považují toto právo za absolutní, zatímco převážná část teoretiků za relativní.⁷⁸ Pro relativní povahu svědčí i odstavec 4 článku 6 Listiny, podle kterého: „*Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.*“⁷⁹

Dle důvodové zprávy k návrhu Listiny musí důvody vylučující protiprávnost stanovit trestní zákon. Protože důvodové zprávy k právním předpisům nelze považovat za pramen práva ve formálním slova smyslu, můžeme rozšířit okruh těchto zákonů i na další, mimotrestní, zákony. Znamená to tedy, že podústavním předpisem budou určeny podmínky, za nichž může dojít k usmrcení člověka, nicméně toto jednání nebude považováno za porušení práva na život.⁸⁰ Vzhledem ke skutečnosti, že ustanovení článku 6 nestanoví pro omezení žádné bližší podmínky, zákonodárce se tedy musí řídit jen obecnými principy, zejména musí šetřit podstatu a smysl práva na život (článek 4 odst. 4 Listiny) a dodržovat zásadu zákazu diskriminace.

Příkladem uvedeného omezení práva na život jsou okolnosti vylučující protiprávnost zakotvené v ustanoveních § 28 až § 32 trestního zákoníku. Jmenovitě se jedná o krajní nouzi, nutnou obranu, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně.

V souvislosti s eutanázií by se dalo de lege ferenda uvažovat o svolení poškozeného jakožto o okolnosti vylučující trestní odpovědnost lékaře. Dnes tento postup výslovně vylučuje ustanovení § 30 odst. 3 trestního zákoníku, podle kterého nelze dát souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení. Možné je dát souhlas pouze k lékařským zákrokům, které jsou v době činu de lege artis.

⁷⁷ BOGUSZAK, Jiří., ČAPEK, Jiří., GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, ISBN: 80-86432-13-0

⁷⁸ např. NECHVÁTALOVÁ, Lucie, BARTOŇ, Michal. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021

⁷⁹ Ustanovení článku 6 odst. 4 Listiny základních práv a svobod

⁸⁰ NECHVÁTALOVÁ, Lucie, BARTOŇ, Michal. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 30.

Další komplikovanou otázkou, která souvisí s právem na život, je ukončení života. Lze právo na život v souvislosti s lidskou důstojností vykládat tak, že člověk má právo, a tomu odpovídá povinnost státu, na vybrání si času a způsobu ukončení svého života?⁸¹ Tuto tezi, že právo na život v sobě zahrnuje i onen negativní aspekt, jak již bylo řečeno dříve, odmítl Evropský soud pro lidská práva v případě *Pretty v. Spojené království*.

Evropský soud pro lidská práva dále ve své rozhodovací praxi rozlišuje dvě situace: 1) jednání vedoucí k aktivnímu způsobení smrti, a 2) situaci, kdy smrt je způsobena ukončením poskytování péče. V druhém případě nemá stát negativní závazek nezasahovat do života, nýbrž má pozitivní závazek učinit rozumné kroky k zachování života.⁸²

Případné přijetí zákona legalizujícího eutanázii by podle některých názorů⁸³ nebylo ústavně konformní, a to právě s ohledem na výše uvedené ustanovení článku 6 odst. 4 Listiny. Nicméně v rozhodnutí ve věci *Carter v. Kanada* kanadský Nejvyšší soud judikoval, že ustanovení trestního zákona postihující jednání osob, které pomohou zemřít jinému, jsou v rozporu s listinou práv a svobod. Dále konstatoval, že kanadské zákony mají za následek, že mnoho lidí je nuceno předčasně spáchat sebevraždu z obavy, že později, až jejich utrpení nebude snesitelné, toho nebudou schopni.⁸⁴

1.6.1.2. Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí

Právo na respektování duševní a tělesné integrity zakotvené v ustanovení článku 7 Listiny nachází svůj odraz v ustanovení § 93 a následujícího zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“) a ustanovení § 34 zákona o zdravotních službách. Zdravotní péče může být pacientovi poskytnuta až na výjimky pouze na základě informovaného souhlasu, pokud takový souhlas chybí, jedná se zákrok protiprávní. Na druhé straně, pokud lékař nekoná v souladu s vůlí pacienta, nemůže se dopustit trestného činu neposkytnutí pomoci. Shodně se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 2. ledna 2017, sp. zn. I. ÚS 2078/16: „*I v oblasti poskytování zdravotní péče je třeba plně ctít zásadu svobody a autonomie vůle a možnost pacienta odmítnout poskytnutí*

⁸¹ NECHVÁTALOVÁ, Lucie, BARTOŇ, Michal. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 45

⁸² NECHVÁTALOVÁ, Lucie, BARTOŇ, Michal. Čl. 6 [Právo na život]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 47

⁸³ srov. např. PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2. díl, Práva a svobody. 2. vyd., doplněné a podstatně rozšířené.* Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-170-7.

⁸⁴ Introduction - Brief Summary of *Carter v Canada*. Canada.ca: The official website of the Government of Canada [online]. 2013, 2023-02-02 [cit. 2024-08-26]. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/tp-pr/other-autre/ad-am/pl.html>

péče, byť by byla i považována za nezbytnou pro zachování jeho života. Lékaři a další zdravotničtí pracovníci mohou takové osoby přesvědčovat, mohou se snažit je přimět ke změně jejich postoje, pokud je zjevně pro ně škodlivý, ale v konečném důsledku nemohou zabránit realizaci rozhodnutí o odmítnutí péče, které bylo učiněno na základě svobodné a vážné vůle dospělé svéprávné osoby, pouze z toho důvodu, že se domnívají, že toto rozhodnutí danou osobu poškozuje. Proto jedná-li jakákoliv osoba v souladu s těmito pravidly, a potřebnou péči neposkytne s ohledem na nesouhlas svéprávného dospělého pacienta, nemůže spáchat trestný čin neposkytnutí pomoci, neboť by nebyl naplněn jeden z nezbytných znaků trestného činu – protiprávnost jednání.“⁸⁵

V případě, že pacient odmítá udělit s poskytnutím zdravotní péče souhlas, vyžádá si lékař tzv. negativní revers. Nezbyvá než doporučit, aby v takovém dokumentu byla uvedena co nejpodrobněji všechna možná rizika s tímto spojená. Lékař tak může předejít možným následným sporům, kdy by pacient sám, popř. jeho příbuzní (pozůstalí), mohli tvrdit, že jeho postup nebyl *de lege artis*. To samé platí i pro případné trestní stíhání.

1.6.1.3. Právo na zachování lidské důstojnosti

Lidská důstojnost, jak již bylo řečeno výše, je častým argumentem jak příznivců, tak i odpůrců eutanázie. Na první pohled by se mohlo zdát, že by o článek 10 Listiny šlo opřít právo důstojně zemřít, resp. právo na eutanázii. Praxe ale ukazuje, že předmětem ochrany je lidská důstojnost a osobní čest ve vztahu ke společnosti.

1.6.2. Občanskoprávní souvislosti

Na tomto místě bych ráda pojednala o dříve vysloveném přání a vztahu občanského zákoníku a zákona o zdravotních službách. Informovaný souhlas, který zcela jistě představuje občanskoprávní institut, byl již v předchozích kapitolách zmíněn, proto mu již v této nebude věnován prostor.

Aktuální občanský zákoník obsahuje z hlediska zdravotnického práva několik relevantních ustanovení, jedná se o ustanovení § 91 až § 103 upravující právo na duševní a tělesnou integritu a dále ustanovení § 2636 až § 2651, která jsou souhrnně nazvaná jako „péče o zdraví“. Z těchto ustanovení jasně vyplývá, že poskytování zdravotních služeb je založeno na smluvním principu.

Zákon o zdravotních službách účinný od 1. dubna 2012 nahradil zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, který dostatečně nerefletoval mezinárodní závazky České republiky. Ve vztahu zákona o zdravotních službách a občanského zákoníku je nutné aplikovat pravidlo *lex specialis*

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 02.01.2017, sp. zn. I. ÚS 2078/16

derogat legi generali, přičemž zvláštní úpravu většinou stanoví právě zákon o zdravotních službách. Pokud by zvláštní úpravu stanovil občanský zákoník, budou se na daný případ aplikovat ustanovení obou zmíněných zákonů.⁸⁶

1.6.2.1. Dříve vyslovené přání

Dříve vyslovené přání, jakožto institut zakotvený v ustanovení § 36 zákona o zdravotních službách, umožňuje osobě pro případ, že toho v budoucnu nebude schopna, vyjádřit souhlas či nesouhlas s poskytováním určitých zdravotních služeb. Dané ustanovení upravuje taktéž formální náležitosti předem vysloveného přání, kdy toto musí být učiněno písemně s úředně ověřeným podpisem. Druhou možností je učinit takové přání při přijetí do péče či v průběhu hospitalizace – v takovém případě se zaznamenává do zdravotnické dokumentace. Takové dříve vyslovené přání nicméně platí pouze pro zdravotní služby poskytované daným poskytovatelem.

Neodmyslitelnou podmínkou je náležité písemné poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí. Je nutné, aby takové poučení bylo s ohledem na možné výkladové obtíže co nejsrozumitelnější a nejpodrobnější, a to zejména kvůli pacientově nemožnosti korigovat své dříve vyslovené přání v okamžiku, kdy nastane situace dříve předvídaná.⁸⁷

Odstavec pátý daného ustanovení stanoví, ve kterých situacích není třeba dříve vyslovené přání respektovat a kdy jej nelze respektovat. Jedná se např. o situaci, kdy nabádá k takovým postupům, jejichž výsledkem by bylo aktivní způsobení smrti.

Zákonodárce se rozhodl vyloučit možnost učinit dříve vyslovené přání u pacientů nezletilých a s omezenou svéprávností.⁸⁸

Podle znění účinného do 10. prosince 2012 byla doba platnosti dříve vysloveného přání omezena na dobu pěti let. Ústavní soud nicméně zasáhl a danou část ustanovení svým náleženem ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, zrušil.⁸⁹ S uvedeným náleženem nelze nic jiného než souhlasit, neboť jsem také toho názoru, že omezení doby platnosti je v rozporu se samotným účelem dříve vysloveného přání.

⁸⁶ FIALA, Petr a Jindřich MAYER. Informovaný souhlas pacienta s poskytováním zdravotních služeb. In: EPRAVO.CZ - Váš průvodce právem: Sbírka zákonů, judikatura, právo [online]. EPRAVO.cz, 2014, 5. 3. 2014, 5. 3. 2014 [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/informovany-souhlas-pacienta-s-poskytovanim-zdravotnich-sluzeb-93584.html>

⁸⁷ PRUDIL, Lukáš. 2.15 Dříve vyslovené přání. In: *Právo pro zdravotnické pracovníky*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 62-63. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-929-8.

⁸⁸ Ustanovení § 36 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl.ÚS 1/12

Za velkou chybu a velký nedostatek české právní úpravy považuji absenci registru či nějaké centrální evidence dříve vyslovených přání.^{90,91} A proto si dokážu poměrně snadno představit situaci, kdy pacient dříve vyslovené přání se všemi náležitostmi sepsal, nicméně k lékaři se toto nedostalo a ten proto postupoval, jako by žádné dříve vyslovené přání pacienta neexistovalo. Lékař totiž nemá žádnou povinnost aktivně zjišťovat, zda ten který pacient dříve vyslovené přání učinil či nikoli. Jako řešení této situace bych pacientům doporučila, aby o existenci dříve vysloveného přání informovali své nejbližší a pokud možno jim předali kopii takového dříve vysloveného přání.

Co se týče nemožnosti učinit předem vyslovené přání u osob nezletilých a u osob s omezenou svéprávností, jsem toho názoru, že věková hranice by se mohla snížit na patnáct nebo šestnáct let⁹², nicméně rozumím i tomu, že zákonodárce někde musel udělat hranici a nejjednodušší bylo vázat ji na zletilost. U osob s omezenou svéprávností se zákonnou úpravou bez výhrady souhlasím.

1.6.3. Trestněprávní souvislosti

Česká republika shodně s většinou států světa postihuje jednání, které je vedeno s přímým úmyslem usmrtit pacienta. Nic na tom nezmění ani skutečnost, že tento pacient je nevléčitelně smrtelně nemocný nebo smrtelně raněný a jeho smrt je tudíž neodvratná.⁹³ Beztrestné nebude ani jednání, kterým někdo jiného pohne k sebevraždě nebo mu k sebevraždě pomáhá, pokud dojde alespoň k pokusu sebevraždy.⁹⁴

V této kapitole budou rozebrány jednotlivé formy eutanázie z hlediska trestní odpovědnosti, prostor bude věnován i případnému trestání a jeho zvláštnostem.

1.6.3.1. Aktivní eutanázie přímá

Trestní zákoník neobsahuje žádné zvláštní ustanovení upravující usmrcení na žádost či usmrcení ze soucitu, a proto vykonání aktivní eutanázie přímé bude nejčastěji posuzováno jako trestný čin vraždy podle ustanovení § 140 odst. 2 trestního zákoníku, který stanoví: „*Kdo jiného*

⁹⁰ Jednalo by se o elektronický registr. Inspirací by se mohl stát např. tzv. US Advance Care Plan Registry fungující ve Spojených státech amerických.

⁹¹ Srov. také STEINLAUF, Barbora. Dříve vyslovená přání. In: *Právo a péče v závěru života: Rozhodování na pomezí intenzivní medicíny a paliativní péče*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 121-142. ISBN 978-80-7598-714-3.

⁹² Shodně viz PETERKOVÁ, Helena a Richard KOPS. Úvahy de lege ferenda. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Richard KOPS, David MARX a Helena PETERKOVÁ A KOL. *Dříve vyslovená přání a pokyny do not resuscitate v teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova, 2010, s. 64-68. ISBN 978-80-87146-31-6.

⁹³ HASCH, Karel. Trestné činy proti životu a zdraví. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, s. 533-580. Student. ISBN 978-80-7502-380-3.

⁹⁴ Ustanovení § 144 trestního zákoníku

úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.“ Pokud pachatel bude jednat na základě určitého plánu, bude se jednat o vraždu po předchozím uvážení, u kterého je obecně rozeznatelné stádium přípravy. Na druhé straně s rozmyslem bude jednat pachatel, který v krátkosti zhodnotí pro a proti svého jednání, důsledky svého jednání a zvolí vhodné prostředky (č. 49/2013 Sb. rozh.tr.). Takový pachatel tedy neplánuje svůj čin do detailů, nicméně i přesto jedná uvážlivě.⁹⁵ V případě eutanázie si dokážu představit jak rozmysl, tak předchozí uvážení, ačkoliv podle mého názoru bude převládat právě předchozí uvážení. Vždy nicméně bude na úvaze soudu, jak to které jednání posoudí, neboť hranice může být velmi tenká.

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je v případech eutanázie zejména spáchání tohoto činu a) na dvou nebo více osobách, b) na těhotné ženě, a c) na dítěti mladším 15 let.

V úvahu by eventuálně připadalo i posouzení jako trestného činu zabití dle ustanovení § 141 trestního zákoníku, který stanoví: „*Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí myslí ..., bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.*“⁹⁶ Silné rozrušení z omluvitelného hnutí myslí by v takovém případě bylo způsobeno soucitem s trpícím nevléčitelně nemocným pacientem a snahou mu pomoci. Aplikaci tohoto ustanovení si lze představit především u příbuzných, u zdravotnických pracovníků spíše nikoli.⁹⁷

U zabití jakožto privilegované skutkové podstaty navíc odpadá stigma vraha, které s sebou nese ustanovení § 140 trestního zákoníku.

Svolení poškozeného jakožto okolnost vylučující protiprávnost dle ustanovení § 30 odst. 3 trestního zákoníku nelze, jak již bylo řečeno výše, pro případ eutanázie použít – souhlas k ublížení na zdraví nebo k usmrcení zákonodárce výslovně zakazuje.

Při případném trestání je třeba vzít v úvahu ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku – tzv. subsidiaritu trestní represe. Bylo by tudíž třeba posoudit, zda uskutečněné jednání je natolik společensky škodlivé, aby bylo postihováno prostředky trestního práva. Při případné aprobaci tohoto jednání soudem by ale muselo být na základě ustanovení § 13 občanského zákoníku

⁹⁵ DOLENSKÝ, Adolf. Trestné činy proti životu a zdraví. In: ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. s. 609-651, ISBN 978-80-7598-764-8.

⁹⁶ Ustanovení § 141 trestního zákoníku

⁹⁷ DOLENSKÝ, Adolf. Trestné činy proti životu a zdraví. In: ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. s. 609-651, ISBN 978-80-7598-764-8.

v obdobných případech rozhodováno obdobně a mohlo by se podle mého názoru velmi snadno stát, že činností soudní moci by de facto došlo ke dekriminalizaci tohoto jednání, a tedy soudní moci by byla nahrazována moc zákonodárná, do jejíž pravomoci patří přijímání právních předpisů.

Pokud by aktivní eutanázie přímá byla posouzena jako trestný čin, mohlo by být na místě použití ustanovení § 58 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody. Tento institut má místo ve chvíli, kdy trestní sazba stanovená ve zvláštní části by byla pro pachatele nepřiměřeně přísná a nápravy takového pachatele by šlo dosáhnout i trestem kratšího trvání. Vzhledem ke skutečnosti, že pachatel vraždy podle ustanovení § 140 odst. 2 trestního zákoníku může být potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let, nesmí soud uložit podle ustanovení § 58 odst. 4 písm. a) trestního zákoníku trest pod pět let. Pět let je tedy minimální trestní sankce, která může být pachateli eutanázie soudem uložena.

Ve prospěch takového pachatele nicméně hrají i polehčující okolnosti zakotvené v ustanovení § 41 trestního zákoníku. Jedná se zejména o písmeno b) – spáchání trestného činu v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností. Pokud by nicméně bylo jednání posuzováno jako trestný čin zabití, u něhož je silné rozrušení znakem skutkové podstaty, nemohla by výše uvedená polehčující okolnost být použita, a to z důvodu zákazu tzv. dvojího přičítání ve smyslu ustanovení § 39 odst. 5 trestního zákoníku.

1.6.3.2. Aktivní eutanázie nepřímá

U aktivní eutanázie nepřímé chybí přímý úmysl lékaře pacienta usmrtit, smrt je nutné v takovém případě chápat jako vedlejší negativní důsledek léčby pacienta. Lékař je nicméně se smrtí pacienta ve smyslu ustanovení § 15 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku srozuměn. Přesto ale jeho jednání nebude naplňovat skutkovou podstatu trestného činu vraždy. Lékař jedná de lege artis, v souladu se svými profesními povinnostmi a lékařskou etikou. Podle Etického kodexu České lékařské komory je takové jednání plně v souladu s právem, když: *„lékař u nevyléčitelně nemocných a umírajících účinně tiší bolest, šetří lidskou důstojnost a mírní utrpení. Vůči neodvratitelné a bezprostředně očekávané smrti však nemá být cílem lékařova jednání prodlužovat život za každou cenu.“*⁹⁸

Bezrestnost lékaře je obecně založena na doktríně dvojího účinku („*double effect doctrine*“), podle které *„lze povolit nepříznivé účinky, pokud nejsou zamyšleny samy o sobě, ale*

⁹⁸ Ustanovení § 2 odst. 7 Etického kodexu ČLK

jen nepřímo. Tyto vedlejší účinky mohou být ospravedlnitelné vzhledem k dostatečnému důvodu pro jejich existenci.“⁹⁹

Možné je argumentovat také tím, že uspišení smrti je relativně těžko kvantifikovatelné, smrt by totiž nastala v brzké době tak jako tak, takže příčinná souvislost mezi jednáním lékaře a smrtí není pro založení trestní odpovědnosti dostatečně silná.¹⁰⁰

Nežřídka se lze setkat také s názorem, že jednání lékaře je nutné posoudit jakožto jednání v krajní nouzi. Lékař odvrací nesnesitelné utrpení pacienta tím, že mu poskytne medikamenty účinně tlumící jeho bolest.

Z výše uvedeného lze shrnout, že v případě podávání utišujících medikamentů je rozlišovacím kritériem mezi aktivní eutanázií přímou a nepřímou pouze psychický stav osoby, která tyto látky podává. Pokud je úmyslem jednající osoby zmírnit utrpení jiného, bude se jednat o beztrestnou nepřímou eutanázií. Pokud je ale úmyslem jednající osoby usmrtit jiného, bude se jednat o trestný čin vraždy dle ustanovení § 140 trestního zákoníku. Dokazování subjektivní stránky může být nicméně velmi náročné, a tudíž si relativně snadno dokáží představit situaci, kdy soud bude muset za použití zásady *in dubio pro reo* obžalovaného zprostit obžaloby.

1.6.3.3. Pasivní eutanázie

Při pojednání o možných trestněprávních souvislostech pasivní eutanázie je nutné upozornit na instituty informovaného souhlasu a negativního reversu, o kterých bylo pojednáno v předešlých kapitolách. Pokud lékař dodrží podmínky zákona o zdravotních službách, je jeho postup *de lege artis*, a tedy plně v souladu s právem. Právě označení takového jednání jako eutanázie budí v mnoha odbornících vášně¹⁰¹, když umožňuje tvrdit, že eutanázie je v českých nemocnicích běžnou praxí. Takové tvrzení by nebylo problematické, kdyby i laická veřejnost si byla vědoma jednotlivých forem eutanázie a dokázala je od sebe řádně odlišit.

Opačná situace by nastala v případě, že by lékař (který je ve službě, tj. v postavení garanta¹⁰²) podmínky zákona o zdravotních službách nedodržel (např. v případě, že by ukončil či nezahájil život zachraňující léčbu pacienta a dané jednání by nebylo kryto tzv. negativním reverzem), v takovém případě by jeho jednání mohlo být posouzeno jako trestný čin vraždy.¹⁰³

⁹⁹ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanazie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

¹⁰⁰ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanazie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

¹⁰¹ Jedná se např. o M. Munzarovou, která dodává, že mnohdy je užíván termín „nechat zemřít“ (z angl. *letting die*).

¹⁰² Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.09.1997, sp. zn. 2 Tzn 72/97

¹⁰³ Srov. DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 4, s. 110-112

Vražda jakožto nepravý omisivní delikt může být totiž spáchána jak konáním, tak opomenutím na základě ustanovení § 122 trestního zákoníku. Nadto lékař s ohledem na své znalosti musel přinejmenším vědět, že svým jednáním může smrt pacienta způsobit a byl s tím pro případ, že se tak stane, srozuměn (§ 15 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku).

1.6.3.4. Vyžádaná a nevyžádaná eutanázie

Rozlišování eutanázie na vyžádanou a nevyžádanou nemá z hlediska trestní odpovědnosti jednající osoby zásadní význam. V obou případech bude takové jednání posuzováno jako trestný čin vraždy dle ustanovení § 140 trestního zákoníku. Jediný rozdíl by měl soud spatřovat ve společenské škodlivosti takového činu s tím, že vyžádaná eutanázie by měla být vnímána jako méně společensky škodlivá, a tedy mírněji trestána.¹⁰⁴ Při případné legalizaci aktivní přímé eutanázie by podle mého názoru měla být nevyžádaná eutanázie nadále trestána jako trestný čin vraždy.

1.6.3.5. Asistovaná sebevražda

Stejně jako eutanázie není asistovaná sebevražda v České republice v souladu se zákonem. Nejčastěji se bude jednat o trestný čin účasti na sebevraždě dle ustanovení § 144 trestního zákoníku ve formě pomoci k sebevraždě, kterému bude věnován prostor v následujících kapitolách. Pomoc může být jak fyzického, tak psychického rázu. V případě fyzického nebo psychického nátlaku, stejně jako pohnutí k sebevraždě osoby, která není s to rozpoznat nebezpečnost svého jednání nebo je ovládat (pro duševní poruchu či nedostatek věku), se ale již nebude jednat o pomoc k sebevraždě, nýbrž o vraždu ve smyslu ustanovení § 140 odst. 2 trestního zákoníku.¹⁰⁵

Vzhledem k trestní sazbě stanovené v předmětném ustanovení se jedná o přečin (§ 144 odst. 1 ve spojení s § 14 odst. 2 trestního zákoníku), tudíž by soud při případném trestání s ohledem na společenskou škodlivost mohl využít institutu upuštění od potrestání dle ustanovení § 46 odst. 1 trestního zákoníku, popř. výkon uloženého trestu odnětí svobody podmíněně odložit dle ustanovení § 81 trestního zákoníku. Nezbytnou podmínkou pro postup dle ustanovení § 46 odst. 1 trestního zákoníku je, že pachatel spáchání činu lituje a zároveň projevuje účinnou snahu po

¹⁰⁴ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanázie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

¹⁰⁵ HASCH, Karel. Trestné činy proti životu a zdraví. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, s. 533-580. Student. ISBN 978-80-7502-380-3.

nápravě, přičemž soud musí v odůvodnění rozsudku uvést, v čem spatřuje projev účinné snahy po nápravě (R I/1965).

Zda pachatel lituje spáchání činu, se může projevit především jeho vnitřním postojem k tomuto jednání a též chováním po činu.¹⁰⁶ Domnívám se tedy, že pokud by pachatel asistované sebevraždy nahradil pozůstalým nemajetkovou újmu, těmto se zároveň omluvil a k činu se doznal, mohla by být tato podmínka splněna.

Co se týče účinné snahy po nápravě, komentářová literatura uvádí, že tuto pachatel projeví podobným způsobem jako u upřímné lítosti. Jedná se o jednak o nápravu samotného pachatele, jednak o nápravu škodlivých důsledků spáchaného činu.¹⁰⁷ Výrazem účinné snahy po nápravě u asistované sebevraždy na základě výše uvedeného tedy může být například oznámení spáchání činu příslušným orgánům činným v trestním řízení, doznání, napomáhání při objasňování či právě nahrazení nemajetkové újmy. Z uvedeného vyplývá, že v případě asistované sebevraždy mohou být uvedené podmínky pro postup dle ustanovení § 46 odst. 1 trestního zákoníku splněny.

Nicméně na druhou stranu si snad každý z nás dokáže představit situaci, kdy pachatel bude při svém jednání veden úmyslem pomoci trpícímu člověku, který jej o to opakovaně žádal. Příkladem bych uvedla situaci, kdy nevléčitelně nemocný rodič požádá své dítě, aby mu opatřilo medikamenty, pomocí kterých se posléze předávkuje. V takovém případě, kdy člověk jedná pouze ze soucitu, bude podle mého názoru na místě si položit otázku, jak by případně probíhala náprava takového pachatele.

1.7. Právní úprava ve vybraných zahraničních státech

1.7.1. Státy, ve kterých je legalizována eutanázie

V dnešní době je aktivní přímá eutanázie legalizována pouze v pěti státech Evropské unie. Jedná se o Nizozemsko, Belgie, Lucembursko, Španělsko a nejnověji Portugalsko. Z ostatních států světa umožňují eutanázii např. Kanada, Ekvádor, Kolumbie, Nový Zéland a některé australské státy. V převážné části světa zůstává ale aktivní přímá eutanázie v rozporu se zákonem. Nicméně nesmíme odhlížet od skutečnosti, že trend legalizace eutanázie je jednoznačně rychle rostoucí, tudíž můžeme předpokládat, že v následujících několika letech se postupně budou přidávat i další státy. Protože o eutanázii ve Španělsku a Portugalsku bude řeč níže v kapitole

¹⁰⁶ PÚRY, František. § 46 [Obecné ustanovení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 927–928, marg. č. 3.

¹⁰⁷ PÚRY, František. § 46 [Obecné ustanovení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 927–928, marg. č. 3.

věnované novinkám na poli eutanázie, zmíním se v této kapitole toliko o Nizozemsku a v krátkosti též o Belgii.

1.7.1.1. Nizozemsko

Prvním evropským státem, kde byla umožněna eutanázie, se přijetím zákona o ukončení života na žádost a asistované sebevraždě účinného od 1. dubna 2002 stalo Nizozemsko. Nicméně i předtím byly eutanázie a asistovaná sebevražda možné na základě judikatury a doktríny „zásahu vyšší moci“.¹⁰⁸

Jedním z nejznámějších případů byl případ ze sedmdesátých let minulého století. Lékařka Postma usmrtila svou nemocnou matku, která o to opakovaně žádala. Krátce po její smrti se šla lékařka sama udat na policii. Ačkoliv tehdejší zákony stanovily za provedení aktivní přímé eutanázie trest odnětí svobody až na 12 let, lékařka byla odsouzena pouze k symbolickému trestu odnětí svobody v trvání 7 dnů a k roční podmínce. Soud tento trest zdůvodnil, že eutanázie v daném případě byla obhájitelná, neboť pacientka byla nevléčitelně nemocná, trpěla a opakovaně o provedení eutanázie žádala. Tento případ byl prvním, od kterého se pomyslně začaly rozevírat nůžky a k eutanázii docházelo čím dál častěji, ačkoliv se stále jednalo o trestný čin.

V roce 1984 v případě Schoonheim, lékaře, který usmrtil těžce nemocnou 95letou pacientku na její opakovanou a výslovnou žádost, otevřel nizozemský nejvyšší soud cestu k interpretaci článku 40 trestního zákona ve prospěch pachatelů eutanázie. Předmětný článek stanoví, že osoba, která spáchá trestný čin v důsledku donucení, kterému se nemohla bránit, není pro tento čin trestně odpovědná. Podle soudu totiž není povinností lékařů jen udržovat pacienty při životě, nýbrž i mírnit utrpení a respektovat jejich přání. Lékař Schoonheim byl nakonec obžaloby zproštěn.¹⁰⁹

Od tohoto případu byla v Nizozemsku patrná snaha o stanovení podmínek, za nichž bude možné provádět eutanázii. Lékaři po provedení eutanázie mimo jiné museli vyplnit formulář a oznámit tuto skutečnost veřejnému žalobci. Bylo taktéž zaručeno, že při dodržení těchto podmínek nebude proti lékaři zahájeno trestní stíhání. Protože stále bylo mnoho případů, které lékaři patrně ze strachu nehlásili, vznikly na konci tisíciletí tzv. regionální revizní komise, které akt eutanázie či asistované sebevraždy dodnes přezkoumávají.¹¹⁰

¹⁰⁸ NYS, Herman, BLANPAIN, Roger a Frank HENDRICKX, ed. *Medical law in the Netherlands*. Second edition. The Netherlands: Kluwer Law International B. V., 2021, 204 s. ISBN 978-94-035-3333-9.

¹⁰⁹ NYS, Herman, BLANPAIN, Roger a Frank HENDRICKX, ed. *Medical law in the Netherlands*. Second edition. The Netherlands: Kluwer Law International B. V., 2021, 204 s. ISBN 978-94-035-3333-9.

¹¹⁰ NYS, Herman, BLANPAIN, Roger a Frank HENDRICKX, ed. *Medical law in the Netherlands*. Second edition. The Netherlands: Kluwer Law International B. V., 2021, 204 s. ISBN 978-94-035-3333-9.

Dalším důležitým případem byl případ Chabot, ve kterém bylo judikováno, že utrpení nemusí být pouze fyzického rázu, ale akt eutanázie či asistované sebevraždy může podstoupit i psychiatrický pacient.¹¹¹

Posledním důležitým případem, o kterém bych se chtěla zmínit, je případ Brongersma z roku 1998. Lékař podal pacientovi Brongersmovi smrtící látku v podobě koktejlu a tento si ji sám aplikoval. Za normálních okolností by se jednalo o asistovanou sebevraždu, nicméně daný případ byl zvláštní tím, že pacient nebyl fyzicky ani psychicky nemocen, nýbrž byl pouze „unaven životem“. Soud prvního stupně lékaře osvobodil, nicméně soudy vyšší instance posléze potvrdily porušení práva (neboť nebyla splněna podmínka „nesnesitelného utrpení“), přesto lékař nebyl potrestán z důvodu jednání ze soucitu.¹¹²

Tyto výše zmíněné případy položily základ pro dnešní právní úpravu, která je, jak již bylo řečeno, obsažena v zákoně o ukončení života na žádost a asistované sebevraždě z roku 2002. Tento zákon novelizoval znění trestního zákona (zejména ustanovení § 293 a § 294 upravující trestný čin ukončení života na žádost a pomoci při sebeusmrcení) a dále zákon o pohřbnictví.

Ustanovení § 293 dnes zní v překladu takto:

§ 293 - Ukončení života na žádost / euthanasie¹¹³

1. Kdo úmyslně ukončí život jiného na jeho výslovné a vážné přání, bude potrestán trestem odnětí svobody až na dvanáct let nebo peněžním trestem páté kategorie.

2. Skutek uvedený v prvním odstavci není trestný, jestliže se jej dopustil lékař, který při něm splnil podmínky řádné péče stanovené článkem 2 zákona o prověřování ukončení života na požádání a pomoci při sebeusmrcení, a toto sdělil příslušnému patologovi v souladu s § 7 odstavcem 2 zákona o pohřbnictví.

Novela doplnila předmětné ustanovení o druhý odstavec, který stanoví, kdy ukončení života jiného na jeho výslovné a vážné přání není trestné. Nutnou podmínkou je, že se takového

¹¹¹ GRIFFITHS, John. Assisted Suicide in the Netherlands: The Chabot Case. *The Modern Law Review* [online]. The Modern Law Review Limited, 1995, vol.58(no.2), 17 [cit. 2024-10-01]. ISSN 1468-2230. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1096356>

¹¹² ZDECHOVSKÝ, Tomáš. NIZOZEMSKO: Umožní stát vraždit postižené děti?!. In: Neviditelný pes [online]. Neviditelný pes a MAFRA, 2020, 16. 12. 2020, 16. 12. 2020 [cit. 2024-07-07]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/zahranici/nizozemsko-umozni-stat-vrazdit-postizene-deti.A201214_173032_p_zahranici_wag

¹¹³ Ustanovení § 293 nizozemského trestního zákona

jednání dopustí lékař. Podmínky řádné péče jsou stanoveny v zákoně o ukončení života na žádost a asistované sebevraždě a jedná se o následující:

- Ošetřující lékař se musí přesvědčit, že žádost pacienta je svobodná a řádně promyšlená;
- Pacientovo utrpení musí být nesnesitelné a není možná naděje na zlepšení (srov. Případ Chabot);
- Ošetřující lékař pacienta o jeho zdravotním stavu informuje;
- Neexistuje žádná jiná alternativa k řešení pacientova utrpení;
- Situace musí být konzultována minimálně s jedním dalším lékařem, který pacienta zhlédne a posoudí, zda byly splněny výše uvedené podmínky řádné péče;
- Eutanázie či asistovanou sebevraždu provede lékař s náležitou péčí a opatrností.¹¹⁴

Za velký nedostatek nizozemské právní úpravy považují, že se z velké části sestává z „otevřených norem“, tedy že nikde není stanoveno, co se rozumí nesnesitelným utrpením či svobodnou a řádně promyšlenou žádostí. Posouzení těchto pojmů tedy zůstává na lékařích provádějících eutanázii, přičemž podle mého názoru jejich vnímání může být velmi odlišné, a proto mezi jednotlivými případy mohou vznikat velké rozdíly.¹¹⁵

V případě, že lékař splní výše uvedené podmínky řádné péče a zároveň provedení eutanázie, potažmo asistované sebevraždy oznámí příslušnému patologovi, který formulář spolu se zprávou zašle kontrolní komisi, nebude se jednat o trestný čin. Nicméně pokud patolog pojme podezření, že uvedené podmínky splněny nebyly, zašle formulář příslušnému žalobci, aby mohl případně zahájit trestní stíhání.¹¹⁶

Beztrestnost lékaře v případě provedení asistované sebevraždy je zajištěna obdobně jako v případě ukončení života na žádost, tj. eutanázie.

V posledních několika letech můžeme v Nizozemsku pozorovat relativně velký nárůst počtu prováděných aktů eutanázie či asistované sebevraždy (v roce 2021 se jednalo celkem o 7 666 případů, což představuje necelých pět procent všech úmrtí za daný rok).¹¹⁷

¹¹⁴ NYS, Herman, BLANPAIN, Roger a Frank HENDRICKX, ed. *Medical law in the Netherlands*. Second edition. The Netherlands: Kluwer Law International B. V., 2021, 204 s. ISBN 978-94-035-3333-9.

¹¹⁵ Předmětem kritiky také bývá kontrola pouze ex post, možnost provedení i u nezletilých pacientů či absence nutnosti vyjádřit svou vůli před svědky (VLČEK, Robert a Zdenka HRUBEŠOVÁ. Eutanázia a asistovaná samovražda. In: *Zdravotnícke právo*. Bratislava: Epos, 2007, s. 188-196. ISBN 978-80-8057-705-6).

¹¹⁶ Ustanovení § 10 nizozemského pohřebního zákona

¹¹⁷ 7.666 eutanázií v roce 2021 v Nizozemí. Pro eutanazii [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.proeutanzii.cz/cz/articles/detail/19/7-666-eutanazii-v-roce-2021-v-nizozemi>

Za správné považuji řešení, že pacienti nemají na provedení eutanázie či asistované sebevraždy nárok a na druhé straně lékaři nemají povinnost eutanázii či asistovanou sebevraždu provést v případě, že se tento akt přičítá jejich svědomí (tzv. výhrada svědomí). V opačném případě by se totiž dle mého názoru mohlo velmi snadno stát, že část lékařů nebude chtít lékařské povolání vůbec vykonávat.

Na závěr můžeme shrnout, že cesta k legalizaci eutanázie byla v Nizozemsku rozhodně během na dlouhou trať, když už od 70. let minulého století na základě soudních rozhodnutí probíhala a uběhlo bezmála 30 let, než byla uzákoněna zákonem v roce 2002. Z nizozemské právní úpravy můžeme vyzorovat, že proces legalizace by měl být postupný, neboť nebyla hned od začátku povolena eutanázie duševně nemocných (viz případ Chabot) či eutanázie dětí (srov. kapitulu „novinky na poli legalizace eutanázie“ níže).

Pokud by nicméně měla být otázka legalizace aktuální v České republice, důrazně bych nedoporučovala, aby soudy „převzaly“ zákonodárnou iniciativu a dané jednání ospravedlnily svými rozhodnutími, jak se stalo právě v Nizozemsku. Podle mého názoru by to měl být zákonodárce, kdo rozhodne o tom, že dané jednání nebude trestným činem, neboť on byl měl reprezentovat názor většiny společnosti.

1.7.1.2. Belgie

Na tomto místě bych se ráda v krátkosti zastavila u belgické právní úpravy, neboť Belgie se stala po Nizozemsku druhou zemí Evropy, kde byla eutanázie legalizována. Stalo se tak v květnu roku 2002 účinností zákona o eutanázii. Belgický zákon se inspiroval v nizozemské právní úpravě, ačkoliv na rozdíl od nizozemského zákona neměnil trestní zákon.

Belgický zákon o eutanázii na rozdíl od nizozemské úpravy obsahuje ve svém ustanovení § 2 definici eutanázie. Rozumí se jí: „úmyslné jednání vedoucí k ukončení života osobou odlišnou od osoby dotčené, a to na její žádost.“¹¹⁸ Z této definice můžeme a contrario dovodit, že legální je pouze eutanázie, nikoli asistovaná sebevražda.

Podmínky, které musí být naplněny, aby lékař mohl přistoupit k eutanázii, jsou obdobné jako v Nizozemsku, jedná se o:

- Žádost pacienta musí být svobodná, dobře promyšlená, opakovaná a nemůže být výsledkem vnějšího nátlaku;

¹¹⁸ Ustanovení § 2 belgického zákona o eutanázii

- Pacient trpí nesnesitelnou fyzickou nebo psychickou bolestí a není naděje na zlepšení takového stavu;
- Lékař musí pacienta o jeho zdravotním stavu informovat a probrat s ním alternativy. Společně musí dojít k závěru, že jiná možnost pro pacienta neexistuje;
- Lékař si musí být jistý pacientovým fyzickým nebo psychickým utrpením;
- Lékař musí zdravotní stav pacienta konzultovat s dalším lékařem;
- Žádost pacienta musí být v písemné formě.¹¹⁹

Pokud jsou výše uvedené podmínky splněny, může lékař přistoupit k provedení eutanázie. Po samotném provedení lékař vyplní formulář a odešle ho kontrolní komisi, která přezkoumá, zda byly splněny podmínky, a dojde-li k závěru, že nikoliv, předá případ příslušnému žalobci.

Jednání lékaře by v případě nesplnění podmínek mohlo naplňovat skutkovou podstatu trestného činu vraždy dle ustanovení § 393 belgického trestního zákona. Na počátku letošního roku byla přijata novela trestního zákona, mimo jiné byl zakotven nový trestný čin podněcování k sebevraždě, který by se nicméně neměl aplikovat na případy eutanázie a asistované sebevraždy.

Z výše uvedeného můžeme dospět k závěru, že belgická právní úprava má mnoho společného s nizozemskou právní úpravou, ve které se inspirovala. Zejména se jedná o podmínky, které musí být splněny, aby lékař mohl k aktu eutanázie přistoupit. Na druhou stranu se vyznačuje i řadou odlišností: úprava eutanázie je soustředěna do zvláštního zákona, není umožněna asistovaná sebevražda a trestní zákon nezná skutkovou podstatu obdobnou „ukončení života na žádost“.

Absenci této skutkové podstaty považuji za velký nedostatek belgické první úpravy, neboť lékař, který nesplní byť jen jednu podmínku, by mohl být potrestán trestem odnětí svobody až na 30 let. To je podle mého názoru v přímém rozporu s účelem trestního práva, které by mělo sloužit pouze jako prostředek ultima ratio. Také společenská nebezpečnost takového činu se nemůže rovnat situaci, kdy osoba usmrtí jiného bez jeho žádosti proti jeho vůli. Řešením této situace by bylo přijetí privilegované skutkové podstaty usmrcení na žádost, ve které by bylo stanoveno, že lékař, který nesplní podmínky stanovené v zákoně o eutanázii, se dopustí toliko usmrcení na žádost, za což by mu hrozil trest odnětí svobody v maximální délce 12 let (po vzoru nizozemské úpravy). Nicméně domnívám se, že trestní sazba by mohla být i mnohem nižší, neboť v nizozemské úpravě je pamatováno i na osoby odlišné od lékařů. Nedoporučovala bych, aby byla stanovena dolní hranice trestní sazby, aby v případě velmi nízké společenské škodlivosti mohl

¹¹⁹ NYS, Herman, BLANPAIN, Roger a Frank HENDRICKX, ed. *Medical Law in Belgium*. Seventh edition. The: Kluwer Law International B. V., 2022, 254 s. ISBN 978-94-035-4262-1.

soud uložit např. podmíněný trest odnětí svobody, alternativní trest či případně úplně upustit od potrestání.

1.7.2. Státy, ve kterých je legalizována asistovaná sebevražda

Asistovaná sebevražda je dnes legalizována především v Německu, Rakousku a Švýcarsku. Jedná se o státy, které umožňují toliko asistovanou sebevraždu a aktivní přímou eutanázii považují za rozpornou se zákonem a takové jednání postihují v souladu s příslušnými ustanoveními trestních zákonů. Nicméně většina zemí, které umožňují pacientům podstoupit eutanázii, upravuje též možnost asistované sebevraždy. Jedinou výjimkou v Evropě je Belgie, která asistovanou sebevraždu na rozdíl od aktivní přímé eutanázie neumožňuje. Protože výše byl věnován prostor úpravě v Evropské unii, ráda bych na tomto místě zmínila kanadskou právní úpravu.

Stěžejním bodem bylo rozhodnutí kanadského Nejvyššího soudu z roku 2015 ve věci *Carter v. Kanada*, kdy několik osob napadlo protiústavnost zákazu asistované sebevraždy.¹²⁰ Kanadský soud jim vyhověl a příslušné ustanovení kanadského trestního zákona zrušil. Právní úprava je dnes obsažena v zákoně o lékařské pomoci při umírání z roku 2016 a je dovolena jak asistovaná sebevražda, tak aktivní přímá eutanázie. Pro podstoupení asistované sebevraždy musí člověk splnit následující podmínky:

- Musí mít nárok na zdravotní služby poskytované danou provincií, teritoriem či federální vládou
- Musí být starší 18 let a mentálně způsobilý
- Musí být v nevléčitelném zdravotním stavu
- Musí učinit dobrovolnou žádost o asistovanou sebevraždu
- Musí učinit souhlas s poskytnutím této péče¹²¹

Stejně jako většina států Kanada neumožňuje podstoupit asistovanou sebevraždu cizím státním příslušníkům.

1.7.3. Novinky na poli legalizace eutanázie

Protože je téma eutanázie a asistované sebevraždy natolik aktuální, rozhodla jsem se novinky z této oblasti zařadit do zvláštní kapitoly. Níže proto budou uvedeny nejpodstatnější či

¹²⁰ Rozhodnutí kanadského Nejvyššího soudu ze dne 06.02.2015 ve věci *Carter v. Kanada*

¹²¹ Medical assistance in dying: Overview. Canada.ca: The official website of the Government of Canada [online]. 2013, 2024-08-26 [cit. 2024-08-26]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/health-services-benefits/medical-assistance-dying.html>

nejzajímavější změny v legislativách různých států světa. Bohužel není v možnostech této práce zmínit vše, proto některé novinky zůstanou stranou. Jedná se například o dekriminizaci v Ekvádoru či v Tasmánii.¹²²

1.7.3.1. Španělsko

Ve Španělsku byl v roce 2021 schválen zákon o eutanázii a asistované sebevraždě. Španělsko se tedy stalo čtvrtou zemí v rámci Evropské unie umožňující beztrestné provedení eutanázie. Zákon nicméně umožnil využít eutanázii, potažmo asistovanou sebevraždu pouze zletilým španělským občanům a rezidentům. Zažádat o ukončení života mohou lidé se závažným nevléčitelným onemocněním nebo nacházejí se ve „*vážném, chronickém a paralyzujícím stavu, který způsobuje nesnesitelné utrpení*“.¹²³ Žádost pacientů je posléze posuzována jejich lékařem, dalším odborníkem a konečně regionální posudkovou komisí.¹²⁴

Proti legalizaci se postavila španělská církev považující eutanázii za vraždu i některé politické strany prosazující zákon o paliativní péči. Lékařům nicméně zákon umožňuje provedení úkonu odmítnout s ohledem na výhradu svědomí.¹²⁵

V prvním roce účinnosti zákona podstoupilo eutanázii bezmála 200 osob.¹²⁶

1.7.3.2. Portugalsko

O něco strastiplnější byla cesta k legalizaci eutanázie v sousedním Portugalsku, kde byl zákon několikrát vetován prezidentem a přezkoumáván ústavním soudem, když konečně prošel v roce 2023. Zákon stejně jako v sousedním Španělsku umožňuje podstoupit eutanázii pouze občanům a rezidentům. Důvod k takovému kroku je jasný – zabránit tzv. turistice za smrtí. Zákon

¹²² Srov. např. Voluntary Assisted Dying in Tasmania. In: *Tasmanian government: Department of health* [online]. The State of Tasmania (Organisation) Tasmanian Government, 1 September 2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: https://www.health.tas.gov.au/sites/default/files/2021-11/Voluntary_Assisted_Dying_in_Tasmania_Fact_Sheet_DoHTasmania.pdf

¹²³ TRNĚNÝ, Tomáš. Španělsko schválilo eutanazii. In: Seznam Zprávy [online]. Seznam Zprávy, Seznam.cz, 2021, 19. 3. 2021 8:31 [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/spanelsko-schvalilo-eutanazii-147700>

¹²⁴ ČTK. Rok eutanazie ve Španělsku: podstoupilo ji 180 lidí. In: Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. 2022, 24. 6. 2022, 18:08 [cit. 2024-08-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-rok-eutanazie-ve-spanelsku-podstoupilo-ji-180-lidi-40401210>

¹²⁵ Španělsko povolilo eutanazii pro občany a rezidenty. Zákon vadí církvi i pravicovým stranám. In: ČT24: Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR [online]. Česká televize, 2005, 18.3.2021 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/spanelsko-povolilo-eutanazii-pro-obcany-a-rezidenty-zakon-vadi-cirkvi-i-pravicovym-stranam-37839>

¹²⁶ ČTK. Rok eutanazie ve Španělsku: podstoupilo ji 180 lidí. In: Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. 2022, 24. 6. 2022, 18:08 [cit. 2024-08-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-rok-eutanazie-ve-spanelsku-podstoupilo-ji-180-lidi-40401210>

preferuje asistovanou sebevraždu, aktivní eutanázie přímá bude umožněna pouze tehdy, pokud asistované sebevraždy není pacient z fyzického hlediska schopen.¹²⁷ Ani podmínky, které musí žadatel splnit, se od těch španělských nikterak významně neliší.

Portugalsko se tak v rámci Evropské unie stalo pátou zemí, ve které je eutanázie legální.

1.7.3.3. Legalizace asistované sebevraždy v Rakousku

V roce 2021 schválil rakouský parlament zákon umožňující asistovanou sebevraždu smrtelně nebo těžce nemocným pacientům. Stalo se tak v reakci na rozhodnutí rakouského ústavního soudu, podle kterého byla kriminalizací asistované sebevraždy porušována základní lidská práva. Ústavní soud zároveň zrušil zákaz asistence při sebevraždě.^{128 129}

Každá žádost bude posuzována dvěma lékaři, přičemž k samotnému provedení může dojít až po uplynutí 12 týdnů od žádosti (v případě pacientů v terminální fázi nemoci je tato lhůta zkrácena na 2 týdny).

V Rakousku zároveň došlo k rozšíření paliativní a hospicové péče, která by měla být poskytována blízko domova, měla by být financována z veřejného rozpočtu a stala by se tak dostupnější.¹³⁰

1.7.3.4. Snížení věkové hranice v Nizozemsku

Nizozemská vláda snížila věkovou hranici pro podstoupení eutanázie i pro děti od jednoho do 12 let věku. Vyřešila tím tzv. šedou zónu, neboť až do roku 2023 platilo, že o eutanázii mohl se souhlasem rodičů požádat pacient starší 12 let, pacient starší 16 let dokonce ani souhlas rodičů nepotřeboval. Stejně tak mohli o usmrcení požádat i rodiče dítěte mladšího jednoho roku věku.¹³¹

¹²⁷ Portuguese parliament legalises euthanasia after long battle: Decision to allow medically assisted dying has divided the deeply Catholic country. In: The Guardian: Latest news, sport and opinion from the Guardian [online]. c2024, 12. 5. 2023 [cit. 2024-08-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2023/may/12/portuguese-parliament-legalises-euthanasia-after-long-battle>

¹²⁸ Katedra zdravotnického práva PF UK. @katedrazdravotnickehoprava. Asistovaná sebevražda legalizována v Rakousku [online]. 18.12.2021 [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/CXoN4hKKRAR/>

¹²⁹ Předmětné ustanovení § 78 rakouského trestního zákona dnes zní v překladu takto: „Kdo jiného navede k sebevraždě...“ (z něm. „Wer eine andere Person dazu verleitet, sich selbst zu toten“)

¹³⁰ Katedra zdravotnického práva PF UK. @katedrazdravotnickehoprava. Asistovaná sebevražda legalizována v Rakousku [online]. 18.12.2021 [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/CXoN4hKKRAR/>

¹³¹ Katedra zdravotnického práva PF UK. @katedrazdravotnickehoprava. Snížení věkové hranice pro eutanázii v Nizozemsku [online]. 05.05.2023 [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/Cr2p2ZNoTug/>

Dětský pacient musí trpět nevy léčitelnou nemocí, která mu způsobuje nesnesitelné utrpení, kdy zároveň není žádná naděje na zlepšení takového stavu a paliativní péče nepřináší žádnou úlevu.¹³²

Nizozemsko se tak zařadilo vedle Belgie mezi státy, které umožňují eutanázii bez ohledu na věk pacienta.

1.7.3.5. Návrh zákona „o pomoci zemřít“ ve Francii

Francouzský prezident představil na začátku tohoto roku zákon „o pomoci zemřít“, který by měl umožnit eutanázii dospělým pacientům trpícím nevy léčitelnou nemocí, jejíž bolest nelze zmírnit. Návrh zákona nicméně nepočítá s umožněním eutanazie pro pacienty, kteří o sobě nejsou schopni rozhodovat, např. v důsledky Alzheimerovy nemoci, či pro pacienty s psychiatrickou nemocí.¹³³

Preferovanou variantou by byla asistovaná sebevražda (resp. „pomoc při umírání“), kdy by si smrtící látku aplikoval sám pacient¹³⁴. Nicméně pokud by toho nebyl schopen, smrtící injekci by mohla podat jím určená osoba, lékař, popř. zdravotní sestra. Žádost by projednával lékařský tým, jež by měl rozhodnout do 15 dnů od obdržení žádosti.¹³⁵

Proti návrhu zákona se staví církev, zdravotničtí pracovníci a pravice argumentující tím, že stát by neměl nikomu umožnit usmrtit jiného.

Návrh zákona měl být v květnu předložen francouzskému parlamentu, nicméně po porážce Macronovy strany *Obnova* v evropských volbách došlo k rozpuštění Národního shromáždění, a projednání zákona tudíž bylo odloženo.¹³⁶

Zda tento zákon, a v jaké formě, parlamentem projde, snad uvidíme v následujících měsících.

¹³² KOŘENOVÁ, Magdaléna. Nizozemsko umožní eutanazii i dětem do 12 let. In: Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. 2023, 23. 4. 2023, 14:49 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-eutanazie-v-evrope-nizozemsko-ji-umozni-i-detem-do-12-let-40429352>

¹³³ ROKOS, Milan. Macron chce lidem „pomoci zemřít“. Slovu eutanazie se vyhýbá. In: Seznam Zprávy [online]. Seznam Zprávy, Seznam.cz, 2024, 11. 3. 2024, 11. 3. 2024 18:00 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-macron-chce-lidem-pomoci-zemrit-slovu-eutanazie-se-vyhyba-247537>

¹³⁴ BALUCHA, Martin. Francie bude jednat o zákoně o pomoci s umíráním. Pravice a církev jsou proti, zdravotníci hrozí stávkami. In: IRozhlas: spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Český rozhlas, 2024, 12. 3. 2024, 21:51 [cit. 2024-06-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/francie-bude-jednat-o-zakone-o-pomoci-s-umiranim-pravice-a-cirkev-jsou-proti_2403122151_edr

¹³⁵ Katedra zdravotnického práva PF UK. @katedrazdravotnickehoprava. Republique francaise: Návrh zákona o „pomoci zemřít“ [online]. 14.03.2024 [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/C4gJ1lriFC/>

¹³⁶ Francouzský návrh zákona o eutanazii se odkládá. In: Církev.cz: Zprávy [online]. Česká biskupská konference, 2024, 12. 6. 2024, 12. 6. 2024, 9.52 [cit. 2024-08-19]. Dostupné z: https://www.cirkev.cz/francouzsky-navrh-zakona-o-eutanazii-se-odklada_38847

1.8. Snahy o úpravu eutanázie na českém území

V této kapitole bude věnován prostor nejen legislativním snahám o zakotvení privilegované skutkové podstaty usmrcení na žádost (a z útrpnosti), nýbrž i snahám o legalizaci aktivní eutanázie přímé.

Ačkoliv v aktuálním trestním zákoníku chybí trestný čin usmrcení na žádost, několikrát se o jeho zakotvení vedly vášnivé diskuse. Poprvé se tak stalo při přípravě tzv. profesorské osnovy v roce 1926. Tato osnova rozlišovala zabití a vraždu, ustanovení o usmrcení na žádost chybělo. Podle tehdejšího názoru totiž nebylo takové ustanovení potřebné, když ustanovení § 77 odst. 2 osnovy umožňovalo snížit trestní sazbu v případě, že čin byl spáchán v mimořádném pokušení, pod mimořádným nátlakem nebo pachatel jednal v přechodném omluvitelném duševním stavu. Usmrcení na žádost se tedy posuzovalo jako zabití a trestní sazba se snižovala dle ustanovení § 77 odst. 2. Navíc v ustanovení upravující zabití bylo ve druhém odstavci zakotveno tzv. usmrcení z útrpnosti. Na základě tohoto ustanovení mohl soud trest odnětí svobody od 3 do 15 let zmírnit nebo dokonce od potrestání upustit, pokud pachatel jiného usmrtil ze soucitu s cílem uspišit jeho neodvratnou smrt a tímto jednáním jej vysvobodil z bolestí způsobených nezhojitelnou nemocí či z jiných tělesných muk.¹³⁷

Druhá, tzv. ministerská unifikační osnova z roku 1937, upravovala na rozdíl od předešlé osnovy usmrcení na žádost výslovně, a to v ustanovení § 285. Tato žádost musela být výslovná a vážná. Pachatel tohoto činu mohl být potrestán odnětím svobody až na pět let.¹³⁸

Po sametové revoluci v roce 1989 byla patrná snaha připravit nový trestní zákon, který by měl charakter kodexu. V roce 2004 byl vládou předložen návrh trestního zákoníku jakožto sněmovní tisk 744/0.¹³⁹ Při přípravách se mimo jiné vedla rozsáhlá diskuse ohledně případné legalizace eutanázie. Nicméně beztrestnost eutanázie i asistované sebevraždy byla jednoznačně odmítnuta. V původním návrhu zákoníku byla v ustanovení § 118 (později § 115) zakotvena privilegovaná skutková podstata usmrcení na žádost, a to ve dvou variantách. Podle první varianty by ten, kdo jiného usmrtil na jeho vážně míněnou a naléhavou žádost, mohl být potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let. Podle druhé varianty by byl stejně potrestán ten, kdo usmrtil nevléčitelně nemocnou osobu trpící somatickou nemocí, a to na její vážně míněnou a naléhavou

¹³⁷ ŠÁMAL, Pavel. Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku. In: FENYK, Jaroslav a kolektiv. *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 128-139. ISBN 978-80-86920-25-2.

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel. Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku. In: FENYK, Jaroslav a kolektiv. *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 128-139. ISBN 978-80-86920-25-2.

¹³⁹ Detail historie tisku: Sněmovní tisk 744/0. *Senát PČR* [online]. Senát PČR, c2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/historie?cislo_tisku=219&fo=5

žádost. Nakonec zvítězila varianta druhá, ale byla snížena trestní sazba.¹⁴⁰ Definitivní znění předmětného ustanovení tedy znělo následovně: „*Kdo ze soucitu usmrtí nevyлéčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody až na šest let.*“¹⁴¹ Co se rozumělo „vážně míněnou a naléhavou žádostí“, stanovil odst. 2.

Ačkoliv k návrhu byla vznesena řada výhrad – zejména ohledně definice vážně míněné a naléhavé žádosti a definice nevyлéčitelné somatické nemoci – byl návrh přijat především ze strany právnické veřejnosti kladně.

Návrh byl nicméně senátem v únoru roku 2006 zamítnut, načež o vráceném návrhu hlasovala poslanecká sněmovna, která ho taktéž zamítla.¹⁴²

V roce 2008 předložila senátorka Václava Domšová na senátním tisku č. 303 návrh zákona o důstojné smrti. Jednalo se o velmi krátký zákon, který čítal pouze 19 paragrafů, což je podle mého názoru vzhledem k rozsáhlosti problematiky eutanázie a asistované sebevraždy přinejmenším zvláštní. I podle důvodové zprávy je eutanázie jakožto „*podrobně upravená a kontrolovaná možnost ukončit život*“¹⁴³ důstojnější než spáchání sebevraždy.

V ustanovení § 1 návrhu byla obsažena definice důstojné smrti, která zněla: „*ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost s vědomou, odbornou pomocí jiné osoby za podmínek stanovených tímto zákonem.*“ A v druhém odstavci: „*úmyslné ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost jinou osobou, pokud není možné použít postup dle odst. 1.*“¹⁴⁴ Z uvedeného tedy vyplývá, že za důstojnou smrt byla považována jednak asistovaná sebevražda, jednak eutanázie, přičemž byla preferována právě asistovaná sebevražda.

Beztrestnost lékaře měla být zajištěna na základě ustanovení § 2 odst. 2 návrhu, tj. lékař nebude pro tento čin trestný, pokud splní podmínky daného zákona a prováděcích právních předpisů. Osobně se nicméně domnívám, že tato okolnost vylučující protiprávnost by měla být zakotvena i v trestním zákoníku, a to zejména s ohledem na skutečnost, že rozříštění okolností vylučujících protiprávnost, popř. skutkových podstat trestných činů, do více zákonů může být hlavně pro širokou veřejnost – laiky často matoucí a složitější pro orientaci v platném právu.

¹⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku. In: FENYK, Jaroslav a kolektiv. *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 128-139. ISBN 978-80-86920-25-2.

¹⁴¹ Ustanovení § 115 návrhu trestního zákona z roku 2004

¹⁴² Detail historie tisku: Sněmovní tisk 744/0. *Senát PČR* [online]. Senát PČR, c2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cislo_tisku=219&fo=5

¹⁴³ Důvodová zpráva k návrhu zákona o důstojné smrti z roku 2008

¹⁴⁴ Ustanovení § 1 odst. 2 návrhu zákona o důstojné smrti z roku 2008

Z návrhu vyplývá, že o důstojnou smrt by mohli žádat toliko plně svéprávní pacienti trpící závažnou a nevy léčitelnou nemocí, která jim způsobuje psychické nebo fyzické utrpení, a tento stav je beznadějný. Podle ustanovení § 10 by mohl o důstojnou smrt požádat pacient i předem.

Postup po provedení důstojné smrti by byl následující: lékař by vyplnil formulář, který by doručil na ministerstvo, které by jej postoupilo speciálně zřízené komisi, která by rozhodla, zda byly splněny podmínky podle příslušného zákona a prováděcích právních předpisů. V případě porušení podmínek by věc byla postoupena na příslušné státní zastupitelství.

Návrh zákona nebyl přijat, když jej senát v září roku 2008 zamítl.¹⁴⁵

O osm let později, v roce 2016, byl skupinou poslanců na sněmovním tisku 820¹⁴⁶ předložen další návrh zákona o důstojné smrti. Tento návrh svým zněním víceméně kopíruje návrh senátorky V. Domšové.

V ustanovení § 1 byla opět poskytnuta definice důstojné smrti, přičemž byla stále upřednostňována asistovaná sebevražda před eutanázií. Lékař zůstal jedinou osobou, která mohla pacientovi při sebevraždě pomoci, popř. mohl vykonat eutanázii. Plně byla respektována zásada výhrady svědomí. Ani postup následující po provedení důstojné smrti nezaznamenal změnu.

Návrh zákona byl v květnu roku 2016 zaslán k vyjádření vládě, tato nicméně vyjádřila s návrhem nesouhlas, když zmínila zejména argument tzv. kluzkého svahu. Projednání návrhu zákona bylo ukončeno s koncem volebního období.¹⁴⁷

K danému návrhu zákona se nicméně vyjádřilo mnoho dalších odborníků. H. Krejčíková upozornila na skutečnost, že legalizace této formy eutanázie je předčasná, neboť není dostatečně vyřešena otázka paliativní péče. Návrh celkově považuje za odvážný vzhledem k tomu, že zákonodárce ani nepřistoupil k zakotvení privilegované skutkové podstaty usmrcení na žádost, a rovnou by eutanázii dekriminlizoval úplně. Také není jasné, jakého trestného činu by se lékař dopustil v případě, že by nesplnil podmínky zákona o důstojné smrti a prováděcích právních předpisů. Jednalo se by se o vraždu, zabití nebo účast na sebevraždě? Za řešení této otázky

¹⁴⁵ Detail historie tisku: Návrh senátního návrhu zákona senátorky Václavy Domšové o důstojné smrti. *Senát PČR* [online]. Senát PČR, c2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/psenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisku.list&forEach.action=detail&forEach.value=s2328

¹⁴⁶ Sněmovní tisk 820: Návrh zákona o důstojné smrti. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. © 1995-2023 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=820>

¹⁴⁷ Sněmovní tisk 820: Návrh zákona o důstojné smrti. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. © 1995-2023 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=820>

považuje H. Krejčíková přijetí skutkové podstaty trestného činu usmrcení na žádost, kterého by se lékař dopustil právě při nesplnění oněch podmínek.¹⁴⁸

V roce 2020 byl na sněmovním tisku 924 předložen návrh zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii. Předkladatelem byli poslanci hnutí ANO v čele s V. Procházkovou a poslanci Pirátské strany. Podle předkladatelů bylo třeba přijmout zákon, který by se věnoval jak paliativní péči, tak eutanázii, neboť tyto dva instituty je nutno vnímat jako spojené nádoby.

Návrh na rozdíl od předešlých již nepracoval s pojmem důstojná smrt, nýbrž jasně definoval pojmy eutanázie, asistovaná sebevražda a asistovaná smrt. Asistovaná sebevražda a eutanázie by byly vyhrazeny pouze pro zletilé a svéprávné osoby, které jsou nevléčitelně nemocné, tělesně či duševně trpí a tato situace je neodvratitelná. Také bylo postaveno na jisto, jestli by šlo asistovanou smrt (tj. eutanázii nebo asistovanou sebevraždu) poskytnout i cizincům. Podle ustanovení § 11 odst. 2 lze tyto služby vedle českých občanů poskytnout pouze občanům Evropské unie, kteří mají na území České republiky povolen trvalý pobyt. Podle návrhu by také byla zřízena Komise pro kontrolu a hodnocení provádění asistované smrti, která by přezkoumávala, zda byly splněny zákonné podmínky.¹⁴⁹

Návrh byl v červenci roku 2020 zaslán k vyjádření vládě, ta se ovšem opět vyjádřila nesouhlasně. Projednávání bylo stejně jako roce 2016 ukončeno s koncem volebního období.¹⁵⁰

V březnu tohoto roku se konal tzv. kulatý stůl, na němž dnes již senátorka V. Procházková představila další návrh zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii. Zákon nachází inspiraci v lucemburské právní úpravě, kterou ještě zpřísňuje. Proti návrhu se nicméně postavilo Ministerstvo zdravotnictví i Česká společnost paliativní medicíny, podle kterých není vhodné směřovat paliativní péči a eutanázii do jednoho zákona.¹⁵¹ Zdá se, že od roku 2020 nenastal mezi zákonodárci výraznější posun v chápání těchto rozhodnutí na konci života. Proto se domnívám, že zákon ani na tento čtvrtý pokus schválen nebude. Opak by pro mě osobně byl spíše překvapením.

¹⁴⁸ DOLEŽAL, Tomáš. Je návrh zákona o důstojné smrti důstojný? Zdravotnické právo a bioetik [online]. © Ústav státu a práva, 2016, 6. 6. 2016 [cit. 2024-08-02]. Dostupné z: <https://zdravotnickepravo.info/je-navrh-zakona-o-dustojne-smrti-dustojny/>

¹⁴⁹ Sněmovní tisk 924 - návrh zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii z roku 2020

¹⁵⁰ Sněmovní tisk 924: N.z.o pal.péči, rozhodování na konci života a eutanázii. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. © 1995-2023 [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=924>

¹⁵¹ Senátorka představila návrh zákona o paliativní péči, počítá i s eutanazií. Ministerstvo je proti. In: Česká justice [online]. Media Network, 2023, 17. 3. 2023, 17. 3. 2023 [cit. 2024-07-22]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/03/senatorka-predstavila-navrh-zakona-o-paliativni-peci-pocita-i-s-eutanazii-ministerstvo-je-proti/>

Na tomto místě bych ráda zmínila rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.01.2024, č.j. 24 Cdo 3727/2023-537, ve kterém se soud vypořádával s otázkou, zda je možné povolit provedení eutanázie na základě příslušných článků Listiny. Pardubický invalidní důchodce se domáhal povolení do zásahu jeho integrity tak, že mu bude umožněno podstoupit eutanázii. Tvrdil, že trpí bolestmi, není mu poskytnuta náležitá zdravotní péče a zároveň, že život v aktuálním režimu v České republice považuje za nesnesitelný a je vystaven krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení. Případem se nejdříve zabýval Okresní soud v Pardubicích, který žalobě nevyhověl. Nicméně po prvním zásahu Nejvyššího soudu se věci musel zabývat znovu, ani v tomto případě však muži nevyhověl: „[soud] neshledal žádné důvody, pro které by mohl žalobě vyhovět, a to zejména proto, že aktivní způsobení smrti pacientovi, byť na jeho přání, ze soucitu a s ohledem na jeho utrpení, je v České republice hodnoceno jako trestný čin vraždy, což nelze zhojit ani vydáním soudního rozhodnutí, které by směřovalo k takovému postupu, takové rozhodnutí by nebylo ani možno s ohledem na shora citované respektovat a případné jeho vykonání by nebylo důvodem k upuštění od trestního postihu toho, kdo by se takového jednání dopustil“.¹⁵²

Muž se nicméně znovu obrátil na Nejvyšší soud s tím, že by měl mít právo rozhodovat o své smrti a toto své právo dovozoval z článků 1 a 10 Listiny. Nejvyšší soud nicméně jeho názor nesdílel a konstatoval, že: „v České republice, jak správně dovodily i soudy nižších stupňů, neexistuje de iure možnost provedení eutanázie ani asistované sebevraždy“.¹⁵³ Také připomněl, že: „život a zdraví jsou považovány za tak významné hodnoty, že i když se týkají konkrétního člověka, převažuje společenský zájem na ochraně těchto statků před právem jedince o těchto statcích svobodně rozhodovat.“¹⁵⁴

Po těchto neúspěšných pokusech se muž rozhodl obrátit na Ústavní soud. V ústavní stížnosti odkazuje na rozhodnutí německého ústavního soudu v Karlsruhe, podle kterého součástí práva na lidskou důstojnost je taktéž právo rozhodovat o své smrti (včetně možnosti zemřít za součinnosti dalších osob).¹⁵⁵

1.9. Eutanázie – úvahy de lege ferenda

Domnívám se, že z předešlých podkapitol relativně jasně vyplynul můj postoj vůči eutanázii, tedy že bych rozhodně byla pro její uzákonění. Nicméně jsem bohužel toho názoru, že

¹⁵² Rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25.04.2023, č. j. 18 C 175/2022-467

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.01.2024, č.j. 24 Cdo 3727/2023-537

¹⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.01.2024, č.j. 24 Cdo 3727/2023-537

¹⁵⁵ Muž, který se domáhá práva na eutanázii, se obrací na Ústavní soud. In: Advokátní deník: Novinky ze světa advokacie [online]. Advokátní deník, 2024, 3. 5. 2024, 3. 5. 2024 [cit. 2024-08-27]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/05/03/muz-ktery-se-domaha-prava-na-eutanazii-se-obraci-na-ustavni-soud/>

česká společnost není v tento moment na úplnou legalizaci aktivní přímé eutanázie připravená. Jako důvod bych uvedla například nedostatečnou paliativní péči, obavy ze zneužití či neinformovanost veřejnosti. Ačkoliv časté průzkumy veřejného mínění jasně ukazují, že drtivá většina společnosti by byla pro legalizaci, schází tato většina mezi zákonodárci. Proto důvodně předpokládám, že návrh zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii, který byl představen výše, ani protentokrát přes legislativní proces neprojde. Nicméně očekávám, že jednou se úplné legalizace aktivní přímé eutanázie (nebo přinejmenším asistované sebevraždy) dočkáme – zda tento proces bude trvat pár let nebo několik desítek let je nyní ve hvězdách, každopádně já osobně doufám, že se bude jednat spíše o jednotky let. Nesmíme odhlížet od skutečnosti, že vývoj v dalších evropských státech, včetně s námi sousedících, nabral relativně rychlý spád a neustále se přidávají další státy, které některou z forem „důstojné smrti“ legalizují. Také souzním s názorem, že řada mladších lidí dnes bojuje za legalizaci eutanázie z toho důvodu, že chtějí mít tuto možnost k dispozici pro případ, že by se jednou ocitli ve stavu fyzického nebo psychického utrpení způsobeného nevléčitelnou nemocí. Jak by ale podle mého názoru měla konkrétní právní úprava v České republice vypadat?

Prvně se domnívám, že by to měl být pouze zákonodárce, kdo určí, že usmrcení jiného na jeho vlastní vážně míněnou a naléhavou žádost nebude trestným činem. Důrazně se stavím proti tomu, aby soudy dané jednání svými rozhodnutími de facto dekriminalizovaly (jak tomu bylo ostatně například v Nizozemsku). To není v rozporu s tím, že by Ústavní soud případně rozhodl, že daná úprava je v rozporu se základními lidskými právy a svobodami garantovanými v Listině a poskytl zákonodárci určitý čas na přijetí ústavně konformní právní úpravy.

Za druhé nespatřuji příliš velký rozdíl mezi aktivní přímou eutanázií a asistovanou sebevraždou, proto navrhuji, aby byly umožněny obě tyto formy důstojné smrti. Navíc by mi přišlo diskriminační, aby z důstojné smrti byli vyloučeni pacienti, kteří se již nacházejí ve stádiu, kdy už by ani nebyli schopni, např. kvůli ochrnutí v důsledku ALS, asistovanou sebevraždu spáchat. Zákon by proto mohl být konstituován tak, že je preferována asistovaná sebevražda, pokud tato nicméně není z objektivních důvodů možná, je možné podstoupit eutanázii. U asistované sebevraždy je navíc výhoda v tom, že pacient neumírá v přímém důsledku jednání lékaře, nýbrž v důsledku svého jednání, tudíž by takové řešení mohla být pro lékaře příhodnější z hlediska svědomí či morálky.

Dále bych navrhovala, aby byl kladen větší důraz na terminologické odlišení jednotlivých forem eutanázie. Pojem eutanázie by byl vyhrazen toliko pro aktivní přímou eutanázii, čímž by došlo k odlišení od aktivní nepřímé eutanázie, která je dnes v souladu s právem. Tato by mohla být nazvána např. jako „opatření tisící bolest“. Pasivní eutanázie, o jejímž chybném označení

panuje všeobecná shoda, by mohla být označena jako „ukončení život udržujících opatření“ či „odstoupení od léčby“.

Také nejsem příliš velkým zastáncem zakotvení dalšího pojmu typu „důstojná smrt“, jak se stalo v návrzích zákona z roku 2008 a 2016. Domnívám se, že by to jednoduše řečeno přineslo více škody než užitku. Podle mého názoru by měl být kladen větší důraz na řádné a úplné vymezení pojmu eutanázie a asistované sebevraždy spíše než zavádět další neurčité pojmy. Pro zjednodušení by mohl být přijat pouze zjednodušující pojem typu „asistovaná smrt“ (tento pojem již nyní používá D. Černý¹⁵⁶), jehož legální definice by byla například následující: „Asistovanou smrtí se rozumí eutanázie a asistovaná sebevražda“, které by byly v témže ustanovení definovány.

Co se týče toho, kde by byly jednotlivé formy eutanázie a asistované sebevraždy upraveny, navrhuji, aby pro aktivní přímou eutanázii a asistovanou sebevraždu byl přijat zvláštní zákon s názvem např. „zákon o asistované smrti“ či „zákon o eutanázii a asistované sebevraždě“. V daném zákoně by byla tato problematika podrobně rozebrána (a tudíž by určitě čítal více než dvě desítky ustanovení!). Bylo by tedy stanoveno, co se jednotlivými pojmy rozumí, kdo může eutanázii, potažmo asistovanou sebevraždu vykonat, jaké podmínky musí pacient splnit, jaké náležitosti musí mít jeho žádost, kdo a zda vůbec může žádost učinit za pacienta, který toho není schopen, kdo a v jaké časové lhůtě postup lékaře přezkoumá a jaký bude postup v případě, že lékař nesplní stanovené podmínky.

Aktivní nepřímá eutanázie by taktéž mohla být upravena v samostatném zákoně, v úvahu by připadal zákon o zdravotních službách či zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, který by nezavazoval na občanský zákoník a kde by bylo stanoveno, za jakých podmínek lékař může přistoupit k podání takových bolest utišujících medikamentů. Na jedné straně zastávám názor, že by takové ukotvení mohla pomoci s právní jistotou, na druhé straně si musím klást otázku, proč měnit něco, co dnes funguje.

U pasivní eutanázie jsem toho názoru, že není třeba danou problematiku upravovat zvlášť v zákoně, neboť postačuje dnes existující úprava tzv. informovaného souhlasu.

Pokud jde o podmínky, za nichž by se k asistované smrti mohlo přistoupit, mohla by se česká úprava inspirovat v nizozemské, belgické či lucemburské právní úpravě. Nicméně v jak v Nizozemsku, tak Belgii je eutanázie legalizována více než 20 let, tudíž by bylo třeba danou úpravu pro české podmínky zpřísnit tak, aby hned od počátku nebyla úprava příliš rozvolněná. K rozvolnění by český zákonodárce mohl přistoupit až v okamžiku, kdy se existující stav ukáže

¹⁵⁶ ČERNÝ, David. Eutanázie a dobrý život: proč je eutanázie (někdy) morální, [online] *Vnitřní lékařství*, 2018. [cit. 2024-08-01], s. 236–244. Dostupné z: <https://casopisvnitrnilekarstvi.cz/pdfs/vnl/2018/03/04.pdf>

jako vyhovující a prospěšný. Z tohoto důvodu bych stanovila věkovou hranici toliko na 18 let a prozatím neumožnila podstoupit asistovanou smrt osobám s omezenou svéprávností.

Naopak si nemyslím, že by bylo správné vyloučit z možnosti podstoupit asistovanou smrt osoby trpící duševními poruchami. Pokud člověk strádá psychicky a není naděje na zlepšení zdravotního stavu, připadá mi tento stav přinejmenším srovnatelný s fyzickým utrpením.

Také bych rozhodně neomezovala možnost pouze na pacienty, kteří se „nacházejí v terminálním stádiu nemoci“, neboť jsem toho názoru, že taková úprava může být do jisté míry protichůdná vůči smyslu eutanázie, potažmo asistované sebevraždy. Příkladem bych uvedla nemoc ALS, kterou trpěla paní Pretty (viz výše) nebo pan M. Precechtěl (který podstoupil asistovanou sebevraždu ve Švýcarsku). Tato nemoc se vyznačuje ochabováním svalstva, nicméně nikterak neovlivňuje mentální kapacitu dané osoby. Takový pacient si tedy naplno uvědomuje, co se s jeho tělem děje, a postupně se stává úplně závislým na pomoci okolí. Na tuto nemoc v současnosti neexistuje žádný lék, tudíž smrt takového pacienta je dříve nebo později nevyhnutelná. Podle mého názoru není v takovém případě důvod neumožnit eutanázii, potažmo asistovanou sebevraždu ve chvíli, kdy o ní daný pacient požádá – a ponechala bych na každém konkrétním pacientovi, kdy se rozhodne, že jeho existence pro něj není důstojná, život mu nedává smysl a nechce dále čekat, než se nemoc rozvine. V opačném případě by to mohlo vést k důsledku, že pacient si sám vezme život v situaci, kdy je toho ještě fyzicky schopen, zejména z důvodu obavy, že by později umíral v bolestech. Nicméně si plně uvědomuji, že tato možnost umožnit podstoupit eutanázii či asistovanou sebevraždu dříve než v terminálním stádiu nemoci by znamenala velmi široký okruh lidí, na které by dopadala. Navrhuji proto, aby odborníci např. sestavili seznam nemocí, které mají podobný průběh jako právě ALS, a tato možnost by byla omezena toliko na ně.

Co se týče otázky, kdo by eutanázii vykonal a kdo by mohl poskytnout podmínky pro výkon asistované sebevraždy, jsem toho názoru, že eutanázii by mohli vykonávat pouze lékaři, nikoli tedy další zdravotnický personál (např. zdravotní sestry). Zároveň se domnívám, že alespoň ze začátku by asistovaná sebevražda měla probíhat ve zdravotnických zařízeních, nikoli tedy např. tak, že si pacient koupí v lékárně na předpis určitou látku a tu si pak kdekoliv aplikuje.

Při zamyšlení se nad otázkou, zda by měla existovat určitá specializovaná zařízení, ve kterých by pacienti mohli eutanázii i asistovanou sebevraždu podstoupit, se domnívám, že jejich existence by nikterak nevylučovala možnost podstoupit obojí i v běžném zdravotnickém zařízení (zejména v nemocnici). Nezastávám názor, že by bylo správné omezovat se pouze na specializovaná zařízení, neboť si kladu otázku, jaký by byl postup v případě, že by do nemocnice byl přijat pacient ve velmi špatném zdravotním stavu, jež si přeje podstoupit eutanázii, u něhož by případná přeprava do specializovaného zařízení byla velmi složitá? Samozřejmě vnímám, že tato

problematika je velmi složitá, neboť podle výše uvedeného by eutanázií prováděli ti stejní lékaři, kteří by dříve pacienta léčili.

Zákonodárce by se také případně měl při tvorbě příslušných zákonů zamyslet nad otázkou, zda tyto výkony budou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění či zda je umožní podstoupit i jiným než českým občanům (tzv. turismus za smrtí).

2. TRESTNÝ ČIN ÚČASTI NA SEBEVRAŽDĚ

2.1. Systematické zařazení v trestním zákoníku

Trestný čin účasti na sebevraždě je v trestním zákoníku zařazen do části druhé, hlavy I – trestné činy proti životu a zdraví, dílu I – trestné činy proti životu. Konkrétně se jedná o ustanovení § 144.

Život a zdraví jakožto nejdůležitější hodnoty jsou v trestním zákoníku chráněny především v této, první, hlavě, nicméně je jim poskytována ochrana i v dalších ustanoveních upravujících trestné činy směřující primárně proti jiným zájmům, než je život a zdraví. Jedná se např. o kvalifikované skutkové podstaty v ustanovení § 168 či § 185 trestního zákoníku.

Ústavněprávním východiskem při ochraně života a zdraví je ustanovení článku 6 Listiny, jehož první odstavec stanoví: „Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.“¹⁵⁷

Objektem trestných činů proti životu a zdraví jsou nejenom život a zdraví člověka, ale i některé další hodnoty, které jsou nejčastěji při útocích na život a zdraví člověka ohroženy. Ve čtvrtém dílu je zohledněn i život nenarozeného dítěte. Česká právní úprava je, co se týče hodnoty lidského života a zdraví, plně v souladu s úpravou evropskou a mezinárodní. Proto osoba, která usmrtí jiného či mu ublíží na zdraví, byť na žádost poškozeného, bude za tento čin trestně odpovědná (samozřejmě za předpokladu, že tu není jiná okolnost vylučující trestní odpovědnost). Výjimkou je souhlas k lékařským zákrokům ve smyslu ustanovení § 30 odst. 3 trestního zákoníku – osoba jednající za takového souhlasu nebude trestně odpovědná, budou-li dodrženy zákonné podmínky.

Objektivní stránka spočívá nejčastěji ve způsobení smrti nebo újmy na zdraví, přičemž zákon rozlišuje podle stupně závažnosti tři druhy následků – usmrcení, těžkou újmu na zdraví a ublížení na zdraví¹⁵⁸ (srov. ustanovení § 122 trestního zákoníku). Jednání pachatele může spočívat jak v konání, tak opomenutí¹⁵⁹, jedná se tudíž o tzv. nepravé omisivní trestné činy.

Z hlediska subjektivní stránky se jedná nejenom o úmyslné, ale i nedbalostní trestné činy. Pachatelem může být dle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. nejenom osoba fyzická, ale i osoba právnická. Ustanovení § 7 citovaného zákona tak stanoví výčet trestných činů, kterých se právnická osoba

¹⁵⁷ Ustanovení článku 6 Listiny základních práv a svobod

¹⁵⁸ HASCH, Karel. Trestné činy proti životu a zdraví. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, s. 533-580. Student. ISBN 978-80-7502-380-3.

¹⁵⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 5. července 1951, sp. zn. 4 Tk 139/51

nemůže dopustit – jmenovitě se jedná o trestný čin zabití, vraždy novorozeného dítěte matkou, účasti na sebevraždě a rvačky. Nicméně až do účinnosti onoho změnového zákona se právnická osoba trestných činů proti životu a zdraví nemohla vůbec dopustit. Tehdejší znění ustanovení § 7 vyjmenovávalo taxativně trestné činy, kterých se právnická osoba mohla dopustit, žádný trestný čin proti životu a zdraví mezi nimi nicméně nefiguroval.

Jednotlivé trestné činy upravené v hlavě první zvláštní části trestního zákoníku můžeme dělit na poruchové a ohrožovací. Následkem poruchových trestných činů je porucha (tj. změna v konkrétním objektu trestného činu), zatímco u ohrožovacích je následkem nebezpečí vzniku poruchy (tj. *pachatel vyvolá stav nebezpečí, z něhož hrozí porucha objektu*¹⁶⁰) - jedná se například o trestný čin mučení a jiné nelidské a kruté zacházení dle ustanovení § 149 trestního zákoníku či o rvačku dle ustanovení § 158 trestního zákoníku.

Trestné činy proti životu a zdraví se neřadí mezi příliš frekventované a tvoří tudíž velké procento celkové kriminality. Výjimku představují trestné činy spáchané v dopravě, kde se nicméně často jedná o nedbalostní formu zavinění.

Při bližším pohledu na díl první hlavy první zvláštní části trestního zákoníku zjistíme, že vedle trestného činu účasti na sebevraždě sem spadá i vražda (§ 140), zabití (§ 141), vražda novorozeného dítěte matkou (§ 142) a usmrcení z nedbalosti (§ 143).

Objektem této skupiny trestných činů je lidský život. Je proto nezbytné vymezit si, kdy lidský život začíná a naopak kdy končí. Lidský plod se stává člověkem začátkem porodu (srov. § 142 trestního zákoníku), přičemž za začátek porodu je nutno považovat okamžik, kdy dítě začne opouštět tělo matky, tj. kdy se objeví hlavička či jiná část dítěte.¹⁶¹ Na druhé straně za konec života se považuje tzv. biologická smrt mozku, kdy obnova životních funkcí již není možná.¹⁶² Za pokus trestného činu vraždy tedy bude nutné považovat úmyslný útok, v jehož důsledku došlo k toliko klinické smrti, pokud se životní funkce podařilo včasným lékařským zákrokem obnovit.¹⁶³

Objektivní stránka spočívá v usmrcení, přičemž nezáleží, jakým způsobem, popř. jakými prostředky je toho dosaženo. Jednání může spočívat v konání i opomenutí.

¹⁶⁰ PROVAZNÍK, Jan. § 13 [Trestný čin]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 41

¹⁶¹ HASCH, Karel. Trestné činy proti životu a zdraví. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, s. 533-580. Student. ISBN 978-80-7502-380-3.

¹⁶² Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16.06.1976, sp. zn. Tpjf 30/76 (publikováno pod č. 41/1976 Sb. rozh.tr.)

¹⁶³ Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.10.1985, sp. zn. Tpjf 24/85 (publikováno pod č. 16/1986 Sb. rozh. tr.)

Subjektivní stránka je charakterizována především úmyslem usmrtit, popř. ke smrti přispět. Usmrcení z nedbalosti, jak název sám vypovídá, je nedbalostním trestným činem. Trestného činu vraždy a usmrcení z nedbalosti se může dopustit fyzická i právnická osoba (srov. výklad výše).

2.2. Důvody zakotvení v trestním zákoníku

Trestný čin účasti na sebevraždě je do jisté míry specifickým trestným činem, když trestá jednání, které má povahu návodu nebo pomoci, jako pachatelství. Je tomu tak proto, že sám sebevrah se, i v případě pokusu, žádného trestného činu nedopouští. Z tohoto důvodu by pro případnou trestní odpovědnost návodce či pomocníka nešlo využít ustanovení § 24 trestního zákoníku. A protože se zákonodárce rozhodl, že jednání naplňující znaky účastenství na sebevraždě jakožto závažném sociálně-patologickém jevu bude sankcionovat, musel se vydat cestou samotné skutkové podstaty.

2.3. Historický vývoj trestného činu účasti na sebevraždě

Až do účinnosti zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, platil na našem území rakouský trestní zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852. Tento rakouský zákon skutkovou podstatu trestného činu účasti na sebevraždě neobsahoval, tudíž jednání, kterým osoba jiného k sebevraždě pohne nebo mu k sebevraždě pomáhá, nebylo trestné. Tento zákon neobsahoval ani privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost a podle ustanovení § 4 bylo možné zločin spáchat i na osobách, „*keré samy škody si přejí nebo k ní svolují*“.¹⁶⁴

Změna nastala až s přijetím výše uvedeného zákona z roku 1950, který trestný čin účasti na sebevraždě upravoval v ustanovení § 226, jež znělo následovně:

Účast na sebevraždě.

- (1) *Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*
- (2) *Odnětím svobody na dvě až deset let bude pachatel potrestán,*
 - a) *dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let nebo na osobě stížené duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinuté, nebo*
 - b) *je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.*¹⁶⁵

¹⁶⁴ Ustanovení § 4 zákona č. 117/1852 ř.z.

¹⁶⁵ Ustanovení § 226 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Dané ustanovení bylo systematicky zařazeno ve zvláštní části, v hlavě šesté¹⁶⁶ nazvané trestné činy proti životu a zdraví.

Z textu zákona můžeme vidět, že objektivní stránka trestného činu účasti na sebevraždě je stejná jako v nynějším trestním zákoníku. Jedinou odlišností od dnešního znění odstavce 1 ustanovení § 144 je trest, který pachateli hrozí – tehdy zákonodárce stanovil i spodní hranici, zatímco nyní je stanovena toliko horní hranice trestu odnětí svobody.

Přísněji trestné bylo jednání a) směřující vůči osobám mladším 18 let, osobám stíženým duševní poruchou či osobám duševně nedostatečně vyvinutým; nebo b) byla-li jiná zvláště přitěžující okolnost. Co bylo onou zvláště přitěžující okolností, stanovilo ustanovení § 75 odst. 4: „Zvláště přitěžující okolností se rozumí taková okolnost, která s trestným činem zpravidla spojena nebývá a která pro svou důležitost zvyšuje nebezpečnost činu nebo pachatele pro společnost.“¹⁶⁷ Zákon ovšem neobsahoval legální definici duševní poruchy či kdo byl osobou duševně nedostatečně vyvinutou. K těmto okolnostem podmiňující použití vyšší trestní sazby nebyl nutný podle ustanovení § 4 odst. 2 písm. b) úmysl, nýbrž stačilo nedbalostní zavinění.

Co se týká souvislostí s eutanázií, nebylo ani v tomto zákoně žádné ustanovení, na základě kterého by pachatel byl beztrestný. Zákon neobsahoval ani privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost či ze soucitu.

Tento trestněprávní kodex platil pouze několik málo let, když byl od roku 1962 nahrazen zákonem č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

I tento novější zákon obsahoval ustanovení upravující trestný čin účasti na sebevraždě – konkrétně se jednalo o ustanovení § 230 znějící takto:

Účast na sebevraždě

- (1) *Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*
- (2) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let, na těhotné ženě nebo na osobě stížené duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinuté.¹⁶⁸*

¹⁶⁶ Změnu v systematickém řazení trestných činů ve zvláštní části trestních zákonů můžeme vidět až s přijetím zákona č. 40/2009 Sb., který na rozdíl od předešlých dvou trestních zákonů postavil do popředí člověka a jeho život a zdraví. Do té doby byly v popředí trestné činy proti republice, hospodářské trestné činy, popř. trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.

¹⁶⁷ Ustanovení § 75 odst. 4 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

¹⁶⁸ Ustanovení § 230 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Systematicky byl tento trestný čin zařazen obdobně jako v předešlém zákoně, a to v části druhé, hlavně sedmé – trestné činy proti životu a zdraví. V souladu s důvodovou zprávou došlo k převzetí dosavadního znění základní skutkové podstaty. Ke změně došlo v oblasti kvalifikované skutkové podstaty – byla snížena horní hranice trestní sazby z deseti na osm let, vyjmuta „jiná zvláště přitěžující okolnost“ a byla přidána ochrana těhotné ženy, a to v souladu se zákonem č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

I v tomto zákoně se k okolnostem v kvalifikované skutkové podstatě vztahovala tzv. nevědomá nedbalost dle ustanovení § 6 písm. b) trestního zákona, který zněl: „*K okolnosti přitěžující nebo k okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, se přihlédne, jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy tento zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl.*“¹⁶⁹

I nadále se jednalo o úmyslný trestný čin, kdy úmysl musel směřovat k „pohnutí“ nebo k „pomoci“ jinému k sebevraždě. Pokud ovšem pachatel jiného donutil k sebevraždě fyzickým nebo psychickým násilím, mohlo takové jednání být posuzováno jako trestný čin vraždy dle ustanovení § 219 odst. 1 trestního zákona.

K dokonání trestného činu účasti na sebevraždě došlo tehdy, když sebevrah se o sebevraždu alespoň pokusil, když tedy již započal uskutečňovat sebevražedné jednání. Pokud se pachateli nepodařilo vzbudit v jiném rozhodnutí spáchat sebevraždu, byl trestný pro pokus trestného činu podle § 8 odst. 1, § 230.¹⁷⁰

Vzhledem ke skutečnosti, že tento trestní kodex byl v platnosti, potažmo v účinnosti, o mnoho let déle než předešlý, je k trestnému činu účasti na sebevraždě již dostupná určitá judikatura, která je relevantní dodnes.

V říjnu roku 1985 vydalo Trestní kolegium Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky „*výtah ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví*“, č.j. Tpjf 24/85, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 16/1986. Nejvyšší soud neshledal v rozhodovací praxi nižších soudů v případě rozhodování o trestném činu účasti na sebevraždě dle ustanovení § 230 trestního zákona žádné nedostatky, když tyto soudy považovaly opatření jedovaté látky, kterou pak poškození použili k sebevraždě, za pomoc k sebevraždě.¹⁷¹

¹⁶⁹ Ustanovení § 6 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon

¹⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel. § 230 [Účast na sebevraždě]. In: ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. Trestní zákon. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1355, marg. č. 5

¹⁷¹ Nejvyšší soud ČSSR, Tpjf 24/85, [R 16/1986 tr.]

V roce 2009 byl přijat nový trestní zákon – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který s účinností od 1. ledna 2010 nahradil dosavadní zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a související právní předpisy.

2.3.1. Exkurz – americký souboj

Skutková podstata trestného činu tzv. amerického souboje se nikdy na území dnešní České republiky nestala součástí platného a účinného trestního zákona, nicméně nelze odhlížet od skutečnosti, že ve vývoji skutkové podstaty trestného činu účasti na sebevraždě odehrála zásadní roli.

Americký souboj, který ovšem nevznikl v Americe a bývá tak nazýván neprávem, spočívá v tom, že dvě osoby losují kuličky, jedna je černá a druhá bílá, přičemž osoba, která si vylosuje černou kuličku, „musí“ do určité doby spáchat sebevraždu.

V roce 1867 došlo k zakotvení oné skutkové podstaty do návrhu trestního zákona (mělo se jednat o zločin „losování o život“), ačkoliv předloha vůbec nepamatovala na napomáhání a podněcování k sebevraždě. Později se skutková podstata objevila i v návrhu z roku 1874 i v návrhu z roku 1892, v němž zněla následovně:

„Dohodnou-li se dvě osoby, že náhoda napřed určena rozhodne, která z nich se má sama usmrtit, mají být potrestány káznici nebo vězením do 10 let. Usmrtila-li se následkem náhody takové jedna strana, nastoupí káznice od 3 do 15 let. Vyzvání k takovému dohodnutí pokládá se za pokus.“¹⁷²

V pozdějších návrzích trestních zákonů bylo na americký souboj pamatováno v rámci osnovy trestného činu účasti na sebevraždě. Nicméně v uherském trestním zákoníku, který byl kvůli právnímu dualismu během první republiky používán na Slovensku, byla zakotvena skutková podstata trestného činu pohnutí k sebevraždě, jehož kvalifikovaná skutková podstata se věnovala právě americkému souboji a zněla takto:

„Jestliže však dvě osoby spolu se dohodly, že způsobem napřed určeným učiní závislým na losu, která z nich se má státi samovrahem, a když následkem toho také byl vykonán skutek, k samovraždě směřující, smrt však nenastala, budiž vyměřeno oběma státní vězení od 1 do 5 let; nastala-li však smrt, budiž osobě, která zůstala na živu, vyměřeno

¹⁷² Ustanovení § 153 návrhu trestního zákona z roku 1892

*státní vězení do 10 let.*¹⁷³

Americký souboj byl ve společnosti znám především díky společenským hrám, knihám či různým příběhům. Podle dobových vyšetřovatelů byl také často uváděn jako motiv sebevraždy právě (nezjistitelný) americký souboj, když sebevrah chtěl zakrýt pravý motiv svého jednání. Soudce Gross se také správně zamýšlel nad otázkou, jak může být hráč, který si onu černou kuličku vylosoval, k sebevraždě donucen.¹⁷⁴

2.4. Trestný čin účasti na sebevraždě dle současné právní úpravy

Jak již bylo řečeno výše, trestný čin účasti na sebevraždě je dle současné právní úpravy zařazen v části druhé, hlavě první – trestné činy proti životu a zdraví, díle prvním – trestné činy proti životu v ustanovení § 144 trestního zákoníku, který se skládá celkem ze tří odstavců a zní následovně:

§ 144

Účast na sebevraždě

- (1) Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.*
- (2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti nebo na těhotné ženě.*
- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let nebo na osobě stížené duševní poruchou.*

V prvním odstavci příslušného paragrafu nalezneme charakteristiku daného trestného činu a předmět ochrany. Základním stavebním kamenem je skutečnost, že sebevražda ani její pokus není v dnešní době trestná. Pokus sebevraždy není trestný ani v případě, že by se jím osoba chtěla vyhnout plnění branné povinnosti (ustanovení § 369 trestního zákoníku) nebo výkonu vojenské služby (ustanovení § 388 trestního zákoníku).¹⁷⁵ Trestání by totiž nebylo účinné, ani účelné,

¹⁷³ Ustanovení § 283 zákona č. 5/1878, uherský trestní zákoník

¹⁷⁴ OPAT, Pavel. Americký souboj aneb vývoj skutkové podstaty trestného činu účasti na sebevraždě. *Trestněprávní revue*, 2023, č. 1, s. 50-54, s. 50

¹⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1948, marg. č. 1

naprosto by postrádalo smysl. Beztrestnost je výdobytkem moderního, humanisticky orientovaného trestního práva.¹⁷⁶

V minulosti nicméně byla sebevražda chápána jinak, čemuž bude společně s trestněprávními souvislostmi věnován prostor v příslušné kapitole věnující se sebevraždám.

Protože se zákonodárce rozhodl poskytovat rozšířenou ochranu vybraným skupinám osob, jsou v příslušném ustanovení obsaženy dvě kvalifikované skutkové podstaty (odstavec druhý a třetí), v případě jejichž naplnění bude pachatel potrestán přísněji. Podle ustanovení § 17 písm. b) trestního zákoníku postačí z hlediska subjektivní stránky nevědomá nedbalost. Nicméně jestliže pachatel nevěděl, že o tom, že poškozený je osobou, která je těmito kvalifikovanými skutkovými podstatami chráněna, a ani tuto okolnost vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět nemohl, bude trestně odpovědný za trestný čin účasti na sebevraždě „pouze“ podle základní skutkové podstaty.¹⁷⁷

Pachatel bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let v případě, že k sebevraždě pohne nebo pomůže dítěti nebo těhotné ženě. Dítětem je podle ustanovení § 126 trestního zákoníku osoba mladší 18 let. Z pravidla ohledně počítání času (ustanovení § 139 trestního zákoníku) poté vyplývá, že osoba je dítětem do dne předcházejícího jejím osmnáctým narozeninám. V případě, že osoba mladší 18 let nabyla plnou svéprávnost před dovršením zletilosti (tj. 18 let) emancipací či uzavřením manželství podle příslušných ustanovení občanského zákoníku, nemění tato skutečnost ničeho na ochraně, která jí je danou kvalifikovanou skutkovou podstatou poskytována. Stejně jako děti jsou snadněji ovlivnitelné i těhotné ženy. Těhotnou ženou rozumíme: „*ženu v době mezi uhnízděním oplodněného vajíčka v děložní sliznici (nidace) v jejím těle a okamžikem počátku porodu, popřípadě okamžikem potratu*“.¹⁷⁸

Ještě přísněji, a to trestem odnětí svobody na pět až dvanáct let, bude potrestán pachatel, pokud spáchá tento čin na dítěti mladším 15 let nebo na osobě stížené duševní poruchou. Co se rozumí duševní poruchou, stanoví ustanovení § 123 trestního zákoníku. Duševní porucha musí být u poškozeného přítomna v okamžiku, kdy ji pachatel k sebevraždě pohne nebo jí k sebevraždě

¹⁷⁶ JELÍNEK, Jiří. § 144: Účast na sebevraždě. In: JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC, Jiří ŘÍHA, Zdeněk SOVÁK, Eduard BRUNA, Simona HERANOVÁ a Jiří MULÁK. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 9. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 228-228. Glosátor. ISBN 978-80-7502-637-8.

¹⁷⁷ ŠČERBA, Filip. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 16.

¹⁷⁸ ŠČERBA, Filip. § 140 [Vražda]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 29

pomáhá. Bude se tak jednat i o případy, kdy se osoba nachází ve stavu duševní poruchy toliko na přechodnou dobu, například v důsledku požití alkoholu či aplikace jiné návykové látky.¹⁷⁹

Podle trestní sazby stanovené v jednotlivých odstavcích zjistíme, že v prvním odstavci (odnětí svobody až na tři léta) se jedná o přečin, v druhém (odnětí svobody na dvě léta až osm let) o zločin a konečně ve třetím odstavci (odnětí svobody na pět až dvanáct let) o tzv. zvlášť závažný zločin. Protože ale ustanovení § 144 trestního zákoníku nestanoví trestnost přípravy, jak vyžaduje ustanovení § 20 odst. 1 trestního zákoníku, není tato v případě trestného činu účasti na sebevraždě trestná.

Trestný čin účasti na sebevraždě může mít vztah k jiným trestným činům. Možný je tak jednočinný souběh například s trestným činem vydírání (ustanovení § 175 trestního zákoníku), týraní svěřené osoby (ustanovení § 198 trestního zákoníku), týraní osoby žijící ve společném obydlí (ustanovení § 199 trestního zákoníku) či pojistného podvodu (ustanovení § 210 trestního zákoníku). Trestný čin účasti na sebevraždě podle ustanovení § 144 odst. 1, 2 nebo 3 zpravidla fakticky konzumuje trestný čin omezování osobní svobody (ustanovení § 171 odst. 1 trestního zákoníku). Naopak trestný čin účasti na sebevraždě dle ustanovení § 144 odst. 1, 2 trestního zákoníku je zpravidla konzumován trestným činem zbavení osobní svobody dle ustanovení § 170 odst. 1, 2 písm. c), d), odst. 3 a trestným činem těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 3 trestního zákoníku, a proto je jejich jednočinný souběh zpravidla vyloučen.¹⁸⁰

2.4.1. Znaky skutkové podstaty

2.4.1.1. Objektivní stránka

Objektivní stránka spočívá v účasti na sebevraždě – a to buď ve formě návodu (slovy zákona „pohne“) nebo ve formě pomoci k sebevraždě. Objektivní stránka tedy předpokládá dvě varianty jednání. Prakticky se jedná o zvláštní formy návodu a pomoci, které nicméně nelze posoudit jako účastenství na trestném činu dle ustanovení § 24 trestního zákoníku, neboť, jak již bylo několikrát řečeno, sebevražda ani její pokus není trestným činem. Trestní odpovědnost pachatele trestného činu účasti na sebevraždě je zákonem výslovně podmíněna tím, že se poškozený o sebevraždu alespoň pokusil – jedná se tedy o podobnou podmínku, jakou je podmínka tzv. akcesority účastenství zakotvená v ustanovení § 24 trestního zákoníku.¹⁸¹

¹⁷⁹ ŠČERBA, Filip. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 20.

¹⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1948, marg. č. 15

¹⁸¹ ŠČERBA, Filip. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 3

Prostředky jsou podobné jako u návodu a pomoci podle ustanovení § 24 trestního zákoníku.¹⁸²

Co se ale rozumí „pohnutím“ a „pomocí“ k sebevraždě? Pod pojmem pohnutí jiného k sebevraždě rozumíme jednání, které je způsobilé vyvolat v jiném rozhodnutí usmrtit sebe sama. Pohnutí tedy zahrnuje řadu různorodých jednání. Může se jednat například o přemlouvání či přesvědčování osoby, aby spáchala sebevraždu, pochvalování jiné osoby, která již sebevraždu spáchala, upozornění na možnost spáchat sebevraždu, poskytování rad, dále také týraní osoby, vyvolávání depresí a depresivních stavů či celkové zlé zacházení.¹⁸³ To vše ovšem musí být vedeno úmyslem dohnat osobu ke spáchání sebevraždy, jinak nevznikne trestní odpovědnost za trestný čin účasti na sebevraždě.

Pokud osoba již o spáchání sebevraždy uvažuje, avšak až jednání pachatele přiměje tuto osobu k definitivnímu rozhodnutí sebevraždu spáchat, bude se i tak jednat o pohnutí, a tudíž o trestný čin.¹⁸⁴

V případě donucení osoby ke spáchání sebevraždy psychickým nátlakem nebo fyzickým násilím by se mohlo jednat o vraždu dle ustanovení § 140 odst. 1 nebo odst. 2 trestního zákoníku, pokud takový nátlak vedl k podstatné eliminaci svobodné vůle poškozeného, tj. de facto nešlo o: „sebevraždu ve smyslu vlastního rozhodnutí dobrovolně ukončit vlastní život“.¹⁸⁵

Pomoc ke spáchání sebevraždy je druhou formou účasti na sebevraždě. Je třeba ji vykládat obdobně jako pomoc ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku. Jedná se tedy o umožnění či usnadnění jinému spáchání sebevraždy, přičemž se může jednat o pomoc fyzickou i psychickou (intelektuální). Fyzická pomoc spočívá zejména v opatření prostředků ke spáchání sebevraždy (např. zbraně, jedu, silných prášků apod.), odstranění překážek či zajištění nerušeného prostředí pro spáchání sebevraždy.¹⁸⁶

Takovouto fyzickou pomocí ke spáchání sebevraždy se zabýval Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 21.11.2018, sp. zn. 6 Tdo 1370/2018, když rozhodoval o dovolání obviněného (správně terminologicky odsouzeného) M.D. proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. 6.

¹⁸² DOLENSKÝ, Adolf. Trestné činy proti životu a zdraví. In: ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. s. 609-651, ISBN 978-80-7598-764-8.

¹⁸³ ŠČERBA, Filip. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4

¹⁸⁴ ŠČERBA, Filip. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4

¹⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1948, marg. č. 4

¹⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1948, marg. č. 5

2018, č. j. 3 To 146/2018-245, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu v Blansku pod sp. zn. 14 T 251/2017.

Rozsudkem Okresního soudu v Blansku ze dne 22.03.2018, č.j. 14 T 251/2017-216, byl obžalovaný uznán vinným trestným činem účasti na sebevraždě dle ustanovení § 144 odst. 1 trestního zákoníku. Uvedeného se měl dopustit tak, že „dne 27. 3. 2017 v přesně nezjištěné době od 16:00 hod. do 18:15 hod. pomohl k sebevraždě svému otci, P. D., nar. XY, naposledy bytem XY, přičemž k jeho sebevraždě přispěl tím, že na žádost otce zajistil jeho přepravu do prostoru Horního můstku Propasti Macocha, který se nachází v katastru obce XY tak, že požádal svého známého, J. P., nar. XY trvale bytem XY, aby řídil osobní motorové vozidlo tov. značky Škoda Superb 3U rz. XY, jehož majitelem a provozovatelem byl v uvedené době zemřelý P. D., po dotankování vozidla, úpravě sedačky spolujezdce se s vozidlem dostavil do místa trvalého bydliště otce, kde otec nastoupil do vozidla, sedl si na místo spolujezdce, následně po zastavení vozidla v blízkosti Horního můstku Propasti Macocha, předal otci jeho věci a schůdky, které mu přinesl blíže k Propasti Macocha a poté se z prostoru vzdálil, následně téhož dne v čase 23:11 hod. se dostavil na Městské ředitelství policie ČR, Obvodní oddělení Brno-Žabovřesky, kde vědomě uvedl nepravdivé údaje, neboť nahlásil pohřešování svého otce a předložil dopis na rozloučenou, a takto svým jednáním usnadnil svému otci sebevraždu, neboť tento následně dne 27. 3. 2017 v přesně nezjištěné době od 18:12 hod. do 18:15 hod., pomocí přinesených schůdků, překonal zábradlí Horního můstku Propasti Macocha a skočil z něj, na dně propasti byl pak téhož dne nalezen ve 23:35 hod.“¹⁸⁷

Okresní soud odsoudil obžalovaného k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání 12 měsíců se zkušební dobou v délce trvání 36 měsíců. Proti uvedenému rozsudku okresního soudu podal obžalovaný odvolání ke Krajskému soudu v Brně, který ho nicméně pro jeho nedůvodnost podle ustanovení § 256 trestního řádu zamítl.

Obžalovaný v dovolání upozornil na extrémní rozpory mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy a také na skutečnost, že prvostupňový i odvolací soud nevyhodnotily některé důkazy vyvracející jeho vinu – zejména se mělo jednat o SMS zprávu, ze které by měla být dovozena absence vědomosti obžalovaného o úmyslu otce spáchat sebevraždu, či výpověď svědkyně, která měla upozornit na výrazně manipulativní schopnosti zemřelého.

Nejvyšší soud se neztotožnil s výše předestřeným názorem obžalovaného, když shledal, že skutková zjištění okresního a krajského soudu mají dostatečnou oporu v provedených důkazech a

¹⁸⁷ Rozsudek Okresního soudu v Blansku ze dne 22.03.2018, č.j. 14 T 251/2017-216

není žádná pochybnost o tom, že to byl zrovna obžalovaný, kdo zemřelého dopravil na určené místo a odnesl schůdky, které byly posléze použity ke skoku do propasti. Tímto způsobem tedy obžalovaný naplnil objektivní stránku, a to ve formě „pomoci jinému k sebevraždě“.

Co se týče namítaného nedostatku zavinění (úmyslu) obžalovaného, je subjektivní stránka vyjádřena tím, že obžalovaný uvedeným způsobem svému otci k sebevraždě pomohl, přičemž tato aktivita byla vedena úmyslem umožnit spáchání sebevraždy. Takové zdůvodnění existence subjektivní stránky je sice založeno na využití znaku objektivní stránky, avšak nelze tento způsob pokládat za odporující požadavkům na jednoznačné vymezení v popisu skutku. O vědomí obžalovaného, že jeho otec chce spáchat sebevraždu, navíc svědčí i další svědecká výpověď – obžalovaný na dotaz této svědkyně, proč je jeho otec na Macoše, odpověděl: „*Proč asi?*“. Nejvyšší soud také zdůraznil, že je všeobecně známou informací (dostupnou mimo jiné i na internetu), že propast Macocha je vyhledávaných místem sebevrahů.¹⁸⁸

Na základě výše uvedeného bylo podané dovolání Nejvyšším soudem jako zjevně neopodstatněné postupem dle ustanovení § 265i odst. 1 písm. e) odmítnuto. Následně byla podána i ústavní stížnost, která nicméně byla usnesením ze dne 2. dubna 2019, sp. zn. IV. ÚS 566/19, odmítnuta, když Ústavní soud zopakoval, že řízení o ústavní stížnosti není pokračováním trestního řízení.¹⁸⁹

Tento proces nicméně zasáhl velkou měrou i do práva občanského, neboť synovi bylo umožněno po svém otci dědit, ačkoliv by se mohlo zdát, že bude z dědického práva vyloučen na základě ustanovení § 1481 občanského zákoníku, protože se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli.

Nejvyšší soud se ve svém usnesení ze dne 16.06.2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021, zabýval uvedeným případem nejen po otázce právní, nýbrž i etické. Pozůstalostní i odvolací soud rozhodl tak, že syn je z dědického práva vyloučen, protože nedošlo k výslovnému prominutí trestného činu – závěť ve znění „*vše odkazují svému synovi*“ soudy neuznaly, neboť nelze prominout trestný čin pro futuro.

Nejvyšší soud se nicméně zabýval otázkou, zda trestný čin účasti na sebevraždě představuje „trestný čin proti zůstaviteli“. O tento se podle názoru Nejvyššího soudu v daném případě jednat nemůže, když syn jednal v souladu s vůlí zůstavitele, potažmo na jeho výslovné přání. Nejvyšší soud k tomu navíc poznamenal, že tuto otázku si mají civilní soudy posoudit samy, neboť jsou sice vázány trestním rozhodnutím, nicméně jen co do aspektu, že bych spáchán

¹⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.11.2018, sp. zn. 6 Tdo 1370/2018

¹⁸⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 02.04.2019, sp. zn. IV. ÚS 566/19

úmyslný trestný čin a že se jednalo o trestný čin účasti na sebevraždě.¹⁹⁰ Dále soud uvedl, že není na místě syna trestat dvakrát, tedy odsouzením za trestný čin a vyloučením z dědického práva.¹⁹¹

Sestavení sebevražedných zařízení, které si pacient sám nedokáže sestavit, nýbrž dokáže je poměrně jednoduchým způsobem uvést do chodu¹⁹² či obstarání většího množství medikamentů (viz rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 09.05.2013, sp. zn. 4 T 7/2012¹⁹³) jsou též příkladem fyzické pomoci ke spáchání sebevraždy, a proto takové jednání bude posuzováno jako trestný čin účasti na sebevraždě.

Psychická pomoc může spočívat zejména v poskytnutí rady, v utvrzování spáchat sebevraždu či ve slibu, že po provedení sebevraždy budou dobře uspořádány majetkové a rodinné poměry (např. osoba se postará o děti sebevraha).¹⁹⁴

České soudy se několikrát zabývaly případy dvou osob, které se domluvily na vzájemném úmyslném usmrcení jako způsobu ukončení života.

Poprvé se touto otázkou zabýval Vrchní soud v Praze v roce 1996. Rozsudek ze dne 17.07.1996, sp. zn. 8 To 25/96, byl následně publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 6/1998 tr. a představuje z hlediska daného trestného činu snad nejvýznamnější rozhodnutí. Městský soud v Praze uznal rozsudkem ze dne dne 25. 11. 1994, sp. zn. 43 T 16/94, obžalovaného vinným z trestného činu vraždy, kterého se měl dopustit tím, že: „*dne 6. 1. 1994 kolem 05.00 hod. v pronajatém bytě v Praze 3 nejprve přetětím tepny levého zápěstí a posléze bodnou ranou zasazenou dýkou o délce čepele 18 cm do levé části hrudníku, která zasáhla levé plicí a měla za následek vykrvácení, usmrtil poškozenou*¹⁹⁵.“ Proti tomuto rozsudku obžalovaný podal odvolání k Vrchnímu soudu v Praze, který usnesením ze dne 25.10.1995, sp. zn. 8 To 20/95, citovaný rozsudek soudu prvního stupně zrušil. Městský soud v Praze tedy o věci rozhodoval znovu a dospěl ke stejnému závěru, přičemž skutek popsal detailněji: „*že nejméně od září 1993 v Praze i jinde pod vlivem zhoršujících se komplikací spojených s onemocněním úplavicí cukrovou a zmenšujícího se finančního zdroje počal přemlouvav L. V., se kterou žil, aby s ním spáchala*

¹⁹⁰ MUZIKÁŘ, Martin. Nejvyšší soud, 24 Cdo 106/2021-II.: Komentář. In: *Beck-online* [online]. 2021, 16. 6. 2021 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=njuwenzvg42tmok7nfta&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#>

¹⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.06.2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021

¹⁹² HOLČAPEK, Tomáš. Kapitola VI.: Euthanasie. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, s. 102-125. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.

¹⁹³ V tomto případě byla později podána i ústavní stížnost, která byla nicméně Ústavním soudem pro zjevnou neopodstatněnost usnesením ze dne 10.07.2014, sp. zn. III. ÚS 1721/14, odmítnuta.

¹⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1948, marg. č. 5

¹⁹⁵ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 11. 1994 sp. zn. 43 T 16/94

sebevraždu, a k realizaci tohoto záměru přistoupili dne 5. 1. 1994 ve večerních hodinách v pronajatém bytě v Praze 3, když si nejprve vzájemně aplikovali injekčně přesně nezjištěné množství inzulínu, v kratším časovém odstupu si pak vzájemně poranili žíly na zápěstí levých rukou jejich pořezáním, které však u obžalovaného bylo povrchové a nemělo charakter ublížení na zdraví, zatímco poškozené byla přetřata tepna a přerézány šlachy, což ale nevedlo ke smrti žádného z nich, a kolem 05.00 hod. dne 6. 1. 1994 obžalovaný s úmyslem poškozenou zabít použil oboustrannou dýku "stiletto" o délce čepele 18 cm, kterou jí bodl do levé strany hrudníku, a tato rána, která zasáhla lalok levé plicе a způsobila zakrvácení dutiny hrudní, měla za následek její smrt, po které si obžalovaný způsobil bodnou ránu v krajině břišní s poraněním kliček tenkého střeva, které však nemělo fatální následek.“¹⁹⁶

I proti tomuto rozsudku obžalovaný podal odvolání, když argumentoval zejména nízkou nebezpečností svého jednání, neboť usmrtil poškozenou na její vážnou a naléhavou žádost. Odvolací soud tomuto tvrzení přisvědčil a vytkl městskému soudu, že se právě společenskou škodlivostí činu vůbec nezabýval. Z uvedeného důvodu se odvolací soud rozhodl uložit trest pod dolní hranici trestní sazby.

Z uvedeného případu tedy vyplývá následující: „*Jestliže obviněný a poškozený se dohodnou na vzájemném úmyslném usmrcení jeden druhého jako způsobu společného dobrovolného ukončení života, potom dohodnuté jednání obviněného, jehož následkem byla smrt poškozeného, naplňuje znaky trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zák. (pozn. dnes § 140), nikoli znaky trestného činu účasti na sebevraždě podle § 230 tr. zák. (pozn. dnes § 144). Uvedené okolnosti činu, zejména svolení poškozeného, mohou v konkrétním případě mít význačný vliv na stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a spolu s dalšími okolnostmi svědčícími ve prospěch obviněného být důvodem pro použití ustanovení § 40 odst. 1 tr. zák. o mimořádném snížení trestu odnětí svobody.“*

Obdobným případem se zabýval Nejvyšší soud v roce 2014 pod sp. zn. 3 Tdo 362/2014. Před soudem stanula žena, která usmrtila svou dceru trpící dlouhodobými psychickými problémy. Poškozená od počátku roku 2012 přemlouvala svou matku ke společné sebevraždě, ke které obě ženy přistoupily o několik měsíců později. Obviněná nejprve usmrtila svou dceru, která na místě zemřela, později se neúspěšně pokusila o sebevraždu stejnými prostředky. Za dané jednání byla odsouzena k trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. Proti rozsudku státní zástupce podal odvolání, odvolací soud trest obviněné zpřísnil. Obviněná si posléze podala dovolání,

¹⁹⁶ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21.03.1996, sp. zn. 43 T 16/94

v němž argumentovala skutečností, že její jednání je třeba posoudit toliko jako trestný čin účasti na sebevraždě, neboť jen dokončila sebevražedný úmysl dcery. Nejvyšší soud se nicméně od ustálené judikatury nikterak neodchýlil, naopak znovu zopakoval, že svolení poškozeného k usmrcení nevyklučuje trestní odpovědnost. Dále připomněl, že lidský život je natolik významnou hodnotou, že je veřejným zájmem, aby podobné jednání bylo posuzováno jako vražda, nikoli „pouze“ jako účast na sebevraždě.¹⁹⁷

2.4.1.2. Objekt

Objekt trestného činu je obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu, má zásadní význam pro skutkovou podstatu a umožňuje stanovit charakter a stupeň společenské závažnosti. Protože zpravidla není vyjádřen v zákoně, musíme jej dovozovat. Nejčastěji bývá definován jako společenské vztahy, hodnoty a zájmy, kterým poskytuje trestní zákon ochranu.¹⁹⁸

V případě trestného činu účasti na sebevraždě je objektem ochrana lidského života. Protože sebevražda je definována jako usmrcení sebe samého (srov. níže uvedené rozhodnutí 3 To 8/85), může trestný čin účasti na sebevraždě směřovat pouze proti osobě, která je ze své vlastní vůle schopná spáchat takový čin, nemůže směřovat např. vůči novorozenci, který vlastní vůli vyjádřit nedokáže.¹⁹⁹

V kvalifikovaných skutkových podstatách je přísněji trestán útok na děti a těhotné ženy (odstavec 2) a děti mladší 15 let a osoby stížené duševní poruchou (odstavec 3), tedy osoby, které jsou více ovlivnitelné a celkově více náchylné ke zneužití.

2.4.1.3. Subjektivní stránka

Subjektivní stránka, tedy soubor znaků charakterizujících psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu²⁰⁰, je dalším z obligatorních znaků skutkové podstaty. Trestný čin účasti na sebevraždě je úmyslný trestný čin, nelze jej tedy spáchat z nedbalosti. Úmysl je upraven v ustanovení § 15 trestního zákoníku, který rozlišuje úmysl přímý (*dolus directus*) a úmysl nepřímý (*dolus eventualis*). Protože u trestného činu účasti na sebevraždě nenalezneme slova „s cílem“, může být tento trestný čin spáchán i s úmyslem nepřímým.

¹⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.03.2024, sp. zn. 3 Tdo 362/2014-24

¹⁹⁸ JELÍNEK, Jiří. Objekt trestného činu. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, s. 533-580. Student. ISBN 978-80-7502-380-3.

¹⁹⁹ ŠČERBA, Filip. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1

²⁰⁰ JELÍNEK, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, s. 533-580. Student. ISBN 978-80-7502-380-3.

Trestný čin účasti na sebevraždě je spáchán s přímým úmyslem, pokud pachatel chtěl pohnutím jiného či pomocí jinému k sebevraždě porušit nebo ohrozit lidský život jakožto zájem chráněný trestním zákonem. Na druhé straně je trestný čin spáchán s nepřímým úmyslem, pokud pachatel věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.²⁰¹ Srozuměním se přitom dle ustanovení § 15 odst. 2 rozumí: „*i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.*“²⁰²

Pokud by byl trestný čin účasti na sebevraždě spáchán ve formě pohnutí k sebevraždě, pachatel by musel být minimálně srozuměn s tím, že jeho jednání může vést k sebevraždě jiného. Proto nebude trestně odpovědný ten, jehož zlé zacházení bylo objektivně příčinou sebevraždy jiného nebo pokusu o ni, pokud takové zacházení nebylo vedeno úmyslem dohnat oběť k sebevraždě.²⁰³

Na tomto místě bych ráda zmínila rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky z 19. února 1985, sp. zn. 3 To 8/85, který byl publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 24/1986 a představuje z hlediska trestného činu účasti na sebevraždě významné rozhodnutí. Nejvyšší soud se v daném rozhodnutí zabýval výkladem uvedeného trestného činu, když rozhodoval na základě odvolání krajského prokurátora a obžalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Košicích ze dne 30. listopadu 1984, sp. zn. 2 T 35/84, kterým byl obžalovaný uznán vinným z pokusu trestného činu znásilnění dle ustanovení § 8 odst. 1, § 241 odst. 1 a z trestného činu účasti na sebevraždě dle ustanovení § 230 odst. 1 trestního zákona. Uvedeného se měl obžalovaný dopustit tak, že za použití fyzického násilí se pokoušel vykonat soulož s poškozenou A.M., která s ní nesouhlasila a hrozila, že pokud obžalovaný v jednání bude pokračovat, vyskočí z přilehlého balkónu. Obžalovaný přesto v jednání pokračoval a znemožnil poškozené jakýkoliv únik. Poškozená v důsledku jeho jednání vyplnila svou hrozbu a z balkónu umístěného v pátém poschodí opravdu vyskočila. V důsledku pádu došlo k poškození několika orgánů nezbytných pro život, což vedlo k zápalu plic, a poškozená po několika dnech zemřela.

Nejvyšší soud se neztotožnil s názorem Krajského soudu v Košicích, když nebylo dokazováním prokázáno, že obžalovaný poškozenou pohnul k sebevraždě nebo jí k sebevraždě pomohl, přičemž takové jednání by muselo být činěno s úmyslem vzbudit v jiném rozhodnutí spáchat sebevraždu. Takové okolnosti nicméně zjištěny nebyly, naopak z výpovědi obžalovaného

²⁰¹ Ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

²⁰² Ustanovení § 15 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

²⁰³ ŠČERBA, Filip. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 13

vyplývalo, že se několikrát pokusil poškozené zabránit, když ji několikrát zatahl zpátky do bytu. Nebyla tedy naplněna objektivní ani subjektivní stránka skutkové podstaty trestného činu účasti na sebevraždě a závěry krajského soudu tudíž byly nesprávné.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že: „sebevražda je úmyslné způsobení smrti sobě samému. Pro naplnění znaků trestného činu účasti na sebevraždě dle ustanovení § 230 odst. 1 trestního zákona proto nestačí, že pachatel měl účast na události, při které si jiný sám způsobil smrt neúmyslně. Pro naplnění znaků „pohne jiného k sebevraždě“ podle ustanovení § 230 odst. 1 trestního zákona nestačí, že pachatelovo zlé zacházení bylo objektivně příčinou sebevraždy. Je třeba, aby pachatel zle jednal vůči jinému s úmyslem, aby tím vzbudil u něho rozhodnutí spáchat sebevraždu.“

Nejvyšší soud nicméně uvedl, že mezi jednáním obžalovaného a smrtí poškozené je příčinná souvislost a že obžalovaný tento následek zavinil z nedbalosti, tudíž by jeho jednání mělo být posouzeno podle ustanovení § 8 odst. 1, § 241 odst. 1, odst. 3 trestního zákona, tedy jako znásilnění s následkem smrti ve stádiu pokusu.

Nejvyšší soud rozsudek Krajského soudu v Košicích zrušil a vrátil věc k dalšímu projednání.²⁰⁴

Naplněním subjektivní stránky se zabýval i Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 22.09.2016, sp. zn. 7 To 294/2016, když uzavřel, že soud prvního stupně²⁰⁵ nepostupoval správně, když obžalovaného uznal vinným přečinem účasti na sebevraždě, ačkoliv v jeho jednání nebyl prokázán úmysl směřující k navedení jiné osoby k sebevraždě.²⁰⁶ S tímto závěrem se posléze ztotožnil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 3 Tdo 380/2017, který nadto dodal, že verzí o pohnutí k sebevraždě chtěl poškozený zakrýt svůj nevydařený útěk.²⁰⁷

Stejně tak jako pohnutí k sebevraždě bude i pomoc k sebevraždě trestná pouze v případě, že pachatel byl minimálně srozuměn s tím, že umožňuje nebo usnadňuje sebevraždu. Trestně odpovědná za trestný čin účasti na sebevraždě tedy nebude osoba, která svým jednáním sice sebevraždu jiné osoby objektivně umožnila či usnadnila, avšak při tomto jednání si toho nebyla vědoma. Příkladem může být osoba, která dodala jinému určité léky nebo zbraň, ale nepředpokládala, že budou užity k sebevraždě.²⁰⁸

²⁰⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky z 19.02.1985, sp. zn. 3 To 8/85

²⁰⁵ Jedná se o rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 04.04.2016, sp. zn. 89 T 99/2015

²⁰⁶ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 22.09.2016, sp. zn. 7 To 294/2016

²⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.05.2017, sp. zn. 3 Tdo 380/2017

²⁰⁸ ŠČERBA, Filip. § 144 [Účast na sebevraždě]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 14

2.4.1.4. Subjekt

Pachatelem trestného činu účasti na sebevraždě může být výhradně fyzická osoba, a to jak osoba zletilá, tak i osoba mladistvá (v tom případě by se ale nejednalo o trestný čin, nýbrž o provinění). Trestní odpovědnost právnické osoby je vyloučena na základě ustanovení § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dané ustanovení stanoví taxativní výčet trestných činů, kterých se právnická osoba nemůže dopustit.

Pachatele trestného činu definuje trestní zákoník v ustanovení § 22, přičemž rozlišuje pachatele přímého (odstavec 1) a pachatele nepřímého (odstavec 2). Přímým pachatelem je: „*ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přípravy, je-li trestná*“.²⁰⁹ Pachatel nicméně musí vedle znaků skutkové podstaty splnit i obecné požadavky kladené na subjekt, tj. musí být v době činu přičetný, starší 15 let a v případě mladistvého dostatečně rozumově a mravně vyspělý.

Účast na sebevraždě se řadí mezi trestné činy, jichž se může dopustit kdokoliv, kdo je trestně odpovědný, nevyžaduje se žádná speciální vlastnost, způsobilost či postavení (to platí pro tzv. speciální a konkrétní subjekt). Jedná se tedy o tzv. obecný trestný čin a tzv. obecný subjekt.

2.4.2. „Pohnutí“ či „pomoc“ v konkrétních případech

2.4.2.1. Šikana a kyberšikana

Šikana je sociálně-patologický jev, který zahrnuje jakékoli jednání, jehož cílem je ublížit, zastrašit či ohrozit jinou osobu, popř. skupinu osob. Jedná se o cílené a opakované užití fyzických, popř. psychických útoků na ty, kteří se neumí nebo nemohou z nejrůznějších důvodů bránit. V posledních letech se dostává do popředí zejména kyberšikana, ke které dochází na internetu v prostředí sociálních sítí. Tato je dnes mnohem jednodušší a méně nákladná. „Výhodu“ představuje také možnost naprosté anonymity. Šikana ani kyberšikana sama o sobě trestná není, nicméně některé její projevy mohou naplňovat znaky přestupků či trestných činů.²¹⁰

Protože k šikaně nejčastěji dochází mezi dětmi, musí být zvláště na pozoru školy a jiná školská zařízení, která odpovídají za vytvoření a udržení bezpečného prostředí a ochranu žáků. K této problematice byl vydán Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy²¹¹, ve kterém je trestný čin účasti na sebevraždě zmíněn mezi trestnými činy, jejichž skutková podstata může být daným jednáním naplněna. Výslovně je zde uveden příklad zasílání SMS zpráv oběti

²⁰⁹ Ustanovení § 22 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

²¹⁰ Šikana. Gov.cz: Portál veřejné správy [online]. Verze 4.2.155. Digitální a informační agentur, 2020, 10. 11. 2020, 28. 5. 2024 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/sikana-INF-216>

²¹¹ Metodický pokyn č. MSMT-21149/2016, k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-10-1]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

s úmyslem dohnat ji k sebevraždě. V dnešní době představují problém zejména psychické útoky, které často nejsou ze strany třetí osoby viditelné.

Příkladem může být šikana patnáctiletého chlapce Romana na Slovensku, který koncem minulého roku po dlouhodobé šikaně ze strany svých spolužáků skočil ze střechy základní školy, načež svým zraněním posléze v nemocnici podlehl. Protože spolužáci Romana před samotným skokem v jeho úmyslu podporovali, povzbuzovali ho a natáčeli si ho na mobilní telefony, nemohlo jejich jednání zůstat nepotrestané. V červenci tohoto roku obvinila slovenská policie jednu ze spolužaček, která Romana povzbuzovala slovy: „*Romane, skoč!*“. Podle slovenského trestního zákona jsou obdobně jako v České republice zvláště chráněny děti, proto spolužačce hrozí přísnější trest odnětí svobody.²¹²

2.4.2.2. Návodů ke spáchání sebevraždy vyvěšené na internetu

Zadá-li průměrně technicky zdatný člověk do internetového vyhledavače „*Jak spáchat sebevraždu?*“ či „*Jak se zabít?*“, vyjde mu po chvíli hledání několik webových stránek, které se tomuto tématu věnují. Kromě toho existují i servery, kde se lze seznámit s osobami s podobnými úmysly. Nejedná se ani o nijak malé servery, jeden z nich měl na počátku minulého roku okolo 30 tisíc registrovaných uživatelů. Ačkoliv se často prezentují jen jako podpůrné skupiny, po registraci se uživatelé otevírají další fóra, včetně těch, které již radí, jak se zabít, popř. uživatele v tomto úmyslu podporují.

Otázkou zůstává, zda se v takovém případě, kdy někdo vloží na internet podrobný návod, jak si vzít život, jedná o trestný čin účasti na sebevraždě. Skutková podstata předpokládá pohnutí jiného nebo pomoc jinému k sebevraždě. Jak již bylo zmíněno, pohnutí jiného znamená vyvolání v jiné osobě rozhodnutí spáchat sebevraždu. Osoby navštěvující výše uvedené stránky mohou být ke spáchání sebevraždy již rozhodnuty a pouze hledají nejjednodušší či nejméně bolestivý způsob, jak z tohoto světa odejít. Nicméně nelze vyloučit, že na tyto stránky „zabloudí“ i osoba, která je kupříkladu jen zvědavá. Mohou tyto stránky tedy v osobě, která o sebevraždě nikdy dříve neuvažovala, vzbudit rozhodnutí si na život sáhnout? Podle psychologů je na tuto otázku nutno odpovědět kladně: „*I v případě, že nemám jistotu nebo stránku navštěvuji neutrálně, neuvědomuji si riziko sebevraždy nebo sklon k sebevraždě, mohou nevhodně podané informace a navázání kontaktu s člověkem, který je inspirátorem k takovému jednání,*

²¹² VILČEK, Ivan. „Romane, skoč!“ Deváťáčku na Slovensku obvinili za účast na sebevraždě spolužáka. In: Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. 2024, 1. 7. 2024, 12:26 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-romane-skoc-devatacku-na-slovensku-obvinili-za-ucast-na-sebevrazde-spoluzaka-40478520>

*ovlivnit moji psychiku a uvažování. A ano, může to ohrozit můj další vývoj směrem k pokusu o sebevraždu,*²¹³

Nicméně i přes výše uvedené se autor takového příspěvku nedopouští trestného činu účasti na sebevraždě, a to ani v případě, že by sebevrah například nechal dopis na rozloučenou, kde by napsal, podle jakého návodu postupoval a kde ho našel. Pachatel by musel osobu k sebevraždě donutit, přemlouvat nebo nabádat. Kriminalista Josef Drobny přirovnal situaci ke spisovateli, který se také nedopouští trestného činu, když ve své knize popíše sebevraždu některé postavy.²¹⁴

2.4.2.3. Nebezpečné hry a aplikace

S masivním rozvojem sociálních sítí a kvůli jejich šíření i mezi teenagery, kteří jsou často velmi emočně nestabilní s ohledem na stupeň jejich rozumové a mravní vyspělosti, dostávají prostor i aplikace, potažmo online hry, které jsou svým zaměřením velmi nebezpečné a mohou vést až k sebepoškozování, resp. ke spáchání sebevraždy.

Příkladem může být výzva „Blackout Challenge“ na sociální síti TikTok. Podstatou této „zkoušky odvahy“ je, že se osoba škrtí až do omdlení. Protože si děti často neuvědomují možná rizika a berou tyto výzvy jen jako zábavu, končí tyto hry často tragickou událostí. Tímto způsobem bohužel v zahraničí přišlo o život již několik dětí, a tak sociální síť TikTok čelila žalobě společnosti zabývající se právě ochranou poškozených proti sociálním sítím. Poté co se případ objevil i na české základní škole, kde si žáci deváté třídy tímto způsobem krátili přestávky, byla kontaktována i Policie ČR, která nepodnikla žádné kroky, neboť děti se postupnému dušení nijak nebránily.²¹⁵

V daném případě se i přes zmíněná rizika podle mého názoru nebude jednat o trestný čin účasti na sebevraždě, neboť není naplněna subjektivní ani objektivní stránka skutkové podstaty. Úmysl autorů těchto výzev nesměřuje k pohnutí jiného nebo pomoci jinému k sebevraždě, smrt dětí je v takovém případě nutno chápat pouze jako negativní „vedlejší účinek“.

²¹³ VAŠÍČKOVÁ, Katherine. Na internetu jsou stránky, co radí, jak spáchat sebevraždu. V Česku je to legální. In: IROzhlas: spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Český rozhlas, c1997-2024, 16. 4. 2023, 5:00 [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/dusevni-zdravi-weby-co-radi-jak-spachat-sebevrazdu-zpravy-online_2304160500_kth

²¹⁴ KLAUBENSCHALCOVÁ, Alice. Internet nabízí i návod k sebevraždě. In: Děčínský deník: informace, které jsou vám nejbliž [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2008, 10. 11. 2008, 10. 11. 2008 [cit. 2024-08-05]. Dostupné z: https://decinsky.denik.cz/zpravy_region/internet-nabizi-i-navod-k-sebevrazde20081110.html

²¹⁵ VAŇOUS, Petr. Děti se škrtí pro zábavu. Do Čech dorazil fenomén Blackout Challenge. In: Deník.cz: informace, které jsou vám nejbliž [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2023, 2. 2. 2023, 2. 2. 2023 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/tiktok-site-blackout-challenge-20230201.html

Podobnou výzvu představuje i hra „Modrá velryba“, která se do České republiky dostala z Ruska a je považována ze velmi nebezpečnou s ohledem na to, že ve finální fázi je hráč nucen spáchat sebevraždu. Tato hra byla Policií ČR prověřována kvůli několika podezřelým úmrtím, nicméně úzkou spojitost mezi sebevraždami a Modrou velrybou se prokázat nepodařilo.

Do hry se může zapojit každý, a to buď z pozice hráče či z pozice tzv. kurátora, jehož úkolem je přidělovat úkoly, provádět kontrolu a v závěrečných fázích hráči manipulovat a vydírat je. V prvních kolech musí hráč splnit úkoly typu sledování hororů či vstávání v brzké ranní hodiny, v pozdějších kolech se jedná o sebepoškozování (např. vyřezat si nějaký útvar do končetiny) a poslední kolo představuje spáchání sebevraždy.²¹⁶

Celá hra je nicméně opřena řadou nejednoznačností. Někteří dokonce zpochybňují její existenci a věří, že se jedná toliko o marketingový tah, který má zvednout návštěvnost určitých skupin.²¹⁷

Dnes naštěstí hra nepředstavuje příliš velké bezpečnostní riziko, neboť se z internetového prostředí téměř vytratila. To však nemění nic na skutečnosti, že podobných „výzev“, „aplikací“, „her“ je na internetu nespočet a je nutné před nimi ohrožené skupiny chránit a podnikat v tomto ohledu preventivní kroky.

Co se týče trestněprávní kvalifikace hry Modrá velryba, dovoluji si odvážně tvrdit, že pokud tzv. kurátor nutí hráče ke spáchání sebevraždy, vyhrožuje mu smrtí členů jeho rodiny a tímto způsobem tedy podstatně eliminuje svobodnou vůli hráče tak, že se ve finále vůbec nejedná o „sebevraždu ve smyslu vlastního rozhodnutí ukončit vlastní život“ (viz výše), může být takové jednání kvalifikováno jako trestný čin vraždy dle ustanovení § 140 odst. 2 trestního zákoníku (popř. odstavec 3 písm. c), pokud by poškozeným bylo dítě mladší 15 let). Pokud ovšem tento psychický nátlak nedosáhne takovéto intenzity, jednalo se by o trestný čin účasti na sebevraždě dle ustanovení § 144 odst. 1 trestního zákoníku (popř. odstavec 2, pokud by poškozeným bylo dítě, a odstavec 3, pokud by poškozeným bylo dítě mladší 15 let).

²¹⁶ HANIAKOVÁ, Tereza, Petr VNOUČEK a Martin HAMPEJS. „Sebevražedná“ hra děsí Česko. Modrá velryba v otázkách a odpovědích. In: Lidovky.cz: zprávy, analýzy, rozhovory [online]. MAFRA, 2017, 14. 4. 2017, 14. 4. 2017 15:20 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/otazky-a-odpovedi-nebezpecna-hra-strasi-svet-v-cesku-jeji-existenci-potvrdila-policie.A170413_174824_In_domov_teh

²¹⁷ Modrá velryba: Co stojí za „hrou“, jaké úkoly vedou děti k sebevraždě? In: Echo24.cz: Náborový deník [online]. Echo Media, 2017, 14. 4. 2017, 14. 4. 2017 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: <https://www.echo24.cz/a/w5vg6/modra-velryba-co-stoji-za-hrou-jake-ukoly-vedou-deti-k-sebevrazde>

2.4.3. Právnická osoba jakožto pachatel trestného činu účasti na sebevraždě

Již v úvodních slovech kapitoly věnující se trestnému činu účasti na sebevraždě bylo řečeno, že trestní odpovědnost právnické osoby je na základě ustanovení § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, vyloučena, neboť daný trestný čin figuruje v taxativním výčtu trestných činů, kterých se právnická osoba dopustit nemůže. Důvodem je, že takový postih právnické osoby by byl z hlediska ultima ratio nevhodný a nežádoucí. Otázkou zůstává, zda se Česká republika vydává na správnou cestu při nemožnosti odsoudit právnickou osobu za daný trestný čin, když zkušenosti ze zahraničí ukazují, že i právnická osoba se takového jednání může dopustit.

Společnost France Télécom, dnes soukromá společnost Orange, nestihla reagovat na digitální revoluci a ocitla se ve složité finanční situaci. Stát se tak rozhodl firmu v roce 2003 zprivatizovat. Vedení společnosti potřebovalo snížit počet zaměstnanců zhruba o 10 % z celkového počtu, což odpovídalo přibližně 22 tisícům lidí. Bohužel pro vedení se jednalo o státní zaměstnance, kteří měli zajištěna pracovní místa až do konce života. V roce 2005 byl představen plán s názvem NExT, který zaznamenal obrovský úspěch – společnost se podařilo oddlužit, obrat se zvýšil a náklady klesly. I co se týče snižování počtu zaměstnanců, plán předčil očekávání – „odešlo“ více než 22 tisíc zaměstnanců. Tyto „odchody“ byly důsledkem jednání managementu, jehož cílem bylo zhoršit pracovní podmínky, snížit částky odstupného a donutit zaměstnance dělat chyby. Jmenovitě se jednalo například o stanovení nesplnitelných cílů, vystěhování zaměstnance z kanceláře, odebrání židlí, nutnost změny místa vedoucích zaměstnanců po několika málo letech či převedení na nižší pozici pod vedení bývalých podřízených. Ve společnosti dokonce existovaly jakési grafy znázorňující psychologické fáze smutku zaměstnanců. Vedení společnosti celou situaci přirovnávalo k válce – Francie zabraná nacistickým Německem měla reprezentovat France Télécom zabranou Nokii, Free a Bouygues (pozn. jedná se o další společnosti působící v daném odvětví).²¹⁸

Tyto metody vyvolaly u řady zaměstnanců psychické problémy a mnoho z nich se přinejmenším o sebevraždu pokusilo. Během let 2007 a 2008 si sáhlo na život celkem 31 zaměstnanců, z toho 19 úspěšně, dalších 8 zaměstnanců skončilo v dlouhodobé pracovní neschopnosti. V roce 2009 se celkový počet sebevražd vyšplhal na číslo 35.²¹⁹

²¹⁸ RABINSKÁ, Ivana. I právnická osoba může spáchat trestný čin účast na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana, GALOVCOVÁ, Ingrid, ed. *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020, s. 299-307. Teoretik. ISBN 978-80-7502-464-0.

²¹⁹ RABINSKÁ, Ivana. I právnická osoba může spáchat trestný čin účast na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana, GALOVCOVÁ, Ingrid, ed. *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020, s. 299-307. Teoretik. ISBN 978-80-7502-464-0.

Na konci roku 2019 padl po několika letech verdikt. Francouzský trestní soud odsoudil několik obžalovaných včetně společnosti a hlavních iniciátorů za morální obtěžování a účast na sebevraždě (v českých podmínkách by objektivní stránku naplnili formou „pohnutí jiného k sebevraždě“). Společnost byla odsouzena k peněžitému trestu, hlavní iniciátoři pak i k maximálnímu možnému trestu odnětí svobody (jeden rok odnětí svobody za současného podmíněného odložení osmi měsíců²²⁰).²²¹

Jak tedy můžeme vidět na tomto příkladu, i právnická osoba se trestného činu účasti na sebevraždě dopustit může. Ačkoliv se dříve v poslanecké sněmovně o této problematice diskutovalo, bylo přijato řešení, které trestní odpovědnost právnické osoby za trestný čin účasti na sebevraždě v českém právu vylučuje. Zda toto rozhodnutí bylo správné či chybné, necht' si každý posoudí sám, nicméně můj názor je takový, že není důvod vylučovat odpovědnost právnických osob za tento trestný čin, když jednání právnické osoby může a velmi často má daleko širší dosah než u osob fyzických. Poměrně snadno si lze představit situaci, kdy by lékař či jiný zdravotnický pracovník na základě pokynu nemocnice např. z ekonomických důvodů přemlouval pacienty, aby ukončili léčbu (a podstoupili tzv. pasivní eutanázii), či dokonce vychvaloval sebevraždu. V takovém případě by trestní odpovědnost nemocnice mohla být dovozena.²²²

2.4.4. Statistické údaje

Následující statistické údaje byly získány prostřednictvím webového prostředí Infodata, kde jsou veřejně dostupné údaje o činnosti české justice od roku 2008. Konkrétně se jedná o „Statistický list trestní pro fyzické osoby“ dostupný pod kódem S-SL-T a „Statistický list trestní pro fyzické osoby“ dostupný pod kódem Z-SL-T. Pracovat budu zejména s následujícími přehledy: „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) – právní předpis TRZ2009“, „Přehled o stíhaných a obžalovaných osobách – právní předpis TRZ2009“ (později pod názvem „Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.)“), „Oběti trestných činů – právní předpis TRZ2009“ a „Přehled o průměrných délkách řízení ode dne

²²⁰ France Télécom suicides: Three former bosses jailed. In: BBC: Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio [online]. BBC, 2019, 20. 12. 2019, 20. 12. 2019 [cit. 2024-07-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-50865211>

²²¹ RABINSKÁ, Ivana. I právnická osoba může spáchat trestný čin účasti na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana, GALOVCOVÁ, Ingrid, ed. *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020, s. 299-307. Teoretik. ISBN 978-80-7502-464-0.

²²² RABINSKÁ, Ivana. I právnická osoba může spáchat trestný čin účasti na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana, GALOVCOVÁ, Ingrid, ed. *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020, s. 299-307. Teoretik. ISBN 978-80-7502-464-0.

zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - právní předpis TRZ2009“. Všechny níže uvedené informace se budou týkat výhradně trestného činu účasti na sebevraždě. Protože se trestný čin účasti na sebevraždě neřadí mezi frekventované trestné činy, ráda bych zpracovala údaje od roku 2010, tedy od účinnosti aktuálního trestního zákoníku.

V roce 2010 bylo trestní stíhání vedeno celkem proti dvěma osobám, přičemž obě tyto osoby byly zároveň obžalovány. Jednalo se o osoby mužského pohlaví, jedna osoba byla ve věku 20-24 let, druhá ve věku 30-39 let. Mladší osoba byla odsouzena, a to k trestu odnětí svobody, který byl podmíněně odložen.^{223, 224} Délka tohoto řízení byla 97 dní.²²⁵

V roce 2011 je evidován pouze jeden případ trestného činu účasti na sebevraždě. Jednalo se o osobu mužského pohlaví ve věku 50 let a více a tato osoba byla obžalována.²²⁶ Daná osoba byla nicméně obžaloby zproštěna na základě ustanovení § 226 písm. a) trestního řádu, neboť nebylo prokázáno, že se skutek, pro nějž byla osoba stíhána, stal.²²⁷

Rok 2012 znamenal od účinnosti aktuálního trestního zákoníku zatím nejvyšší počet případů. Jednalo se o tři trestně stíhané osoby, tyto byly zároveň i obžalovány. Znovu se jednalo pouze o osoby mužského pohlaví, a to jednu ve věku 20-24 let, druhou ve věku 25-29 let a třetí ve věku 30-39 let.²²⁸ Odsouzena nicméně byla pouze jedna osoba, a to ve věku 20-24 let, která byla

²²³ Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 14.03.2011 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=290847&id4=html&id5=00555b78464104dec848403990749480&id6=null

²²⁴ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných osobách - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 14.03.2011 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=291125&id4=html&id5=cfb26558a5eb5fa388e5ca1fac33d777&id6=null

²²⁵ Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 14.03.2011 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=290830&id4=html&id5=0e79dfe024bf165ee441bf3e23a417f3&id6=null

²²⁶ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných osobách - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 10.02.2012 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=454047&id4=html&id5=82a165b3b94dfba27dfc6866bd9e2e5b&id6=null

²²⁷ Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 09.02.2012 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=453846&id4=html&id5=14b8fe9c2160ef8ad700428ef72c33e2&id6=null

²²⁸ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných osobách - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.01.2013 [cit. 2024-

dosud netrestaná. Trestem bylo podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody.²²⁹ Obětí v tomto případě bylo dítě.²³⁰ Z uvedeného můžeme konstatovat, že pachatel se dopustil trestného činu účasti na sebevraždě nejméně ve druhém odstavci (o třetí odstavci by se jednalo v případě, že obětí bylo dítě mladší patnácti let), za což mu hrozil trest odnětí svobody na dvě léta až osm let, přesto soud uložil pouze podmíněný trest odnětí svobody. Délka daného řízení ode dne zahájení trestního stíhání do dne právní moci odsuzujícího rozsudku byla 118 dní.²³¹

V roce 2013 byly souzeny celkem 4 osoby, přičemž tři z nich byly odsouzeny. Pro jednu odsouzenou osobu se jednalo o první odsouzení. Jednalo se o osoby mužského pohlaví ve věku 25-29 let, 30-39 let a 50 a více let. Jedna osoba byla odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání 1 až 5 let, pro jehož výkon byla zařazena do věznice s dozorem (pozn. jednalo se o diferenciaci věznic do 01.10.2017). Zbylým dvěma osobám byly uloženy podmíněné tresty odnětí svobody.²³² Oběťmi byly ve dvou případech ženy a v jednom případě muž.²³³ Trestní řízení trvala ode dne zahájení trestního stíhání do dne právní moci v průměru 385 dní.²³⁴ Proti

-
- 07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561787&id4=html&id5=e199d9605c00f18b07cc563c21f835cc&id6=null
- ²²⁹ Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.01.2013 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561859&id4=html&id5=740d816a0fcd0704dbceb900f08b0a2&id6=null
- ²³⁰ Oběti trestných činů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.01.2013 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561855&id4=html&id5=e7771c10bcad0cc91136d14d36a8228c&id6=null
- ²³¹ Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.01.2013 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561841&id4=html&id5=f9601a4aaa465bcf64185b03473a0a33&id6=null
- ²³² Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.01.2014 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722726&id4=html&id5=4d854ecbd217719fbb1eed09f983afa6&id6=null
- ²³³ Oběti trestných činů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.01.2014 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722741&id4=html&id5=76f716686f254e5e84e12d0bd8db69d1&id6=null
- ²³⁴ Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.01.2014 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722693&id4=html&id5=28c1b011cc0bcb16bb5b977b7019984f&id6=null

jedné osobě mužského pohlaví ve věku 20-24 let bylo vedeno zkrácené přípravné řízení, později byl podán návrh na potrestání.²³⁵

V roce 2014 je evidován pouze jeden případ odsouzení. Jednalo se o dosud netrestaného muže ve věku 20-24 let. Byl mu uložen podmíněný trest odnětí svobody.²³⁶ Údaje o oběti daného trestného činu nejsou dostupné. Trestní řízení trvalo ode dne zahájení trestního stíhání do dne právní moci 155 dní.²³⁷

Za rok 2015 není zaznamenán žádný případ odsouzení, nicméně byly trestně stíhány dvě osoby mužského pohlaví, z nichž jedna ve věku 30-39 let byla obžalována, vůči druhé bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno. Zároveň je zaznamenán i jeden případ, který byl postupem dle ustanovení § 159a trestního řádu ve fázi prověřování odložen.²³⁸

V roce 2016 bylo trestní stíhání vedeno proti dvěma osobám, přičemž obě tyto osoby byly posléze obžalovány. Opět se jednalo o muže, jednomu bylo 18-19 let, druhému 20-24 let.²³⁹ Zároveň došlo k jednomu odsouzení, a to dosud netrestaného muže ve věku 30-39 let. Byl mu

²³⁵ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných osobách - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.01.2014 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722667&id4=html&id5=7d2dcd04b0069642407363ac13e391c7&id6=null

²³⁶ Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.04.2015 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=916199&id4=html&id5=58833bc7e7aa72e0afaff3d01b0e48eb&id6=null

²³⁷ Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 15.06.2015 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=932331&id4=html&id5=89066fc0076374d81c4ef01762c08aa7&id6=null

²³⁸ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 06.03.2016 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1039204&id4=html&id5=586b2de96c191cd34d1a991519c4bb3e&id6=null

²³⁹ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 09.02.2017 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1172724&id4=html&id5=c85ed6127c02df88c995dbf277fb02b6&id6=null

uložen podmíněný trest odnětí svobody.²⁴⁰ Trestní řízení trvalo ode dne zahájení trestního stíhání do dne právní moci 659 dní.²⁴¹

V roce 2017 byla trestně stíhaná jedna osoba, která byla posléze i obžalována. Jednalo se o muže ve věku 20-24 let.²⁴² Dále byla souzena jedna osoba, statistiky bohužel neuvádějí žádné další informace, např. o druhu, popř. výměře trestu, věku či pohlaví obžalovaného.

V roce 2018 byla trestně stíhaná jedna osoba mužského pohlaví ve věku 18-19 let, která byla posléze obžalována.²⁴³ Souzeny byly celkem dvě osoby – dosud netrestaný muž ve věku 20-24 let byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody a druhá osoba byla na základě ustanovení § 226 písm. b) trestního řádu (tedy že daný skutek nebyl trestným činem) zproštěna obžaloby.²⁴⁴ Trestní řízení trvalo 238 dní.²⁴⁵

Za rok 2019 jsou evidovány dva případy trestního stíhání proti mužům ve věku 18-19 let a 20-24 let, kteří byli následně obžalováni.²⁴⁶ Souzeny a odsouzeny byly dvě osoby mužského pohlaví ve shodném věku, jedna z nich dosud nebyla trestaná. Jednomu byl uložen nepodmíněný

²⁴⁰ Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 09.02.2017 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1172623&id4=html&id5=7b3cbb3322a5b7485a2db06d3e180293&id6=null

²⁴¹ Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 09.02.2017 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1172643&id4=html&id5=30b4dcae0a66ccec86b96c2778eb8ffa&id6=null

²⁴² Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 02.04.2018 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1313654&id4=html&id5=48772f20bbde490880308398eae5d67&id6=null

²⁴³ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.02.2019 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1465727&id4=html&id5=232cf925361a0cc2a355f24fff75f53b&id6=null

²⁴⁴ Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.02.2019 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1465694&id4=html&id5=e11b30aa67d350ec62500cb3a8b0d57c&id6=null

²⁴⁵ Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.02.2019 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1465680&id4=html&id5=03b7c41630066e899e44ca79f5005708&id6=null

²⁴⁶ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 16.09.2020 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1733573&id4=html&id5=9f89fd6c9fa79ec6093f96b168755147&id6=null

trest odnětí svobody v délce trvání 1 až 5 let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou, druhému podmíněný trest odnětí svobody.²⁴⁷

V roce 2020 byly trestně stíhány dvě osoby, které byly následně obžalovány. Poprvé ve sledovaném období se jednalo o ženu, druhou osobou byl muž. Věkově se jednalo o osoby mladé, konkrétně jedna byla ve věku 25-29 let, druhá 30-39 let.²⁴⁸ V tomto roce není nicméně evidován žádný pravomocný rozsudek.

Statistiky za rok 2021 neuvádějí žádný nový případ trestního stíhání za daný trestný čin, nicméně byly souzeny dvě osoby, muž a žena, ve shodném věku jako osoby stíhané předešlý rok, proto se s největší pravděpodobností jedná o tytéž osoby. Jedna z nich byla odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody, v druhém případě bylo upuštěno od potrestání postupem podle ustanovení § 46 trestního zákoníku. Zároveň bylo uloženo ochranné opatření, a to ochranné léčení protitoxikomanické.²⁴⁹ Oběťmi byla v jednom případě žena, v druhém muž.²⁵⁰

V roce 2022 byla trestně stíhaná a obžalovaná toliko jedna osoba, a to muž ve věku 15-17 let, tj. mladistvý. V dalším případě byla věc ve fázi prověřování odložena z důvodu nedostatku věku podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. d) trestního řádu – tedy jednalo se o osobu mladší 15 let.²⁵¹ V „Přehledu o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů“ není k danému trestnému činu dostupný žádný údaj.

Rok 2023 představuje poslední rok sledovaného období, neboť údaje jsou vždy zveřejňovány s určitým časovým odstupem, tudíž statistiky za letošní rok budou zveřejněny

²⁴⁷ Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 16.09.2020 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1733499&id4=html&id5=2cf1fef1837bf4bf54bdc9d24f64ef1a&id6=null

²⁴⁸ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 16.06.2021 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828795&id4=html&id5=862c24d6c6c3745dec7058b805d99164&id6=null

²⁴⁹ Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 13.11.2022 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029283&id4=html&id5=cf8b597c2632ab36defe083bdff115f3&id6=null

²⁵⁰ Oběti trestných činů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 13.11.2022 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029277&id4=html&id5=8e9d79c0ed8add3f54cfc64bc4390176&id6=null

²⁵¹ Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 24.03.2024 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2211274&id4=html&id5=17b09f68ab00aa6802235631779070d4&id6=null

pravděpodobně až v první polovině roku 2025. Za rok 2023 nejsou dostupné žádné údaje o stíhaných osobách, nicméně byla souzena celkem jedna osoba. Jedná se o dosud netrestaného mladistvého ve věku 15-17 let, s největší pravděpodobností jde tedy o tutéž osobu, která byla v roce 2022 obžalována.

2.4.4.1. Shrnutí statistických údajů

Jak vyplývá z výše uvedených statistických údajů, trestný čin účasti na sebevraždě nepředstavuje frekventovaný trestný čin, když se jeho četnost v jednotlivých letech pohybuje v jednotkách případů. Pachatelem těchto trestných činů je v drtivé většině osoba mužského pohlaví, první žena-pachatelka byla trestně stíhána v roce 2020, tedy 10 let po účinnosti aktuálního trestního zákoníku. Pachatelé jsou až na výjimky v letech 2011 a 2013 také často nízkého věku. Nejčastěji ukládaným trestem, popř. trestním opatřením, je podmíněný trest odnětí svobody. Tento trest bývá ukládán samostatně, tj. soudy neukládají vedle tohoto hlavního trestu další, vedlejší, tresty.

Pokud bychom se měli zamyslet nad tak nízkou frekvencí trestného činu účasti na sebevraždě, měli bychom vzít v potaz následující: četnost sebevražd a důkazní obtíže při usvědčování podezřelé osoby.

Sebevraždy nepředstavují v České republice až tak rozšířený problém (o počtu sebevražd a souvisejících datech bude pojednáno v příslušné kapitole věnující se sebevraždám) a v drtivé většině případů není do sebevraždy jiného zapojena další osoba. Důkladnější prověřování provádí orgány činné v trestním řízení v případě sebevraždy nezletilého, kde se předpokládá větší ovlivnitelnost ze strany okolí.

Důkazní obtíže spatřuji zejména v případě tzv. psychické pomoci jinému ke spáchání sebevraždy. Pokud osoba pomůže jinému např. radou či přesvědčováním, je velmi těžké této osobě účast na sebevraždě jiného dokázat, pokud např. sebevrah nezanechal dopis na rozloučenou, kde podrobně popsal, kdo a jak mu pomohl, poradil, popř. ho ke spáchání přesvědčil.

2.5. Komparace se zahraniční právní úpravou

Tato kapitola bude věnována srovnání české právní úpravy trestného činu účasti na sebevraždě se zahraniční právní úpravou. Zaměřím se pouze na vybrané státy, přičemž se bude jednat zejména o státy sousedící, které více ovlivňují českou legislativu, neboť s nimi má Česká republika alespoň zčásti společnou historii. Předmětem bude zejména zjištění, zda tyto zahraniční státy mají zakotvený daný trestný čin ve své trestní legislativě, zda znění skutkové podstaty je shodné, popř. v čem se liší, a také jaká sankce pachateli daného trestného činu hrozí.

2.5.1. Slovensko

Slovensko je nám z hlediska historie nejbližší, neboť jsme až do roku 1993 tvořili jeden stát, a tudíž i legislativa obou států vychází ze stejných východisek a měla by si být velmi podobná.

V roce 2005 byl přijat zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, který s účinností od 1. ledna 2006 zrušil mimo jiné i trestní zákon č. 140/1961 Sb., který dříve platil na území obou států.

V aktuálním trestním zákoně je účast na sebevraždě (slovensky „účasť na samovražde“) upravena v ustanovení § 154, který zní následovně:

Účasť na samovražde

(1) Kto iného pohne k samovražde alebo inému k samovražde pomáha, ak došlo aspoň k pokusu o samovraždu, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak čin uvedený v odseku 1

a) spácha závažnejším spôsobom konania,

b) na chránenej osobe, alebo

c) z osobitného motívu.²⁵²

Systematicky je daný trestný čin řazen ve zvláštní části, v hlavě první nazvané trestné činy proti životu a zdraví, v díle prvním – trestné činy proti životu, tj. jedná se o stejné systematické řazení jako v České republice. I skutková podstata je shodná s českou právní úpravou. V prvním odstavci je na rozdíl od českého znění stanovena spodní hranice trestní sazby, a to šest měsíců.

Česká právní úprava na rozdíl od té slovenské rozlišuje dvě kvalifikované skutkové podstaty, zatímco slovenská pouze jednu kvalifikovanou skutkovou podstatu, která je zakotvená v druhém odstavci předmětného ustanovení. Pachatel bude potrestán odnětím svobody na tři roky až osm let v případě spáchání daného činu a) závažnějším způsobem, b) na chráněné osobě, nebo c) z osobního motivu.

Závažnější způsob je definován v ustanovení § 138 a rozumí se jím například spáchání trestného činu se zbraní, surovým nebo trýznivým způsobem, využitím tísňe, nezkušenosti, odkázanosti nebo podřízenosti či na více osobách (podle ustanovení § 127 odst. 12 se musí jednat nejméně o tři osoby).

Chráněnou osobu se podle ustanovení § 139 rozumí zejména dítě (tedy osoba mladší 18 let), těhotná žena, blízká osoba (zejména osoba v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec,

²⁵² Ustanovení § 154 zákona č. 300/2005 Z.z., trestní zákon

sourozenec a manžel), osoba vyššího věku (tedy osoba starší 60 let) či osoba chorá (osoba trpící v době činu fyzickou nebo duševní chorobou²⁵³, přičemž choroba může být i přechodného rázu). Ochrana je poskytována i osobám, které požívají ochrany podle mezinárodního práva, svědkům, znalcům, tlumočnickům či veřejným činitelům. Z uvedeného tedy vyplývá, že slovenský trestní zákon v předmětném ustanovení poskytuje zvýšenou ochranu širšímu spektru osob, neomezuje se pouze na děti, těhotné ženy a osoby stížené duševní poruchou jako český trestní zákoník.

Definici osobního motivu poskytuje ustanovení § 140, když jím chápe zejména spáchání trestného činu na objednávku, z pomsty, v úmyslu zakrýt nebo ulehčit jiný trestný čin či se sexuálním motivem.

Stejně jako v České republice se jedná z hlediska subjektivní stránky o úmyslný trestný čin.

2.5.2. Německo

Německý trestní zákon (Strafgesetzbuch – StGB) z roku 1998 s poslední novelou ze dne 30.07.2024 účinnou ode dne 03.08.2024 upravuje v ustanovení § 216 trestný čin usmrcení na žádost (z něm. Tötung auf Verlangen). Předmětné ustanovení zní v překladu takto:

Usmrcení na žádost²⁵⁴

(1) Kdo usmrtí jiného na jeho výslovnou a vážnou žádost, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Pokus je trestný.

Jedná se o privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy, která v České republice zatím chybí. Pachatel nebude tedy trestán podle trestní sazby stanovené v ustanovení § 211 upravující vraždu, případně § 212 upravující zabití, nýbrž bude potrestán odnětím svobody v maximální výši pět let.

Následující ustanovení § 217 se věnuje komerční (obchodní) propagaci sebevražd. Dané ustanovení stanoví v překladu následující:

²⁵³ Pozn.: v českém trestním právu se jedná o duševní poruchu, nikoliv chorobu.

²⁵⁴ z něm.:

1) Ist jemand durch das ausdrückliche und ernstliche Verlangen des Getöteten zur Tötung bestimmt worden, so ist auf Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren zu erkennen.

(2) Der Versuch ist strafbar.

- ustanovení § 216 německého trestního zákona (Nr. 75/1998)

Komerční propagace sebevražd²⁵⁵

(1) Kdo v úmyslu podpořit sebevraždu jiné osoby poskytne, obstará nebo zprostředkuje příležitost k jejímu spáchání na komerční bázi, bude potrestán odnětím svobody až na tři roky nebo peněžitým trestem.

(2) Účastník, který nejedná podnikatelským způsobem a je buď příbuzným jiné osoby uvedené v odstavci 1, nebo je s ní v jiném blízkém vztahu, není pro takový čin trestný.

Německé právo stejně jako právo české netrestá sebevraždu ani její pokus. Ani účast na sebevraždě jiného není v Německu trestná²⁵⁶, neboť německá úprava vychází striktně z principu akcesority účastenství, podle kterého nemůže být jednání ve formě návodu nebo pomoci ke skutku trestné, pokud tento skutek není trestným činem. Přitom se vychází z ustanovení § 26 a § 27 trestního zákona a contrario. P. Šustek a T. Holčapek k tomu navíc dodávají, že sebevrah musí jednat na základě důkladné znalosti svého zdravotního stavu a prostředků, které chce při sebevraždě použít.²⁵⁷

2.5.3. Rakousko

Rakouský trestní zákon č. 60/1974 BGBl., který nabyl účinnosti 1. ledna 1975, obsahuje ve svém ustanovení § 77 privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost, která se obsahem velmi podobá právě německé úpravě. Předmětné ustanovení v překladu stanoví:

Usmrcení na žádost²⁵⁸

Kdo usmrtí jiného na jeho vážnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

²⁵⁵ z něm:

(1) Wer in der Absicht, die Selbsttötung eines anderen zu fördern, diesem hierzu geschäftsmäßig die Gelegenheit gewährt, verschafft oder vermittelt, wird mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.

(2) Als Teilnehmer bleibt straffrei, wer selbst nicht geschäftsmäßig handelt und entweder Angehöriger des in Absatz 1 genannten anderen ist oder diesem nahesteht.

- ustanovení § 217 německého trestního zákona (Nr. 75/1998)

²⁵⁶ DRBOHLAVOVÁ, I., ECKSTEIN, Ken. Eutanázie a trestní právo v Německu. Trestněprávní revue, 2003, č. 4, s. 113-116

²⁵⁷ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanázie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

²⁵⁸ z něm.: Wer einen anderen auf dessen ernstliches und eindringliches Verlangen tötet, ist mit Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren zu bestrafen. – ustanovení § 77 rakouského trestního zákona (60/1974 BGBl)

Následující ustanovení, ustanovení § 78, se věnuje trestnému činu účasti na sebevraždě (z něm. *Mitwirkung an der Selbsttötung*). V překladu je znění následující:

Účast na sebevraždě²⁵⁹

(1) Kdo jiného navádí k sebevraždě, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo poskytne fyzickou pomoc k sebevraždě

1. nezletilé osobě

2. osobě ze zavrženíhodné pohnutky

3. osobě, která netrpí nemocí ve smyslu ustanovení § 6 odst. 3 zákona o úmrtí (Sterbeverfügungsgesetz) nebo které nebyla v souladu s tímto (pozn. zákonem o úmrtí) zákonem informována.

Z uvedeného můžeme konstatovat, že Rakousko obdobně jako Česká republika postihuje jak pohnutí jiného k sebevraždě, tak pomoc jinému k sebevraždě. Všimnout si nicméně musíme skutečnosti, že rakouský zákon nestanoví „došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy“, jak činí česká právní úprava. Kvalifikovaná skutková podstata hovoří toliko o fyzické pomoci, z čehož můžeme a *contrario* dovodit, že psychická pomoc např. ve formě dodávání odvahy v daném případě nebude trestná (to platí ovšem jen za předpokladu, že by dané jednání nešlo podřadit pod „návod“ k sebevraždě).

2.5.4. Polsko

Polský trestní zákon (Kodeks karny) z roku 1997 obsahuje stejně jako rakouská a německá úprava usmrcení na žádost, a to v ustanovení článku 150, který v překladu stanoví:

²⁵⁹ z něm.:

(1) Wer eine andere Person dazu verleitet, sich selbst zu töten, ist mit Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren zu bestrafen.

(2) Ebenso ist zu bestrafen, wer

1. einer minderjährigen Person,

2. einer Person aus einem verwerflichen Beweggrund oder

3. einer Person, die nicht an einer Krankheit im Sinne des § 6 Abs. 3 des Sterbeverfügungsgesetzes (StVfG), BGBl. I Nr. 242/2021, leidet oder die nicht gemäß § 7 StVfG ärztlich aufgeklärt wurde, dazu physisch Hilfe leistet, sich selbst zu töten.

- ustanovení § 78 rakouského trestního zákona (60/1974 BGBl)

Usmrcení na žádost²⁶⁰

§ 1 Kdo usmrtí člověka na jeho žádost a ze soucitu s ním, bude potrestán odnětím svobody na tři měsíce až pět let.

§ 2 Ve výjimečných případech může soud mimořádně zmírnit trest nebo dokonce upustit od potrestání.

Jak je patrné, polský zákonodárce si naplno uvědomuje, že usmrcení jiného na jeho žádost se neřadí mezi závažná protiprávní jednání, a proto nejenže zakotvil tuto privilegovanou skutkovou podstatu do trestního zákona, ale stanovil v § 2 i možnost soudu uložit pachateli takového činu trest pod dolní hranicí trestní sazby, popř. úplně upustit od potrestání. V takovém případě samozřejmě bude záležet na úvaze soudu, jak dané jednání z hlediska společenské škodlivosti posoudí. Protože eutanázie ani asistovaná sebevražda není v Polsku legální, lze si docela snadno představit situaci, kdy dojde např. ze strany příbuzného vedeného soucitem k usmrcení nevléčitelně nemocného člena rodiny, který o to žádá. Bylo by pak samozřejmě na pováženou, zda by v případě upuštění od potrestání v obdobných případech nedocházelo de facto činností soudní moci k legalizaci eutanázie.

Účast jiné osoby na sebevraždě je zakotvena v následujícím ustanovení, a to článku 151, který zní v překladu následovně:

Účast na sebevraždě²⁶¹

Kdo přesvědčováním nebo poskytnutím pomoci způsobí, že si někdo vezme život, bude potrestán odnětím svobody na tři měsíce až pět let.

Jak můžeme ze znění ustanovení vidět, polská úprava nestanoví žádnou kvalifikovanou skutkovou podstatu účasti na sebevraždě, ve které by byla poskytnuta rozšířená ochrana např. dětem, těhotným ženám či osobám trpícím duševní poruchou. Nicméně stejně jako v České republice se tohoto trestného činu dopustí ten, kdo jiného k sebevraždě pohne (tj. přesvědčí ho ke

²⁶⁰ z pol.: Art. 150.

§ 1. Kto zabija człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wyjątkowych wypadkach sąd może zastosować nadzwyczajnie złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

- ustanovení článku 150 polského trestního zákona (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345)

²⁶¹ z pol.: Art. 151. *Kto namową lub przez udzielenie pomocy doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

- ustanovení článku 151 polského trestního zákona (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345)

spáchání sebevraždy) nebo mu k sebevraždě pomáhá (může se jednat o fyzickou i psychickou pomoc).

2.5.5. Švýcarsko

Na tomto místě bych ráda zmínila Švýcarsko, které se pro svou liberální politiku co se ukončení života týká stalo velmi vyhledávaným cílem celé řady nevléčitelně nemocných pacientů, kteří se rozhodli z tohoto světa dobrovolně odejít. Jedná se o tzv. turistiku za smrtí, neboť švýcarská úprava umožňuje podstoupit asistovanou sebevraždu i cizím státním příslušníkům.²⁶²

Ustanovení § 115 švýcarského trestního zákona upravuje trestný čin Podněcování a napomáhání k sebevraždě (z něm. Verleitung und Beihilfe zum Selbstmord), který v překladu stanoví následující:

Podněcování a napomáhání k sebevraždě²⁶³

Kdo jiného navádí k sebevraždě nebo jinému pomáhá k sebevraždě ze zjištěných důvodů, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na pět let nebo peněžitým trestem.

Bezrestnost asistované sebevraždy bývá dovozována argumentem a contrario, tj. nebude trestná asistovaná sebevražda, u které nelze prokázat osobní prospěch pomocníka.²⁶⁴

Také Švýcarsko není výjimkou a ve svém trestním zákoně, konkrétně v ustanovení § 114, zakotvuje i privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost, přičemž pachatel tohoto trestného činu bude potrestán odnětím svobody až na tři léta či peněžitým trestem.

2.5.6. Shrnutí komparace

Z výše napsaných řádků můžeme shrnout několik následujících poznatků. Existence privilegované skutkové podstaty usmrcení na žádost není ničím výjimečným, státy k jejímu zakotvení v trestním zákoně přistupují zejména s ohledem na menší společenskou škodlivost daného jednání, což se mimo jiné odráží i v nižší trestní sazbě trestu odnětí svobody.

²⁶² Srov. např. GAUTHIER, Saskia, Julian MAUSBACH, Thomas REISCH a Christine BARTSCH. Suicide tourism: a pilot study on the Swiss phenomenon: a pilot study on the Swiss phenomenon. *Journal of Medical Ethics*. 2015/08/01, 41(8), 611. Dostupné z: doi:10.1136/medethics-2014-102091

²⁶³ z něm.: *Wer aus selbstsüchtigen Beweggründen jemanden zum Selbstmorde verleitet oder ihm dazu Hilfe leistet, wird, wenn der Selbstmord ausgeführt oder versucht wurde, mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren oder Geldstrafe bestraft.* – ustanovení § 115 švýcarského trestního zákona – AS 54/757, SR 311.0

²⁶⁴ ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. 13. Eutanazie a odpojení od přístrojů. In: *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 550-578. ISBN 978-80-7552-321-1.

Skutkové podstaty trestného činu účasti na sebevraždě jsou většinou velmi podobné, zaměřují se na stejné typy jednání (tj. pohnutí jiného k sebevraždě a pomoc jinému k sebevraždě). Trestní sazby jsou si taktéž relativně podobné, v základní skutkové podstatě se nejčastěji jedná o trestní sazbu s horní hranicí do pěti let. Odlišnosti nicméně spatřuji zejména v kvalifikovaných skutkových podstatách, přičemž českou úpravu považuji za „zlatý střed“. Slovenský trestní zákon poskytuje ochranu širšímu spektru osob, naopak u švýcarské nebo polské právní úpravy kvalifikované skutkové podstaty zcela absentují.

2.6. Trestný čin účasti na sebevraždě – úvahy de lege ferenda

Trestný čin účasti na sebevraždě představuje trestný čin, jehož skutková podstata je již několik desítek let de facto neměnná. Jediné změny můžeme pozorovat v případě kvalifikované skutkové podstaty, kdy se zákonodárce v různých historických etapách rozhodl přísněji trestat útok na určité spektrum osob.

Co se týče současné právní úpravy, tuto považuji za správnou a naprosto adekvátní, ačkoliv by se za určitých okolností dalo uvažovat o přísnějším trestání, neboť se jedná o trestný čin s tím nejhorším možným následkem – smrtí jedince. To samozřejmě platí za předpokladu, že osoba si sama zemřít nepřála, nicméně k sebevraždě byla jiným pohnuta. V případě, že by zákonodárce chtěl rozlišovat situace, kdy si poškozený přál zemřít (a někoho o pomoc požádal) a nepřál zemřít, mohl by se dle mého názoru inspirovat ve švýcarské právní úpravě, podle které se trestného činu na sebevraždě dopustí ten, kdo jedná ze zjištěných důvodů. Nicméně podle švýcarské právní úpravy bude osoba jednající z nezištných důvodů za použití argumentu a contrario beztrestná. Předpokládám, že beztrestnost v současné době nepřipadá v úvahu (viz výše výklady o eutanázii a asistované sebevraždě), i přesto by daná distinkce mohla být zakotvena výslovně přímo v zákoně a pomoc k sebevraždě jinému, jenž si sám zemřít přeje, by mohla být mírněji trestná. Otázkou je, zda by toto výslovné rozlišování nebylo spíše na škodu, když dokazování přání poškozeného by mohlo být v mnoha případech velmi složité. Navíc i za současné právní úpravy může soud přihlídnout k přání poškozeného zemřít jakožto k polehčující okolnosti a uložit mírnější trest.

Co se týče kvalifikovaných skutkových podstat, domnívám se, že by se dalo uvažovat o rozšíření výčtu chráněných osob, například po vzoru slovenské právní úpravy. Současná úprava v ustanovení § 144 odst. 2 a odst. 3 trestního zákona poskytuje rozšířenou ochranu dětem, těhotným ženám a osobám stíženým duševní poruchou. Rozšířená ochrana by mohla být poskytnuta například osobám vyššího věku, přičemž by se zákonodárce mohl inspirovat v sousedním Slovensku, kde je osobou vyššího věku chápána osoba starší 60 let, či stanovit věkovou hranici novou. Otázkou je, zda by tato hranice měla být pevná nebo by soud v každém

konkrétním případě posuzoval, zda je poškozený osobou vyššího věku či nikoliv. Domnívám se, že za účelem jednotného rozhodování by bylo vhodnější stanovit hranici pevnou, nicméně i to by s sebou neslo jistá negativa, neboť ovlivnitelnost osoby není vždy úměrná s rostoucím věkem. Zákodárce by se v této souvislosti mohl inspirovat stanoviskem Nejvyššího soudu, podle kterého je období od 60 do 74 let považováno za rané stáří a věk nad 75 let je považován za vlastní stáří.²⁶⁵

Naopak se nedomnívám, že by dané ustanovení mělo speciálně pamatovat obecně i na osoby blízké, svědky, znalce, tlumočníky či osoby, kterým je poskytována ochrana podle mezinárodního práva – tedy obecně na osoby, které nejsou z nějakého důvodu více ovlivnitelné či náchylné k manipulaci – neboť v těchto případech dle mého názoru postačí, pokud k tomu soud přihlédně v rámci přitěžujících okolností. Stejného názoru jsem i pro případ, že osoba spáchá daný čin se zbraní, surovým nebo trýznivým způsobem či využije tíseň, odkázanost či podřízenost osoby.

Pokud by se nicméně zákonodárce někdy v budoucnu rozhodl výčet chráněných osob rozšířit, domnívám se, že by tak musel učinit i u dalších trestných činů (přínejmenším těch, které míří proti životu a zdraví).

Dále by podle mého názoru měla být přijata novela zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, která by změnila ustanovení § 7, které v nynějším znění vylučuje možnost právnické osoby spáchat tento trestný čin. Na předešlých stranách bylo na příkladu z Francie vysvětleno, že právnická osoba se ze své podstaty tohoto trestného činu dopustit může – a to leckdy s většími důsledky než fyzická osoba, a proto se domnívám, že není rozumný důvod pro zařazení trestného činu účasti na sebevraždě do výčtu trestných činů, kterých se právnická osoba dopustit nemůže.²⁶⁶

²⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.07.2014, sp. zn. 30 Cdo 4318/2013 vycházející ze stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.04.2011, Cpjn 206/2010

²⁶⁶ Opačný názor např. viz MALÝ, Jan. Ne/přičitatelnost některých trestných činů proti životu a zdraví právnické osobě. Právní rozhledy, 2020, č. 10, s. 368-371

3. SEBEVRAŽDA

3.1. Vymezení pojmu sebevražda a jejích druhů

Sebevraždu můžeme definovat jako úmyslné a vědomé usmrcení sebe sama. Obvykle bývá reakcí na tíživou životní situaci, která je často doprovázena pocitem ztráty smyslu života. Sebevražda souvisí s mozgovými funkcemi ovlivňujícími kontrolu chování a rozhodování, což v danou chvíli způsobí to, že člověk nevidí jiné východisko či řešení tíživé situace.²⁶⁷

Sebevraždě zpravidla předchází tzv. sebevražedné projevy, které zahrnují zejména myšlenky na sebevraždu, tendence či pokus o sebevraždu, v širším smyslu se jedná i o sebepoškozování a agrese. E. Ringel zavedl termín tzv. presuicidálního syndromu, jež poukazuje na tři hlavní charakteristiky sebevražedného jednání. Jedná se o a) zúžení subjektivního prostoru (tzv. tunelovité vidění), b) agresivita zaměřená vůči sobě samému a c) naléhavé sebevražedné fantazie.²⁶⁸

U drtivé většiny lidí, kteří se rozhodnou vzít si život, se objevují psychické problémy. Nicméně i u člověka bez psychiatrické diagnózy se mohou objevit myšlenky na sebevraždu. Bohužel k tomu přispívá i akutní nedostatek odborníků z řad psychologů a psychiatrů, kdy i na pouhé vyšetření se čeká leckdy mnoho měsíců.

3.1.1. Druhy sebevražd

Na základě různých rizikových faktorů můžeme rozlišovat několik druhů sebevražd. Nejprve bych zmínila dělení podle francouzského sociologa É. Durkheima, který se dlouhodobě tématem sebevražd zabýval a je mimo jiné považován za jednoho ze zakladatelů moderní sociologie. Podle příliš vysoké a příliš nízké regulace a sociální integrace rozlišoval É. Durkheim následující druhy sebevražd:

- **altruistická sebevražda** – hlavní motivací je pomoc druhým, jedná se o jakési sebeobětování;
- **egoistická sebevražda** – jedná se o opak altruistické sebevraždy, motivace je výhradně osobní;
- **anomická sebevražda** – člověk má pocit, že nic nedává smysl;

²⁶⁷ Sebevražda. Sebevrazdy.cz [online]. NUDZ All Rights, c2022 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: <https://sebevrazdy.cz/sebevrazda/>

²⁶⁸ Sebevražda. Sebevrazdy.cz [online]. NUDZ All Rights, c2022 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: <https://sebevrazdy.cz/sebevrazda/>

- **fatalistická sebevražda** – je výsledkem zklamání a hněvu.²⁶⁹

Za klasické dělení bývá považována následující diferenciací sebevražd:

- **bilanční (plánovaná) sebevražda** – mnohými považována za jedinou „pravou“ sebevraždu, člověk k ní dospěje na základě zvážení kladů a záporů své existence;
- **impulzivní (zkratkovitá) sebevražda** – člověk podlehně významné reakci na aktuální událost, nejčastěji se jedná o interpersonální vztahy.
- **demonstrativní sebevražda** – osoba nemá v úmyslu spáchat sebevraždu, jejím cílem je pouze připoutání pozornosti.²⁷⁰ M. Vágnerová uvádí např. možné vydírání a manipulaci v partnerství reprezentovanou následujícím vyjádřením: „*jestli se se mnou rozejdeš, tak se zabiju*“;²⁷¹

Podle počtu zúčastněných osob rozlišujeme tyto druhy:²⁷²

- **párová sebevražda** – sebevraždy se dopustí např. manželský pár;
- **rozšířená sebevražda** – sebevrah s sebou jednoduše řeceno vezme další osoby, zpravidla se bude jednat o osoby blízké, které na tomto světě „nechce nechat“. Nicméně podle J. Viewegha by pojem rozšířené sebevraždy neměl být používán na případy, kdy u všech zúčastněných osob není úmysl spáchat sebevraždu, dané jednání považuje za formu agresivního jednání, nikoli rozšířenou sebevraždu,²⁷³
- **hromadná sebevražda** – obdoba rozšířené sebevraždy, nicméně týká se více osob. Nejznámějším případem je hromadná sebevražda členů sekty Chrám lidu v osadě Jonestown v Guyaně, kde v roce 1978 na popud Jima Jonse vypilo přes 900 lidí koktejl se smrtící látkou a následně zemřelo.²⁷⁴

²⁶⁹ MATOUŠKOVÁ, Tereza. *Sebevraždy z pohledu vyšetřování policejního orgánu* [online]. Brno, 2023. Dostupné také z: https://is.ambis.cz/th/etoxj/Bakalarska_prace.pdf. Bakalářská práce. AMBIS Vysoká škola, Katedra bezpečnosti a práva. Vedoucí práce Karel Locker.

²⁷⁰ PETERKOVÁ, Michaela. Typy sebevražd. PETERKOVÁ, Michaela. Sebevražda: Srozumitelné a podrobné informace o sebevraždě [online]. c2008-2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.sebevrazda.psychoweb.cz/3-2/typy-sebevrazd>

²⁷¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Rozšířené a přepracované vydání. Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.

²⁷² PETERKOVÁ, Michaela. Typy sebevražd. PETERKOVÁ, Michaela. Sebevražda: Srozumitelné a podrobné informace o sebevraždě [online]. c2008-2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.sebevrazda.psychoweb.cz/3-2/typy-sebevrazd>

²⁷³ VIEWEGH, Josef. *Sebevražda a literatura*. 1. vydání. Brno: Psychologický ústav AVČR ve spolupráci s Nakladatelstvím Tomáše Janečka, 1996. ISBN 80–85880–10–5

²⁷⁴ KOMŮRKOVÁ, Magdaléna. Největší masová sebevražda všech dob: na příkaz vůdce se před 40 lety uprostřed džungle zabilo 900 lidí. In: Lidovky.cz: zprávy, analýzy, rozhovory [online]. MAFRA, 2018, 18. 11. 2018, 18. 11. 2018 6:00 [cit. 2024-07-13]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/na-prikaz-vudce-se-zabilo-900-lidi-od-nejvetsi-masove-sebevrazdy-ubehlo-ctyricet-let.A181116_181743_ln_zahranici_ele

3.2. Pohled společnosti na sebevraždu

Pohled společnosti na sebevraždu se v průběhu historie velmi odlišoval – od odsuzování sebevrahů se společnost posunula ke snaze tomuto sociálně-patologickému jednání předcházet, a to zejména prostřednictvím důkladné prevence či poskytnutím náležité odborné pomoci osobám, které o sebevraždě uvažují.

Ve starověkém Řecku a Římě byla sebevražda nejprve povolena, posléze byla považována za zločin proti státu, a to zejména kvůli vysokým nákladům, které stát musel vynaložit. Starověcí Atéňané, kteří spáchali sebevraždu bez svolení státu, museli být pohřbíváni osamoceně na kraji města, neměli nárok na náhrobní kámen či jiné označení hrobu.²⁷⁵ Ve Francii bylo v roce 1670 za vlády Ludvíka XIV. vydáno nařízení, podle kterého mělo být tělo sebevraha vlečeno ulicemi a poté pověšeno, popř. hozeno mezi odpadky. Zároveň došlo ke konfiskaci veškerého majetku zemřelého.²⁷⁶

Křesťanství vnímalo sebevraždu jako hřích proti bohu v duchu, že člověk nemá právo si sám život vzít. Sebevrazi proto bývali pohřbíváni na jiných místech než na posvátném hřbitově (např. za hřbitovní zdí či v lese). Ti, kteří se o sebevraždu pokusili, byli exkomunikováni.

Dnes již sebevražda není chápána jako „podlehnutí hlasu d'ábla“, nýbrž jako závažný zdravotní a sociální problém. Již u dětí je kladen velký důraz na prevenci, a to např. ve formě existence různých specializovaných institucí, ale i složitějším přístupem k jedům či zbraním a instalací bariér na mostech či ve stanicích metra.

3.3. Sebevražda a trestní právo

Jak již bylo na několika místech této práce řečeno, v České republice nyní není sebevražda ani pokus o ni trestným činem. Stejně je tomu tak po celé Evropě, ačkoliv k její dekriminálníci docházelo v různých zemích různě. Např. v Nizozemsku se tak stalo v 17. století, zatímco ve Velké Británii až v roce 1961 přijetím Suicide Act. I ve Spojených státech amerických zůstala sebevražda sankcionována až do sedmdesátých let minulého století. Ovšem i v dnešní době je v mnoha státech světa sebevražda, resp. pokus o ni trestněprávně postihován – jedná se zejména o africké, asijské

²⁷⁵ SZASZ, Thomas. *Fatal freedom: the ethics and politics of suicide*. Westport, Conn.: Praeger, 1999. ISBN 978-0-275-96646-1.

²⁷⁶ KOLMAN, Petr. Sebevražda z pohledu trestního práva: vybrané aspekty. In: EPRAVO.CZ - Váš průvodce právem: Sběrka zákonů, judikatura, právo [online]. EPRAVO.cz, 2024, 14. 2. 2024, 14.2.2024 [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/sebevrazda-z-pohledu-trestniho-prava-vybrane-aspekty-117599.html>

a islámské země.²⁷⁷ Nicméně i v těchto státech můžeme v posledních letech pozorovat tendence dané jednání dekriminlizovat – v Indii se tak stalo v roce 2018, v Pákistánu pak v roce 2022.²⁷⁸

Při bližším pohledu na historii v českých zemích zjistíme, že sebevražda byla trestně postihována do 16. století a trest se vztahoval toliko na tělo zemřelého. Přijetím trestního zákoníku z roku 1803 docházelo k postupné dekriminlizaci, když byla přesunuta do kategorie „těžkých policejních přestupků“. V případě dokonané sebevraždy nebylo takové jednání trestáno, v případě pokusu o ni došlo k napomenutí, které zajišťoval stát. Pokud vzniklo podezření na duševní poruchu, byla osoba umístěna do léčebného ústavu. K absolutní dekriminlizaci došlo v roce 1850.²⁷⁹

V BMC Psychiatry byly před pár lety publikovány závěry výzkumu, který se zabýval otázkou, zda dekriminlizace sebevraždy má či nemá vliv na snížení počtu sebevražd. Míra sebevražd se v zemích, které pokus o sebevraždu kriminalizují, pohybovala ve velmi širokém rozpětí. Průměrný počet sebevražd (přepočtený na 100 000 obyvatel) byl v těchto zemích nižší než celosvětový průměr. Podle závěru výzkumu ale nelze tvrdit, že země, které kriminalizují pokus o sebevraždu, mají trvale nižší počty sebevražd ve srovnání se zbytkem světa, a není tak možné říct, zda kriminalizace je škodlivá či nikoli.²⁸⁰ Osobně se však domnívám, že u osoby, která o sebevraždě přemýšlí, nehraje případné odsouzení žádnou roli, neboť tato osoba nevidí ze své situace často jiné východisko, a dovoluji si tvrdit, že ani neuvažuje, že by se jí sebevražda neměla podařit.

Nicméně není vyloučeno, že se sebevrah při svém neúspěšném pokusu o sebevraždu dopustí jiného trestného činu, popř. více trestných činů. Vzhledem k tomu, že osoba pokus o sebevraždu přežila, její trestní odpovědnost nezanikla a může tak být pro jednání, kterého se v souvislosti s pokusem sebevraždy dopustila, brána k odpovědnosti. Příkladem bych uvedla trestný čin obecného ohrožení, kterého se dopustí sebevrah v případě, že se rozhodne vzít si život udušením výfukovými plyny a tímto jednáním vydá jiné lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy

²⁷⁷ TIBITANZLOVÁ, Alena, ŠIPULA, Robert. Vybrané aspekty trestného činu účasti na sebevraždě. Bulletin advokacie, 2023, č. 7-8, s. 17-25

²⁷⁸ EWE, Koh. Here's Why Malaysia and Other Countries Are Decriminalizing Suicide. In: TIME [online]. TIME USA, 2023, June 28, 2023, 28. 6. 2023 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://time.com/6290858/malaysia-suicide-decriminalization-mental-health/>

²⁷⁹ TIBITANZLOVÁ, Alena, ŠIPULA, Robert. Vybrané aspekty trestného činu účasti na sebevraždě. Bulletin advokacie, 2023, č. 7-8, s. 17-25

²⁸⁰ LEW, Bob, David LESTER, Feisul Idzwan MUSTAPHA, Paul YIP, Ying-Yeh CHEN, Ravivarma Rao PANIRSELVAM, Astrid Sinarti HASSAN, Serena IN, Lai Fong CHAN, et al. Decriminalizing suicide attempt in the 21st century: an examination of suicide rates in countries that penalize suicide, a critical review. BMC Psychiatry [online]. BioMed Central, 23 June 2022, 22(424) [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1186/s12888-022-04060-5](https://doi.org/10.1186/s12888-022-04060-5)

na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu, jak vyžaduje příslušné ustanovení trestního zákoníku.²⁸¹

3.4. Statistické údaje

Při pojednání o míře sebevraždnosti budu vycházet z několika zdrojů – jednak z údajů Českého statistického úřadu, jednak ze Souhrnné zprávy o sebevraždném jednání a prevenci v České republice 2022/2023. Tuto zprávu vypracovala Pracovní skupina pro výzkum a prevenci sebevražd Národního ústavu duševního zdraví ve spolupráci dalšími institucemi. Český statistický úřad vychází z Listů o prohlídce zemřelého, které vyplňuje lékař provádějící pitvu. K dispozici má údaje od roku 1876, ačkoliv některé roky nejsou věrohodné či úplné.²⁸²

Od 70. let minulého století můžeme v České republice, i přes lokální výkyvy a krátkodobá období růstu, pozorovat sestupnou tendenci osob páchajících sebevraždu. V roce 2019 byl zaznamenán nejnižší počet sebevražd (necelých 1200), na druhé straně maximum bylo zaznamenáno v roce 1970. V posledním desetiletí byl postupný pokles sebevražd přerušen v roce 2017, mezi roky 2019-2021 můžeme pozorovat stagnaci a v roce 2022 došlo znovu k mírnému zvýšení. V posledních letech nicméně roste počet událostí tzv. nezjištěného úmyslu, kdy tyto jsou v mnoha státech brány jako pravděpodobné sebevraždy.²⁸³ Co se týče rozložení příčin úmrtí, sebevraždy nepředstavují významnou skupinu – v historii nepřesáhly 3 % celkových úmrtí, v roce 2022 se jednalo toliko o 1,1 % všech úmrtí.²⁸⁴

Za posledních deset let připadá v průměru na jeden den 3,5 případů sebevraždy, ročně se tedy jedná o 1302 případů. Mezi osobami páchajícími sebevraždu drtivou většinou převažují muži, jak tomu ostatně bylo vždy. Podíl mužů je zhruba 4krát větší než podíl žen, když na jednu sebevraždu ženy připadají skoro 4 sebevraždy mužů.²⁸⁵

Co se týče věkového rozložení osob páchajících sebevraždu, ve 21. století se jedná zejména o osoby ve středním věku, tj. čtyřicátníky až padesátníky. V posledních pár letech nicméně

²⁸¹ LANGEROVÁ, Sabina. *Trestný čin účasti na sebevraždě a související aspekty* [online]. Brno, 2020, 133 s. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/xiv5w/Trestny_cin_ucasti_na_sebevrazde_30.3.2020.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Eva Brucknerová.

²⁸² Sebevraždy. Český statistický úřad: Statistika [online]. Český statistický úřad (ČSÚ), c2024 [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/sebevrazdy_zaj

²⁸³ Rýdlo, O.; Say, N.; Táborská, R.; Tušková, E.; Daňková, Š.; Kasal, A. *Hledání světla v temnotě: Souhrnná zpráva o sebevraždném jednání a prevenci v České republice 2022/2023*. 2024. Národní ústav duševního zdraví, Klecany

²⁸⁴ Sebevraždy. Český statistický úřad: Statistika [online]. Český statistický úřad (ČSÚ), c2024 [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/sebevrazdy_zaj

²⁸⁵ Rýdlo, O.; Say, N.; Táborská, R.; Tušková, E.; Daňková, Š.; Kasal, A. *Hledání světla v temnotě: Souhrnná zpráva o sebevraždném jednání a prevenci v České republice 2022/2023*. 2024. Národní ústav duševního zdraví, Klecany

narůstají počty sebevražd i u starších lidí, což je skutečnost, která by neměla zůstat ze strany společnosti bez povšimnutí. Je zcela logické, že sebevraždy mají větší podíl na celkových úmrtích v rámci určité věkové skupiny u dvacátníků, popř. i osob mladších.²⁸⁶

Způsob provedení sebevraždy je často definován dostupností samovražedného prostředku. Výzkumy ukazují, že lidé žijící ve vyšších patrech spíše volí sebevraždu skokem z výšky a ve státech, kde jsou benevolentnější podmínky pro držení zbraně, převládá sebevražda zastřelením. V České republice dlouhodobě převažuje jako způsob provedení oběšení, a to zhruba v padesáti procentech případů. Druhým nejčastějším způsobem je zastřelení následované skokem z výšky a otrávením se. Výjimečné nejsou ani sebevraždy lehnutím si pod pohybující se předmět (především vlak či metro), ostrým předmětem či utopením se.²⁸⁷ Z dlouhodobých statistik lze shrnout, že způsob provedení je závislý na pohlaví a věku člověka.

Nejčastějším motivem pro spáchání sebevraždy jsou psychické problémy (ty převládají především u žen), fyzické onemocnění či duševní onemocnění.²⁸⁸ U části případů nebyla pohnutka vůbec zjištěna.

Pokud jde o místo, které si sebevrazi vyberou k odchodu ze světa, zhruba v polovině případů se jedná o domov. Dalším nejčastějším místem je veřejné místo (např. ulice). Část lidí také zemře ve zdravotnickém zařízení, nicméně se nejčastěji bude jednat o případy, kdy se do tohoto zařízení podařilo dopravit živého pacienta, který následně svým zraněním podlehl. Lze shrnout, že místo úmrtí nemá souvislost s pohlavím, jakkoliv na veřejných místech častěji páchají sebevraždy ženy.²⁸⁹

Ačkoliv dle pověry si lidé nejčastěji berou život na podzim kvůli depresivním náladám a o Vánocích, které často ukážou na samotu, podle dostupných dat tomu tak není. Nejvyšší počet zemřelých je evidován během jarních měsíců a počátkem léta. I rozložení sebevražd do

²⁸⁶ Sebevraždy. Český statistický úřad: Statistika [online]. Český statistický úřad (ČSÚ), c2024 [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/sebevrazdy_zaj

²⁸⁷ Rýdlo, O.; Say, N.; Táborská, R.; Tušková, E.; Daňková, Š.; Kasal, A. *Hledání světla v temnotě: Souhrnná zpráva o sebevražedném jednání a prevenci v České republice 2022/2023*. 2024. Národní ústav duševního zdraví, Klecany

²⁸⁸ SCHEINOST, Miroslav, Simona DIBLÍKOVÁ, Kateřina GROHMANNOVÁ, Jana HULMÁKOVÁ, Hana PŘESLIČKOVÁ, Michaela ROUBALOVÁ a Kazimír VEČERKA. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2023 [cit. 2024-09-14]. Ediční řada Studie. ISBN 978-80-7338-205-6. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/479_Analyza-trendu-kriminality-v-Ceske-republice-v-roce-2022.pdf

²⁸⁹ Rýdlo, O.; Say, N.; Táborská, R.; Tušková, E.; Daňková, Š.; Kasal, A. *Hledání světla v temnotě: Souhrnná zpráva o sebevražedném jednání a prevenci v České republice 2022/2023*. 2024. Národní ústav duševního zdraví, Klecany

jednotlivých dnů v týdnu není rovnoměrné. Počet sebevražd je nejvyšší v pondělí, nejméně o víkendu.²⁹⁰

Co se týče údajů v nadnárodním měřítku, tak podle Světové zdravotnické organizace si ročně vezme život přes 700 000 lidí po celém světě – jedná se tak o více než polovinu všech násilných úmrtí. Na jednu sebevraždu pak připadá až dvacet pokusů o ni.²⁹¹ V rámci srovnání s průměrem Evropské unie má Česká republika 15. nejvyšší míru sebevraždění.²⁹²

3.5. Sebevražda – úvahy de lege ferenda

V dnešní společnosti, ve které je kladen důraz na rychlost, preciznost či například na nezávislost, je mnohdy velmi obtížné udržet si duševní pohodu a psychické zdraví, které jsou základním předpokladem pro spokojený život. Pokud člověk u sebe začíná spatřovat první příznaky psychické nemoci, neměl by váhat vyhledat odbornou pomoc. To samé nezbývá než doporučit i blízkým osobám, díky jejichž všímavosti lze mnohdy zabránit smutným následkům. Výše bylo řečeno, že samotné sebevraždě v drtivé většině případů předchází tzv. sebevražedné projevy, tudíž se domnívám, že právě v této fázi je prostor pro okolí, aby si nějaké duševní nepohody konkrétního jedince všimlo. Bohužel považuji za velké negativum, že je akutní nedostatek osob specializujících se na psychiatrii a psychologii, které jsou schopny takovým lidem pomoci.

Co se týče (bez)trestnosti sebevražd, jsem toho názoru, že je velmi správné sebevraždu ani její pokus netrestat. Tomuto mému názoru přisvědčuje i výše uvedený výzkum publikovaný v BMC Psychiatry, jehož závěry byly v tom znění, že země kriminalizující pokus o sebevraždu nemají trvale nižší počty sebevražd ve srovnání se zbytkem světa. Očekávám proto, že i v méně rozvinutých státech světa, které stále pokus sebevraždy trestně postihují, bude postupně viditelná tendence dané jednání dekriminlizovat.

Za krok správným směrem považuji zpřísnění zbraňové legislativy a na to navazující novely dalších souvisejících zákonů, což je bezesporu vyústěním tragické střelby na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v prosinci roku 2023. Vláda v srpnu roku 2024 podpořila novelu zákona č. 325/2021 Sb., o elektronizaci zdravotnictví. Podle tohoto zákona by se lékařům v registru měla automaticky zobrazovat informace, zda jejich pacient je držitelem zbrojního

²⁹⁰ Sebevraždy. Český statistický úřad: Statistika [online]. Český statistický úřad (ČSÚ), c2024 [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/sebevrazdy_zaj

²⁹¹ Sebevrazdy.cz [online]. NUDZ All Rights, c2022 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: <https://sebevrazdy.cz/>

²⁹² Rýdlo, O.; Say, N.; Táborská, R.; Tušková, E.; Daňková, Š.; Kasal, A. *Hledání světla v temnotě: Souhrnná zpráva o sebevražedném jednání a prevenci v České republice 2022/2023*. 2024. Národní ústav duševního zdraví, Klecany

oprávnění. V případě, že by lékař nabyl dojmu, že jeho pacient trpí nemocí nebo stavem, které vylučují držení zbraně, musel by v registru ověřit, zda má zbrojní oprávnění. Jednalo by se tudíž o povinnost lékařů, nikoliv jejich oprávnění. Dokážu si snadno představit, že pro někoho by se mohlo jednat o „další zbytečnou administrativu lékařů“, nicméně podle mého názoru pokud by dané opatření mělo zabránit byť jedinému podobnému případu tzv. aktivního střelce, nebude zbytečné.

4. SHRNU TÍ ÚVAH DE LEGE FERENDA

V rámci předešlých kapitol jsem se vždy snažila vyjádřit svoje myšlenky a návrhy de lege ferenda týkající se konkrétní problematiky. Na tomto místě bych proto ráda představila komplexní řešení, které považuji s ohledem na současný stav za nejlepší možné.

V rámci několika následujících let bych ráda v české úpravě uvítala zvláštní zákon, který by umožnil asistovanou sebevraždu a pro osoby, které by asistované sebevraždy nebyly schopné (zejména fyzicky), aktivní přímou eutanázií (shodně viz francouzský návrh zákona „o pomoci zemřít“). Tento zákon by danou problematiku upravoval podrobně, tj. tak aby nebyl prostor pro žádné mezery, nejasnosti a výkladové problémy, neboť tyto by mohly mít velmi závažné následky – příkladem lze uvést užívání vágních pojmů typu „*somatická nemoc*“, která by daly velký prostor pro zneužití (resp. alespoň do doby, než by byly pojmy řádně vyloženy judikaturou).

Eutanázie a asistovaná sebevražda by byly umožněny zpočátku pouze pro osoby zletilé a plně svéprávné trpící fyzickou nebo psychickou nevyléčitelnou nemocí, které splní podmínky stanové zákonem. Co do podmínek by se zákonodárce mohl inspirovat v úpravách států, kde je tato asistovaná smrt legalizována již několik let (zejm. tedy v nizozemské, belgické či lucemburské právní úpravě) a tuto úpravu zpřísnit. Tyto podmínky by mohly být například následující:

- **Pacient je starší 18 let**

Ačkoliv právní úprava v Nizozemsku a Belgii umožňují, jak vyplývá z výše uvedeného, podstoupit eutanázií i osobám mladším 18 let, navrhuji, aby v České republice byla asistovaná smrt alespoň z počátku umožněna pouze osobám zletilým – shodně viz ustanovení § 11 návrhu zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázií z roku 2020.

Pokud by se nastavené podmínky v souhrnu ukázaly být po několika letech fungující, není dle mého názoru důvod, proč by i věková hranice neměla být snížena. Domnívám se, že otázka asistované smrti je pořád pro určitou část populace kontroverzní, proto bych nedoporučovala, aby hned od počátku byly podmínky nastaveny příliš volně – neboť i to by mohlo hrát do karet těm, podle kterých by docházelo ke zneužití.

- **Pacient je plně svéprávný**

Stejně jako pod prvním bodem se domnívám, že by alespoň z počátku neměla být umožněna asistovaná smrt osobám s omezenou svéprávností. Důvodů k tomuto názoru mám hned několik: a) soud rozhodující o omezení svéprávnosti by musel brát v potaz i otázku asistované smrti a určit, zda osoba, jejíž svéprávnost omezuje, by byla takového rozhodnutí schopná či nikoliv – domnívám se, že

náročnost takového rozhodnutí by byla velmi vysoká, vyžádala by si vypracování dalšího znaleckého posudku a doba od zahájení řízení do rozhodnutí ve věci by se mohla významně prodloužit; b) právní úprava by musela být mnohem podrobnější a promyšlenější (např. aby bylo postaveno na jisto, zda žádost bude podávat pacient sám nebo bude zastoupen svým zákonným zástupcem / opatrovníkem²⁹³, zda nebude třeba k posouzení žádosti více lékařů, kteří pacienta předtím zhlédnou apod.; a c) riziko ke zneužití je větší než u osob plně svéprávných.

Podmínku plné svéprávnosti obsahovaly prozatím všechny české návrhy zákonů upravující danou problematiku, konkrétně se jednalo o ustanovení § 4 návrhu zákona o důstojné smrti z roku 2008 a 2016 a ustanovení § 11 návrhu zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii z roku 2020.

- **Pacient trpí nevléčitelnou psychickou nebo fyzickou nemocí a není naděje na zlepšení zdravotního stavu**

Asistovaná smrt na základě této podmínky nebude umožněna osobám, které jsou pouze „unaveny životem“, nýbrž bude omezena na osoby, které se nacházejí ve špatném zdravotním stavu způsobeném psychickou nebo fyzickou nemocí. Zákonodárce by mohl též uvažovat, že by tyto nemoci taxativně stanovil (např. v příloze k zákonu), nicméně tento výčet by musel být sestaven podrobně, a to odborníky (zejm. tedy lékaři a psychiatry). Na druhou stranu je možné, že by i přesto došlo k opomenutí nějaké závažné nemoci – jaký by byl v takovém případě postup? Bylo by umožněno nějaké zvláštní řízení o udělení výjimky nebo by pacientovi trpícímu takovou nemocí vůbec asistovaná smrt nebyla umožněna?

Uvedená podmínka nachází svou inspiraci zejm. v nizozemské a belgické právní úpravě a promítla se i do návrhu českých zákonů, konkrétně se jedná o ustanovení § 7 odst. 1 návrhu zákona o důstojné smrti z roku 2008 a 2016 a ustanovení § 11 návrhu zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii z roku 2020.

- **Neexistuje alternativa k řešení zdravotního stavu**

Tato podmínka by z asistované smrti měla vyloučit osoby, pro které existuje jiné řešení jejich zdravotního stavu (shodně viz nizozemská a belgická právní úprava). Příkladem lze uvést nemoc AIDS způsobovanou virem HIV, která je dnes

²⁹³ Zákonný zástupce a opatrovník by nicméně k takovému jednání potřebovali přivolení soudu, neboť by se bezesporu jednalo o jednání, které překračuje rámec obvyklých jednání.

nevyléčitelná (a tudíž by pacient naplnil výše uvedenou podmínku), nicméně pomocí řádného užívání medikamentů může takto nemocný člověk de facto vést plnohodnotný život.

- **Pacient podá žádost o provedení asistované smrti**

Žádost musí být podána v písemné formě, musí být datována a podepsána, přičemž podpis musí být úředně ověřen (shodně viz návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008 a 2016). Zákon by se měl také věnovat situacím, kdy pacient nebude schopen číst / psát / bude nevidomý či bude osobou se smyslovým postižením. V těchto případech bych doporučila inspirovat se u úpravy věnované pořízení závěti dle ustanovení § 1535 a násl. občanského zákoníku.

Po vzoru tohoto ustanovení by muselo být v listině o podstoupení asistované smrti uvedeno, že žadatel není schopen číst nebo psát, popř. že je nevidomý nebo jinak smyslově postižený, dále kdo listinu napsal, přečetl, popř. přetlumočil, a jakým způsobem žadatel potvrdil, že listina obsahuje jeho vůli podstoupit asistovanou smrt. Nad to by bylo vhodné upravit, kdo může být oním svědkem – v tomto případě bych doporučila, aby svědkem mohly být osoby toliko plně svéprávné, které nemají žádný zájem na smrti žadatele (zejm. materiální). Dále by svědky z podstaty ustanovení neměly být osoby smyslově postižené (tj. osoby nevidomé, neslyšící apod.) a osoby neovládající daný jazyk.

Pro vyloučení „momentální“ vůle žadatele by bylo vhodné stanovit, že od učinění žádosti do provedení asistované smrti musí uplynout nějaká doba (např. doba 4-8 týdnů – záleželo by na uvážení zákonodárce, jakou dobu by shledal přiměřenou), během které bude žádost ze strany pacienta potvrzena. V návrzích zákonů o důstojné smrti z let 2008 a 2016 byla zakotvena doba 4 týdnů, naopak v rakouské právní úprava se jedná o dobu 12 týdnů.

Samozřejmě žádost by mohl vzít žadatel kdykoliv zpět.

- **Lékař pacienta o jeho zdravotním stavu pravdivě a úplně informuje²⁹⁴**

Základním předpokladem pro podstoupení asistované smrti musí vždy být vůle samotného pacienta, pokud by tento tedy nebyl úplně a pravdivě informován

²⁹⁴ Jednalo by se o povinnost lékaře, tj. tato povinnost by nemohla být přenesena na jiného zdravotnického pracovníka (k podávání informací ohledně lékařských zákroků shodně viz MACH, Jan. Informovaný souhlas a nesouhlas pacienta s lékařským zákrokem. In: *Lékař a právo: Praktická příručka pro lékaře a zdravotníky*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 116-127. ISBN 978-80-247-3683-9.)

o zdravotním stavu, ve kterém se nachází, nemůže být podle mého názoru řeč o eutanázii ani asistované sebevraždě v pravém slova smyslu.

Zároveň lékař poučí pacienta o předpokládané délce života, seznámí jej s možnými léčebnými postupy, popř. s utišující léčbou a jejími účinky (shodně viz ustanovení § 13 zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii z roku 2020).

- **Lékař se přesvědčí, že pacient neučinil své rozhodnutí pod vnějším nátlakem**

U této podmínky vycházím z toho, že lékař by neměl přistoupit k provedení asistované smrti v okamžiku, kdy není nadevší pochybnost přesvědčen, že žádost pacienta je výsledkem pouze jeho vůle. Samozřejmě se z větší části jedná o otázku lékařova svědomí, nicméně se domnívám, že i přesto má tato podmínka své opodstatnění a v určitých případech by bylo možné dokázat, že tato podmínka splněna nebyla a vyvodit z toho (trestněprávní) důsledky.

- **Pouze lékař může provést asistovanou smrt**

Jak vyplývá z výše uvedených podmínek, domnívám se, že by asistovanou smrt měli vykonávat pouze lékaři, kteří by samozřejmě měli právo na tzv. výhradu svědomí.

Přestože ani nizozemská či belgická právní úprava, ani návrhy zákonů z českého prostředí neposkytují jasnou definici pojmu „lékař“, jsem toho názoru, že je naprosto nezbytné tento pojem definovat tak, aby bylo jasné, jací lékaři mohou asistovanou smrt provést. Doporučila bych, aby okruh lékařů byl úzce vymezen tak, aby tato pravomoc byla svěřena toliko lékařům poskytujícím péči nevléčitelně nemocným. Asistovanou smrt by tudíž nemohli provádět např. ortopedi či oční lékaři.

Zákonodárce by v rámci úvah, zda by asistovanou smrt vykonávali lékaři, kteří dosud pacienta léčili, či zda by se jednalo o specializovaná zařízení, musel více než kdy jindy zohlednit názor široké veřejnosti. Jedná se totiž o velmi citlivou otázku, neboť je ve hře možná ztráta důvěry části veřejnosti v lékaře.

- **Situace pacienta musí být konzultována minimálně s jedním dalším lékařem**

Tento další lékař musí být ve vztahu k prvnímu lékaři i pacientovi nezávislý a jeho úkolem je pacienta zhlédnout (včetně přezkoumání lékařské dokumentace) a přesvědčit se, že jsou výše uvedené podmínky splněny. O tomto záměru vypracuje zprávu, se kterou se seznámí první lékař i samotný pacient.

Tato podmínka se objevuje v celé řadě zahraničních právních úprav (Nizozemsko, Belgie, Rakousko a další).

Při otázce, zda by asistovaná smrt měla být umožněna i cizím státním příslušníkům, bych též doporučovala inspirovat se u zahraničních právních úprav, které v drtivé většině pamatují toliko na vlastní občany, aby se předešlo tzv. turistice za smrtí, která je známá například ze Švýcarska. Návrh zákona návrh zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii z roku 2020 pracoval s tím, že asistovaná smrt bude umožněna občanům České republiky a občanům jiného členského státu Evropské unie, kterému bylo uděleno povolení k trvalému pobytu na dobu neurčitou nebo na dobu nejméně 5 let. S tímto řešením bez výhrady souhlasím.

Před samotným provedením asistované smrti by lékař měl znovu ověřit, zda žádost pacienta o podstoupení asistované smrti i nadále trvá. Postup po provedení asistované smrti by byl následující: lékař by během určité lhůty (např. 7 pracovních dní) musel vyplnit formulář a tento zaslat speciálně zřízené komisi. Tento formulář by mimo jiné obsahoval informace o pacientově smrti (např. kdy pacient zemřel), zda podstoupil asistovanou sebevraždu nebo eutanázii (popř. jaký byl důvod pro eutanázii), jakých prostředků bylo využito a jaký byl postup. Speciálně zřízená komise skládající se z několika odborníků na různé oblasti by přezkoumala jednak lékařem vyplněný formulář, jednak zda byly splněny podmínky pro provedení asistované smrti. Pokud by tato komise shledala, že lékař porušil podmínky pro provedení asistované smrti (nutno odlišovat podmínky pro provedení asistované smrti od „administrativních“ podmínek), oznámila by orgánům činným v trestním řízení skutečnosti, které nasvědčují, že byl spáchán trestný čin. Naopak nedodržení „administrativních“ podmínek – např. když lékař nevyplní řádně formulář – by mohlo být trestáno pouze na úrovni správního práva (zejm. pokutami).

Uvedený postup by mohl mít za následek, že část lékařů bude provedení asistované smrti z obavy z případného trestního stíhání právě s odkazem na výhradu svědomí odmítat. Stejného názoru je i předkladatelka posledních dvou návrhů – zákonů o paliativní péči, rozhodnutí na konci života a eutanázii – Věra Procházková. Nicméně osobně se domnívám, že i s ohledem na zahraniční právní úpravy nebyl zatím jednoduše řečeno vymyšlen postup lepší. I v případě postupu, jež by měl vyloučit trestní odpovědnost lékaře před provedením asistované smrti, může totiž nastat situace, která by měla být trestněprávně postihnuta. Příkladem lze uvést situaci, kdy příslušný orgán (např. soud nebo zvláštní komise) shledá, že pacient splňuje podmínky pro podstoupení asistované smrti a lékař ji tedy může provést, avšak pacient svůj souhlas v posledním okamžiku odvolá. V takovém případě totiž lékař nesmí k provedení přistoupit a jeho jednání by mělo být posouzeno jako vražda. Z uvedeného tedy vyplývá, že pozitivem takového postupu by

bylo postavení splnění některých podmínek najisto (zejm. zda se pacient nachází ve stavu fyzického nebo psychického utrpení, není naděje na zlepšení zdravotního stavu, neexistuje alternativa k řešení zdravotního stavu apod), negativem nicméně potřeba i přes dřívější zkoumání podmínek postup částečně přezkoumat.

Pokud by tedy lékař provedl eutanázii a nesplnil při tom stanovené podmínky (viz výše), nedopustil by se trestného činu vraždy dle ustanovení § 140 trestního zákoníku, nýbrž trestného činu usmrcení na žádost, jehož skutková podstata by mohla znít po vzoru skutkové podstaty nedovoleného přerušování těhotenství se souhlasem těhotné ženy zakotvené v ustanovení § 160 trestního zákoníku například následovně:

Usmrcení na žádost

Kdo jiného úmyslně usmrtí na jeho žádost jinak než způsobem přípustným podle zvláštního zákona, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

Obdobně jako u trestného činu účasti na sebevraždě by mohly existovat další odstavce předmětného ustanovení (a bylo by to dle mého názoru nanejvýš vhodné), které by přísněji trestaly jednání směřující vůči dětem, těhotným ženám či osobám trpícím duševní poruchou.

Trestní sazba v rozmezí šest měsíců až pět let byla stanovena po vzoru rakouské či německé právní úpravy předmětného trestného činu.

Daný trestný čin by byl zařazen do části druhé, hlavy první trestního zákoníku, tj. mezi trestné činy proti životu a zdraví, do dílu prvního, tj. mezi trestné činy proti životu, a představoval by privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy.

Protože podle zákona by byla umožněna i asistovaná sebevražda, muselo by změnou projít i ustanovení § 144 trestního zákoníku upravující trestný čin účasti na sebevraždě, které by mohlo také s ohledem na znění § 160 trestního zákoníku znít například takto:

§ 144 – Účast na sebevraždě

- (1) Kdo jinému na jeho žádost k sebevraždě pomáhá jinak než způsobem přípustným podle zvláštního zákona, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.*
- (2) Stejně bude potrestán ten, kdo jiného pohne k sebevraždě, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy.*
- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na dítěti nebo na těhotné ženě.*

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na dítěti mladším patnácti let nebo na osobě stížené duševní poruchou.

Jak je patrné ze samotného navrhovaného textu předmětného ustanovení, v druhém odstavci je trestáno pohnutí jiného k sebevraždě, v opačném případě by došlo k dekriminálnímu tohoto závažného jednání.

Alternativně k výše uvedenému by zákonodárce mohl přijmout zvláštní ustanovení po vzoru ustanovení § 163 trestního zákoníku, které by stanovilo, že lékař, který splní podmínky zvláštního zákona, není trestný pro trestný čin vraždy, zabití a účasti na sebevraždě.

Na závěr je třeba si položit otázku, proč bychom vůbec měli upravovat něco, co by reálně využil jen malý zlomek lidí. K tomu bych ráda uvedla větu, kterou napsal v dopise na rozloučenou první člověk, který podstoupil eutanázii v Austrálii, a která na otázku perfektně odpovídá, a to: *„Nesouhlasíte-li s dobrovolnou eutanázií, tak ji nevyužívejte, ale neodepírejte mi právo využít ji, pokud ji chci já sám.“* – Bob Dent.²⁹⁵

²⁹⁵ Euthanasie: mezníky tápající legislativy. Marketing pro zdraví [online]. [1998] [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: http://www.zdrav.cz/web/mpz/mpz2715__vi__landergott_j__euth.htm

ZÁVĚR

V úvodu této diplomové práce jsem si stanovila za cíl zhodnotit nynější stav eutanázie, asistované sebevraždy, trestného činu účasti na sebevraždě a sebevražď, zamyslet se nad možnými řešeními a odpovědět na otázku, zda by v České republice měla být aktivní přímá eutanázie či asistovaná sebevražda legalizována, popř. za jakých podmínek. V každé kapitole jsem se také snažila vyjádřit své myšlenky a úvahy de lege ferenda, kterým byla ke konci práce věnována samostatná kapitola, kde bylo představeno komplexní řešení. Troufám si říct, že tento můj cíl jsem splnila, a to možná v širším měřítku, než jsem si sama dokázala na začátku práce představit.

Na začátku své diplomové práce jsem byla jednoznačně pro legalizaci obou forem této tzv. asistované smrti. Říkala jsem si, jak někdo vůbec může bránit jinému odejít z tohoto světa tímto dle mého názoru důstojným způsobem. V popředí jsem viděla právo každého se svobodně rozhodnout o svém životě a kladla jsem si otázku, proč není asistovaná smrt umožněna, když člověk může beztrestně spáchat sebevraždu. Moje hlavní myšlenky se upínaly k nevléčitelně nemocným lidem, kteří pouze „čekají na smrt“ a přitom trpí. Ale postupně, když jsem se o dané téma začala zajímat více a více, jsem si začala uvědomovat, že tato problematika je natolik rozsáhlá a problematická, že vyžaduje komplexní řešení v rámci celého právního řádu – a toto řešení prozatím nebylo v České republice předloženo, ačkoliv již bylo představeno pár návrhů zákonů.

Proto jsem se zabývala také otázkou trestného činu účasti na sebevraždě, který může být pro velkou část odborníků nezajímavý, neboť jeho skutková podstata je de facto neměnná, ročně je odsouzeno jen pár jednotek pachatelů, a proto i související judikatura je velmi chudá. Tato skutečnost mě však od tohoto souvisejícího tématu neodradila, ba naopak jsem si říkala, že alespoň jedná o oblast, o které prozatím nebylo napsáno tolik. Snažila jsem se do svého výkladu zahrnout i něco neobvyklého, a to pojednání o právnícké osobě jakožto pachateli tohoto trestného činu a různých formách „pohnutí“ a „pomoci“ k sebevraždě (zejm. případ Modrá Velryba).

Svůj výklad jsem doplnila krátkým pojednáním o sebevraždách, které představují závažný problém každé společnosti, a bylo by tudíž chybou je opomenout.

Nicméně můj počáteční názor, tj. jednoznačné pro legalizaci, se až na menší zádrhly nezměnil, jen jsem si uvědomila, v jakých všech souvislostech je nutné na tuto problematiku nahlížet a že je třeba vypracovat právní úpravu více než pečlivě, neboť důsledky nedostatečné či vágní právní úpravy mohou být ničivé.

Seznam zkratk

Trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákon o zdravotních službách	zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Druhé, rozšířené vydání. Praha: Rezek, 1996. ISBN 80-901796-7-3
- BOGUSZAK, Jiří., ČAPEK, Jiří., GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, ISBN: 80-86432-13-0
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga a kol. SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Orac, 2004, 183 s. Studijní texty (Orac). ISBN 80-861-9975-4.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Richard KOPS, David MARX a Helena PETERKOVÁ A KOL. *Dříve vyslovená přání a pokyny do not resuscitate v teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova, 2010. ISBN 978-80-87146-31-6.
- DRBOHLAVOVÁ, I., ECKSTEIN, Ken. Eutanázie a trestní právo v Německu. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 4, s. 113-116
- DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 4, s. 110-112
- FENYK, Jaroslav a kolektiv. *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007. ISBN 978-80-86920-25-2.
- HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student. ISBN 978-80-7502-380-3.
- JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC, Jiří ŘÍHA, Zdeněk SOVÁK, Eduard BRUNA, Simona HERANOVÁ a Jiří MULÁK. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 9. vydání. Praha: Leges, 2022, 1424 s. *Glosátor*. ISBN 978-80-7502-637-8.
- KUČA, Radan, JAHNSOVÁ, Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*, 1997, č. 7, s. 356-360
- KUTNOHORSKÁ, Jana. *Etika v ošetrovatelství*. Praha: Grada Publishing, a.s, 2007. ISBN 978-80-247-2069-2.
- MACH, Jan. *Lékař a právo: Praktická příručka pro lékaře a zdravotníky*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3683-9.
- MALÝ, Jan. Ne/přičitatelnost některých trestných činů proti životu a zdraví právnické osobě. *Právní rozhledy*, 2020, č. 10, s. 368-371
- MUNZAROVÁ, Marta. *Eutanazie, nebo paliativní péče?* Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1025-0.
- MUNZAROVÁ, Marta. *Proč NE eutanazii*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 87 s. ISBN 978-80-7195-304-3.
- NYS, Herman, BLANPAIN, Roger a Frank HENDRICKX, ed. *Medical law in the Netherlands*. Second edition. The Netherlands: Kluwer Law International B. V., 2021, 204 s. ISBN 978-94-035-3333-9.

- NYS, Herman, BLANPAIN, Roger a Frank HENDRICKX, ed. *Medical Law in Belgium*. Seventh edition. The: Kluwer Law International B. V., 2022, 254 s. ISBN 978-94-035-4262-1.
- OPAT, Pavel. Americký souboj aneb vývoj skutkové podstaty trestného činu účasti na sebevraždě. *Trestněprávní revue*, 2023, č. 1, s. 50-54, s. 50
- PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2. díl, Práva a svobody*. 2. vyd., doplněné a podstatně rozšířené. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-170-7.
- PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické pracovníky*. Praha: Linde Praha, 2014, 184 s. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-929-8.
- PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK A KOL. *Eutanazie - pro a proti*. Praha: Grada Publishing, 2012, 256 s. Edice celoživotního vzdělávání ČLK. ISBN 978-80-247-4659-3.
- Rýdlo, O.; Say, N.; Táborská, R.; Tušková, E.; Daňková, Š.; Kasal, A. *Hledání světla v temnotě: Souhrnná zpráva o sebevražedném jednání a prevenci v České republice 2022/2023*. 2024. Národní ústav duševního zdraví, Klecany
- STEINLAUF, Barbora. *Právo a péče v závěru života: Rozhodování na pomezí intenzivní medicíny a paliativní péče*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. ISBN 978-80-7598-714-3.
- SZASZ, Thomas. *Fatal freedom: the ethics and politics of suicide*. Westport, Conn.: Praeger, 1999. ISBN 978-0-275-96646-1.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023
- ŠÁMAL, Pavel, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004
- ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRÍVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.
- ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022
- ŠTĚPÁN, Jaromír. *Právo a moderní lékařství*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-068-3.
- ŠUSTEK, Petr a Tomáš a kol. HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 852 s. ISBN 978-80-7552-321-1.
- TIBITANZLOVÁ, Alena, ŠIPULA, Robert. Vybrané aspekty trestného činu účasti na sebevraždě. *Bulletin advokacie*, 2023, č. 7-8, s. 17-25
- TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana, GALOVCOVÁ, Ingrid, ed. *Pocťa Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020, 498 s. Teoretik. ISBN 978-80-7502-464-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Rozšířené a přepracované vydání. Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.
- VÁCHA, Marek, Radana KÖNIGOVÁ a Miloš MAUER. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, 312 s. ISBN 978-80-7367-780-0.
- VIEWEGH, Josef. *Sebevražda a literatura*. 1. vydání. Brno: Psychologický ústav AVČR ve spolupráci s Nakladatelstvím Tomáše Janečka, 1996. ISBN 80-85880-10-5
- VLČEK, Robert a Zdenka HRUBEŠOVÁ. *Zdravotnické právo*. Bratislava: Epos, 2007. ISBN 978-80-8057-705-6.
- VOZÁR, Jozef. Pojem eutanázia. *Právnik*. 1996, 135(3), 221-232.

WINTR, Jan a Marek ANTOŠ, ed. *Ústavní mantinely pro státní politiku*. Praha: Leges, 2020, 260 s. ISBN 978-80-7502-471-8.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

7.666 eutanázií v roce 2021 v Nizozemí. Pro eutanazii [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.proeutanzii.cz/cz/articles/detail/19/7-666-eutanazii-v-roce-2021-v-nizozemi>

Archived: WMA Declaration on Euthanasia. WMA - The World Medical Association [online]. c2024 [cit. 2024-07-22]. Dostupné z: <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-on-euthanasia/>

BALUCHA, Martin. Francie bude jednat o zákoně o pomoci s umíráním. Pravice a církve jsou proti, zdravotníci hrozí stávkami. In: IRozhlas: spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Český rozhlas, 2024, 12. 3. 2024, 21:51 [cit. 2024-06-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/francie-bude-jednat-o-zakone-o-pomoci-s-umiranim-pravice-a-cirkev-jsou-proti_2403122151_edr

ČERNÝ, David. Eutanázie a dobrý život: proč je eutanazie (někdy) morální, [online] *Vnitřní lékařství*, 2018. [cit. 2024-08-01], s. 236–244. Dostupné z: <https://casopisvnitrnilekarstvi.cz/pdfs/vnl/2018/03/04.pdf>

ČTK. Rok eutanazie ve Španělsku: podstoupilo ji 180 lidí. In: Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. 2022, 24. 6. 2022, 18:08 [cit. 2024-08-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-rok-eutanazie-ve-spanelsku-podstoupilo-ji-180-lidi-40401210>

Detail historie tisku: Návrh senátního návrhu zákona senátorky Václavy Domšové o důstojné smrti. *Senát PČR* [online]. Senát PČR, c2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisku.list&forEach.action=detail&forEach.value=s2328

Detail historie tisku: Sněmovní tisk 744/0. *Senát PČR* [online]. Senát PČR, c2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cislo_tisku=219&fo=5

DOLEŽAL, Tomáš. Je návrh zákona o důstojné smrti důstojný? Zdravotnické právo a bioetik [online]. © Ústav státu a práva, 2016, 6. 6. 2016 [cit. 2024-08-02]. Dostupné z: <https://zdravotnickepravo.info/je-navrh-zakona-o-dustojne-smrti-dustojny/>

Eutanázie (1939–1941). Holocaust [online]. Institut Terezinské iniciativy, 2001 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/eutanazie-1939---1941/>

Euthanasie: mezníky tápající legislativy. Marketing pro zdraví [online]. [1998] [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: http://www.zdrav.cz/web/mpz/mpz2715_vi_landergott_j_euth.htm

EWE, Koh. Here's Why Malaysia and Other Countries Are Decriminalizing Suicide. In: TIME [online]. TIME USA, 2023, June 28, 2023, 28. 6. 2023 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://time.com/6290858/malaysia-suicide-decriminalization-mental-health/>

FIALA, Petr a Jindřich MAYER. Informovaný souhlas pacienta s poskytováním zdravotních služeb. In: EPRAVO.CZ - Váš průvodce právem: Sbírká zákonů, judikatura, právo [online]. EPRAVO.cz, 2014, 5. 3. 2014, 5. 3. 2014 [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/informovany-souhlas-pacienta-s-poskytovanim-zdravotnich-sluzeb-93584.html>

Founding history: The World Federation of Right to Die Societies. The World Federation of Right to Die Societies: Ensuring Choices for a Dignified Death [online]. c2024 [cit. 2024-09-22]. Dostupné z: <https://wfrtds.org/history/>

France Télécom suicides: Three former bosses jailed. In: BBC: Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio [online]. BBC, 2019, 20. 12. 2019, 20. 12. 2019 [cit. 2024-07-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-50865211>

Francouzský návrh zákona o eutanazii se odkládá. In: Církev.cz: Zprávy [online]. Česká biskupská konference, 2024, 12. 6. 2024, 12. 6. 2024, 9.52 [cit. 2024-08-19]. Dostupné z: https://www.cirkev.cz/francouzsky-navrh-zakona-o-eutanazii-se-odklada_38847

GAUTHIER, Saskia, Julian MAUSBACH, Thomas REISCH a Christine BARTSCH. Suicide tourism: a pilot study on the Swiss phenomenon: a pilot study on the Swiss phenomenon. *Journal of Medical Ethics*. 2015/08/01, 41(8), 611. Dostupné z: doi:10.1136/medethics-2014-102091

GOLDEN, Marilyn a Tyler ZOANNI. Killing us softly: the dangers of legalizing assisted suicide. *Disability and Health Journal* [online]. Elsevier, 2010 [cit. 2024-08-22]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2009.08.006>

GRIFFITHS, John. Assisted Suicide in the Netherlands: The Chabot Case. *The Modern Law Review* [online]. The Modern Law Review Limited, 1995, vol.58(no.2), 17 [cit. 2024-10-01]. ISSN 1468-2230. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1096356>

HANIAKOVÁ, Tereza, Petr VNOUČEK a Martin HAMPEJS. ‚Sebevražedná‘ hra děsí Česko. Modrá velryba v otázkách a odpovědích. In: Lidovky.cz: zprávy, analýzy, rozhovory [online]. MAFRA, 2017, 14. 4. 2017, 14. 4. 2017 15:20 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/otazky-a-odpovedi-nebezpecna-hra-strasi-svet-v-cesku-jeji-existenci-potvrdila-police.A170413_174824_in_domov_teh

Introduction - Brief Summary of Carter v Canada. Canada.ca: The official website of the Government of Canada [online]. 2013, 2023-02-02 [cit. 2024-08-26]. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/ad-am/p1.html>

KLAUBENSCHALCOVÁ, Alice. Internet nabízí i návod k sebevraždě. In: Děčínský deník: informace, které jsou vám nejbliž [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2008, 10. 11. 2008, 10. 11. 2008 [cit. 2024-08-05]. Dostupné z: https://decinsky.denik.cz/zpravy_region/internet-nabizi-i-navod-k-sebevrazde20081110.html

KOLÁŘOVÁ, Zdenka. Nové projekty mají zlepšit dostupnost a kvalitu paliativní péče. In: *Medical Tribune* [online]. Medical Tribune, 2024, 16.5.2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.tribune.cz/zdravotnictvi/nove-projekty-maji-zlepsit-dostupnost-a-kvalitu-paliativni-pece/#>

KOLMAN, Petr. Sebevražda z pohledu trestního práva: vybrané aspekty. In: EPRAVO.CZ - Váš průvodce právem: Sbírká zákonů, judikatura, právo [online]. EPRAVO.cz, 2024, 14. 2. 2024, 14.2.2024 [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/sebevrazda-z-pohledu-trestniho-prava-vybrane-aspekty-117599.html>

KOMŮRKOVÁ, Magdaléna. Největší masová sebevražda všech dob: na příkaz vůdce se před 40 lety uprostřed džungle zabilo 900 lidí. In: Lidovky.cz: zprávy, analýzy, rozhovory [online]. MAFRA, 2018, 18. 11. 2018, 18. 11. 2018 6:00 [cit. 2024-07-13]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/svet/na-prikaz-vudce-se-zabilo-900-lidi-od-nejvetsi-masove-sebevrazdy-ubehlo-ctyricet-let.A181116_181743_In_zahranici_ele

KOŘENOVÁ, Magdaléna. Nizozemsko umožní eutanazii i dětem do 12 let. In: Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. 2023, 23. 4. 2023, 14:49 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-eutanazie-v-evrope-nizozemsko-ji-umozni-i-detem-do-12-let-40429352>

LEW, Bob, David LESTER, Feisul Idzwan MUSTAPHA, Paul YIP, Ying-Yeh CHEN, Ravivarma Rao PANIRSELVAM, Astrid Sinarti HASSAN, Serena IN, Lai Fong CHAN, et al. Decriminalizing suicide attempt in the 21st century: an examination of suicide rates in countries that penalize suicide, a critical review. BMC Psychiatry [online]. BioMed Central, 23 June 2022, 22(424) [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1186/s12888-022-04060-5>

Medical assistance in dying: Overview. Canada.ca: The official website of the Government of Canada [online]. 2013, 2024-08-26 [cit. 2024-08-26]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/health-services-benefits/medical-assistance-dying.html>

Modrá velryba: Co stojí za „hrou,“ jaké úkoly vedou děti k sebevraždě? In: Echo24.cz: Názorový deník [online]. Echo Media, 2017, 14. 4. 2017, 14. 4. 2017 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: <https://www.echo24.cz/a/w5vg6/modra-velryba-co-stoji-za-hrou-jake-ukoly-vedou-deti-k-sebevrazde>

MUZIKÁŘ, Martin. Nejvyšší soud, 24 Cdo 106/2021-II.: Komentář. In: Beck-online [online]. 2021, 16. 6. 2021 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://app-beck-online.cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=njuwenzvg42tmok7nfta&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#>

Muž, který se domáhá práva na eutanazii, se obrací na Ústavní soud. In: Advokátní deník: Novinky ze světa advokacie [online]. Advokátní deník, 2024, 3. 5. 2024, 3. 5. 2024 [cit. 2024-08-27]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/05/03/muz-ktery-se-domaha-prava-na-eutanazii-se-obraci-na-ustavni-soud/>

Oběti trestných činů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.01.2013 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561855&id4=html&id5=e7771c10bcad0cc91136d14d36a8228c&id6=null

Oběti trestných činů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.01.2014 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722741&id4=html&id5=76f716686f254e5e84e12d0bd8db69d1&id6=null

Oběti trestných činů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 13.11.2022 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029277&id4=html&id5=8e9d79c0ed8add3f54cfc64bc4390176&id6=null

1

Paliativní péče. Centrum paliativní péče [online]. 2018 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: <https://paliativnicentrum.cz/paliativni-pece>

PETERKOVÁ, Michaela. Typy sebevražd. PETERKOVÁ, Michaela. Sebevražda: Srozumitelné a podrobné informace o sebevraždě [online]. c2008-2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.sebevrazda.psychoweb.cz/3-2/typy-sebevrazd>

Portuguese parliament legalises euthanasia after long battle: Decision to allow medically assisted dying has divided the deeply Catholic country. In: The Guardian: Latest news, sport and opinion from the Guardian [online]. c2024, 12. 5. 2023 [cit. 2024-08-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2023/may/12/portuguese-parliament-legalises-euthanasia-after-long-battle>

Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.04.2015 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=916199&id4=html&id5=58833bc7e7aa72e0afaff3d01b0e48eb&id6=null

Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 09.02.2017 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1172623&id4=html&id5=7b3cbb3322a5b7485a2db06d3e180293&id6=null

Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.02.2019 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1465694&id4=html&id5=e11b30aa67d350ec62500cb3a8b0d57c&id6=null

Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 16.09.2020 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1733499&id4=html&id5=2cf1fef1837bf4bf54bdc9d24f64ef1a&id6=null

Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 13.11.2022 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029283&id4=html&id5=cf8b597c2632ab36dcfe083bdff115f3&id6=null

Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 14.03.2011 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029283&id4=html&id5=cf8b597c2632ab36dcfe083bdff115f3&id6=null

[3=id_dokumentu=290847&id4=html&id5=00555b78464104dec848403990749480&id6=null](https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=290847&id4=html&id5=00555b78464104dec848403990749480&id6=null)
ll

Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 09.02.2012 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=453846&id4=html&id5=14b8fe9c2160ef8ad700428ef72c33e2&id6=null

Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.01.2013 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561859&id4=html&id5=740d816a0fcd0704dbceb900f08b0a2&id6=null

Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.01.2014 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722726&id4=html&id5=4d854ecbd217719fbb1eed09f983afa6&id6=null

Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 14.03.2011 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=290830&id4=html&id5=0e79dfe024bf165ee441bf3e23a417f3&id6=null

Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.01.2013 [cit. 2024-09-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561841&id4=html&id5=f9601a4aaa465bcf64185b03473a0a33&id6=null

Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.01.2014 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722693&id4=html&id5=28c1b011cc0bcb16bb5b977b7019984f&id6=null
l

Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 15.06.2015 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=932331&id4=html&id5=89066fc0076374d81c4ef01762c08aa7&id6=null

Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 09.02.2017 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1172643&id4=html&id5=30b4dcae0a66ccec86b96c2778eb8ffa&id6=null

Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.02.2019 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1465680&id4=html&id5=03b7c41630066e899e44ca79f5005708&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 06.03.2016 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1039204&id4=html&id5=586b2de96c191cd34d1a991519c4bb3e&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 09.02.2017 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1172724&id4=html&id5=c85ed6127c02df88c995dbf277fb02b6&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 02.04.2018 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1313654&id4=html&id5=48772f20bbde490880308398eae5d67&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.02.2019 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1465727&id4=html&id5=232cf925361a0cc2a355f24fff75f53b&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 16.09.2020 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1733573&id4=html&id5=9f89fd6c9fa79ec6093f96b168755147&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 16.06.2021 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828795&id4=html&id5=862c24d6c6c3745dec7058b805d99164&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 24.03.2024 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2211274&id4=html&id5=17b09f68ab00aa6802235631779070d4&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných osobách - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 14.03.2011 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=291125&id4=html&id5=cfb26558a5eb5fa388e5ca1fac33d777&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných osobách - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 10.02.2012 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=454047&id4=html&id5=82a165b3b94dfba27dfc6866bd9e2e5b&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných osobách - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 29.01.2013 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561787&id4=html&id5=e199d9605c00f18b07cc563c21f835cc&id6=null

Přehled o stíhaných, podezřelých, obžalovaných a obviněných osobách - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, c2024, 25.01.2014 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722667&id4=html&id5=7d2dcd04b0069642407363ac13e391c7&id6=null

ROKOS, Milan. Macron chce lidem „pomoci zemřít“. Slovu eutanazie se vyhýbá. In: Seznam Zprávy [online]. Seznam Zprávy, Seznam.cz, 2024, 11. 3. 2024, 11. 3. 2024 18:00 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-macron-chce-lidem-pomoci-zemrit-slovu-eutanazie-se-vyhyba-247537>

Sebevrazdy.cz [online]. NUDZ All Rights, c2022 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: <https://sebevrazdy.cz/>

Sebevražda. Sebevrazdy.cz [online]. NUDZ All Rights, c2022 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: <https://sebevrazdy.cz/sebevrazda/>

Sebevraždy. Český statistický úřad: Statistika [online]. Český statistický úřad (ČSÚ), c2024 [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/sebevrazdy_zaj

Senátorka představila návrh zákona o paliativní péči, počítá i s eutanazií. Ministerstvo je proti. In: Česká justice [online]. Media Network, 2023, 17. 3. 2023, 17. 3. 2023 [cit. 2024-07-22]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/03/senatorka-predstavila-navrh-zakona-o-paliativni-peci-pocita-i-s-eutanazii-ministerstvo-je-proti/>

SCHEINOST, Miroslav, Simona DIBLÍKOVÁ, Kateřina GROHMANNOVÁ, Jana HULMÁKOVÁ, Hana PŘESLIČKOVÁ, Michaela ROUBALOVÁ a Kazimír VEČERKA. Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022 [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2023 [cit. 2024-09-14]. Ediční řada Studie. ISBN 978-80-7338-205-6. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/479_Analyza-trendu-kriminality-v-Ceske-republice-v-roce-2022.pdf

Sněmovní tisk 820: Návrh zákona o důstojné smrti. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. © 1995-2023 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=820>

Sněmovní tisk 924: N.z.o pal.pěči, rozhodování na konci života a eutanázii. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. © 1995-2023 [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=924>

Šikana. Gov.cz: Portál veřejné správy [online]. Verze 4.2.155. Digitální a informační agentur, 2020, 10. 11. 2020, 28. 5. 2024 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/sikana-INF-216>

Šikana. Gov.cz: Portál veřejné správy [online]. Verze 4.2.155. Digitální a informační agentur, 2020, 10. 11. 2020, 28. 5. 2024 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/sikana-INF-216>

Španělsko povolilo eutanazii pro občany a rezidenty. Zákon vadí církvi i pravicovým stranám. In: ČT24: Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR [online]. Česká televize, 2005, 18.3.2021 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/spanelsko-povolilo-eutanazii-pro-obcany-a-rezidenty-zakon-vadi-cirkvi-i-pravicovym-stranam-37839>

TAHECÍ, Barbora a Ondřej ČIHÁK. Většina argumentů proti eutanazii je chybná. Čeští politici ji měli legalizovat už dávno, věří etik Černý. In: IROzhlas: spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Český rozhlas, 2024, 17.2.2024, 17:53 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/vetsina-argumentu-proti-eutanazii-je-chybna-cesti-politici-ji-meli-legalizovat_2402171753_tkz?_ga=2.49447589.2089219044.1721311817-1839359197.1719234323&_gl=1*1d7qpxm*_gcl_au*MTYxNjc0NTIwLjE3MTkyMzQzMjM.*_ga*MTgzOTM1OTE5Ny4xNzE5MjM0MzIz*_ga_NHXTP7RWNV*MTcyMTMxMTgxNi4yLjAuMTcyMTMxMTgxNi4wLjAuNjE1MTU3OTEy

TRNĚNÝ, Tomáš. Španělsko schválilo eutanazii. In: Seznam Zprávy [online]. Seznam Zprávy, Seznam.cz, 2021, 19. 3. 2021 8:31 [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/spanelsko-schvalilo-eutanazii-147700>

VAŇOUS, Petr. Děti se škrťí pro zábavu. Do Čech dorazil fenomén Blackout Challenge. In: Deník.cz: informace, které jsou vám nejbliž [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2023, 2. 2. 2023, 2. 2. 2023 [cit. 2024-08-16]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/tiktok-site-blackout-challenge-20230201.html

VAŠÍČKOVÁ, Katherine. Na internetu jsou stránky, co radí, jak spáchat sebevraždu. V Česku je to legální. In: IROzhlas: spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Český rozhlas, c1997-2024, 16. 4. 2023, 5:00 [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/dusevni-zdravi-weby-co-radi-jak-spachat-sebevrazdu-zpravy-online_2304160500_kth

VILČEK, Ivan. „Romane, skoč!“ Deváťáčku na Slovensku obvinili za účast na sebevraždě spolužáka. In: Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. 2024, 1. 7. 2024,

12:26 [cit. 2024-09-14]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-romane-skoc-devatacku-na-slovensku-obvinili-za-ucast-na-sebevrazde-spoluzaka-40478520>

Voluntary Assisted Dying in Tasmania. In: *Tasmanian government: Department of health* [online]. The State of Tasmania (Organisation) Tasmanian Government, 1 September 2024 [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: https://www.health.tas.gov.au/sites/default/files/2021-11/Voluntary_Assisted_Dying_in_Tasmania_Fact_Sheet_DoHTasmania.pdf

ZADRAŽILOVÁ, Jitka. Mladá a fyzicky zdravá Nizozemka jde na eutanazii. Kvůli depresím. In: *Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. 2024, 5. 4. 2024, 13:53 [cit. 2024-09-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-mlada-a-fyzicky-zdrava-nizozemka-jde-na-eutanazii-kvuli-depresim-40466663>

ZDECHOVSKÝ, Tomáš. NIZOZEMSKO: Umožní stát vraždit postižené děti?!. In: *Neviditelný pes* [online]. Neviditelný pes a MAFRA, 2020, 16. 12. 2020, 16. 12. 2020 [cit. 2024-07-07]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/zahranici/nizozemsko-umozni-stat-vrazdit-postizene-deti.A201214_173032_p_zahranici_wag

ŽOHOVÁ, Magdalena. Bojím se žít v mrtvém těle. Poslední cesta postižené Francouzky k eutanazii. In: *Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. 2024, 21. 2. 2024, 20:22 [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-bojim-se-zit-v-mrtvem-tele-posledni-cesta-postizene-francouzky-k-eutanazii-40461553>

3. Seznam použitých právních předpisů

Belgický zákon o eutanázii

Kodeks karny – polský trestní zákon (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345)

Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky

Nizozemský pohřební zákon

Nizozemský trestní zákon

Nizozemský zákon o ukončení života na žádost a asistované sebevraždě

Schweizerisches Strafgesetzbuch – švýcarský trestní zákon – AS 54/757, SR 311.0

Strafgesetzbuch – německý trestní zákon (Nr. 75/1998)

Strafgesetzbuch 60/1974 BGBl – rakouský trestní zákon

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 117/1852 Ř.z., rakouský trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon – slovenský trestní zákon

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 5/1878, uherský trestní zákoník
Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákon o sebevraždě – Suicide Act (9 & 10 Eliz. 2. c. 60)

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 02.01.2017, sp. zn. I.ÚS 2078/16
Nález Ústavního soudu ze dne 18.05.2001, sp. zn. IV. ÚS 639/2000
Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl.ÚS 1/12
Nález Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. II.ÚS 2268/07
Nejvyšší soud ČSSR, Tpjf 24/85, [R 16/1986 tr.]
Pretty v. Spojené království, rozsudek ESLP ze dne 29.04.2002, č. stížnosti 2346/02
Rozhodnutí kanadského Nejvyššího soudu ze dne 06.02.2015 ve věci Carter v. Kanada
Rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 05.07.1951, sp. zn. 4 Tk 139/51
Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky z 19.02.1985, sp. zn. 3 To 8/85
Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 22.09.2016, sp. zn. 7 To 294/2016
Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 09.05.2013, sp. zn. 4 T 7/2012
Rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 04.04.2016, sp. zn. 89 T 99/2015
Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21.03.1996 sp. zn. 43 T 16/94
Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 11. 1994, sp. zn. 43 T 16/94
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.09.1997, sp. zn. 2 Tzn 72/97
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.03.2024, sp. zn. 3 Tdo 362/2014-24
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.05.2017, sp. zn. 3 Tdo 380/2017
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.01.2024, č.j. 24 Cdo 3727/2023-537
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.07.2014, sp. zn. 30 Cdo 4318/2013
Rozsudek Okresního soudu v Blansku ze dne 22.03.2018, č.j. 14 T 251/2017-216
Rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25.04.2023, č. j. 18 C 175/2022-467
Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.04.2011, Cpjn 206/2010
Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.10.1985, sp. zn. Tpjf 24/85 (publikováno pod č. 16/1986 Sb. rozh. tr.)
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.06.2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.11.2018, sp. zn. 6 Tdo 1370/2018
Usnesení Ústavního soudu ze dne 02.04.2019, sp. zn. IV. ÚS 566/19
Usnesení Ústavního soudu ze dne 10.07.2014, sp. zn. III. ÚS 1721/14

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25.10.1995, sp. zn. 8 To 20/95

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16.06.1976, sp. zn. Tpjf 30/76 (publikováno pod č. 41/1976 Sb. rozh.tr.)

5. Seznam ostatních zdrojů

HAMERSKÝ, M., KRÁSA, V. Pro a proti uzákonění eutanázie [podcast]. In: Za pět minut dvanáct. Praha. TV NOVA, 17.03.2024 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/episode/4EsDq710BBYHXmfoBQJFME>

HAVLOVÁ, Kamila. Euthanasie [online]. Praha, 2021. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/126537/150052761.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Rigorózní práce. Karlova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Rudolf Vokoun.

Katedra zdravotnického práva PF UK. @katedrazdravotnickehoprava. Asistovaná sebevražda legalizována v Rakousku [online]. 18.12.2021 [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/CXoN4hKKRAR/>

Katedra zdravotnického práva PF UK. @katedrazdravotnickehoprava. Snížení věkové hranice pro eutanázii v Nizozemsku [online]. 05.05.2023 [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/Cr2p2ZNoTug/>

Katedra zdravotnického práva PF UK. @katedrazdravotnickehoprava. Republique francaise: Návrh zákona o „pomoci zemřít“ [online]. 14.03.2024 [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/C4gJl1lrifC/>

LANGEROVÁ, Sabina. Trestný čin účasti na sebevraždě a související aspekty [online]. Brno, 2020, 133 s. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/xiv5w/Trestny_cin_ucasti_na_sebevrazde_30.3.2020.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Eva Brucknerová.

MATOUŠKOVÁ, Tereza. Sebevraždy z pohledu vyšetřování policejního orgánu [online]. Brno, 2023. Dostupné také z: https://is.ambis.cz/th/etoxj/Bakalarska_prace.pdf. Bakalářská práce. AMBIS Vysoká škola, Katedra bezpečnosti a práva. Vedoucí práce Karel Locker.

Metodický pokyn č. MSMT-21149/2016, k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-10-1]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Návrh trestního zákona z roku 1892

Senátní tisk 303 – návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008

Sněmovní tisk 744/0 - návrh trestního zákoníku z roku 2004

Sněmovní tisk 820 – návrh zákona o důstojné smrti z roku 2016

Sněmovní tisk 924 - návrh zákona o paliativní péči, rozhodování na konci života a eutanázii z roku 2020

Stavovský předpis č. 10 České lékařské komory

Tzv. ministerská unifikační osnova trestního zákona z roku 1937

Tzv. profesorská osnova trestního zákona z roku 1926

Trestný čin účasti na sebevraždě a problematika s tím související (s důrazem na eutanázii)

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá trestným činem účasti na sebevraždě dle ustanovení § 144 trestního zákoníku a s tím souvisejícími aspekty, jako je eutanázie, sebevraždy či privilegovaná skutková podstata usmrcení na žádost. Protože se nejedná o příliš frekventovaný trestný čin pohybující se maximálně v jednotkách ročně, nebývá mu věnována příliš velká pozornost. Naopak související téma eutanázie představuje problematiku, o které se dnes vedou v celé řadě zemí diskuse o její případné legalizaci, případně alespoň o přijetí privilegované skutkové podstaty usmrcení na žádost.

Základní výzkumnou otázkou je rozbor předmětného ustanovení, zhodnocení nynějšího stavu eutanázie, asistované sebevraždy a sebevražd. Nedílnou součástí práce je zamyšlení se nad možnými řešeními a zodpovězení otázky, zda by v České republice měla být aktivní přímá eutanázie či asistovaná sebevražda legalizována, popř. za jakých podmínek.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol, jejichž nedílnou součástí jsou vždy úvahy de lege ferenda.

Úvodní kapitola se podrobně věnuje eutanázii – prostor je věnován vymezení základních pojmů, dělení eutanázie a její historii, souvislostem s ústavním, občanským a zejména trestním právem a představeny jsou též hlavní argumenty ve prospěch či neprospěch případné legalizace. Ke konci úvodní kapitoly se čtenář může seznámit se zahraniční právní úpravou, tj. s úpravou ve státech, ve kterých je eutanázie či asistovaná sebevražda již nyní legalizována.

Druhá kapitola se zabývá trestným činem účasti na sebevraždě. V této kapitole je pojednáno o systematickém zařazení v nynějším trestním zákoníku, historickém vývoji, všech znacích skutkové podstaty včetně související judikatury a komparaci se zahraničím. Představeny budou též statistické údaje, ze kterých plyne, kolikrát ročně je daný trestný čin spáchán, kdo je obvykle jeho pachatelem a k jakému trestu byl daný pachatel odsouzen.

Třetí kapitola věnovaná sebevraždám představí nejdůležitější pojmy, seznámí čtenáře s pohledem společnosti na tento závažný sociálně-patologický jev, se souvislostmi s trestním právem a se statistickými údaji.

Poslední kapitola si klade za cíl představit komplexní řešení problematiky eutanázie. Představen je tudíž návrh zvláštního zákona, na základě kterého by byla asistovaná smrt umožněna, a dále možné změny ve zvláštní části trestního zákoníku.

Klíčová slova: eutanázie, sebevražda, účast na sebevraždě

The crime of participation in suicide and related issues (with an emphasis on euthanasia)

Abstract

This thesis deals with the crime of participation in suicide according to the provisions of Article 144 of the Criminal Code and related aspects such as euthanasia, suicide or the privileged act of killing on request. As it is not a very frequent crime with a maximum of only a few cases per year, it does not receive much attention. On the contrary, the related issue of euthanasia is an issue that is now being debated in a number of countries with a view to its possible legalisation, or at least the adoption of the privileged act of killing on request.

The main research question is an analysis of the provision in question, an assessment of the current state of euthanasia, assisted suicide and suicide. An integral part of the work is to reflect on possible solutions and to answer the question whether active direct euthanasia or assisted suicide should be legalized in the Czech Republic, and under what conditions.

The thesis is divided into four main chapters, of which *de lege ferenda* considerations are always an integral part.

The introductory chapter is devoted to euthanasia in detail - space is devoted to the definition of fundamental terms, the division of euthanasia and its history, the connection with constitutional, civil and especially criminal law, and the main arguments in favour or against possible legalization are also presented. Towards the end of the introductory chapter, the reader can get acquainted with foreign legislation, i.e. legislation in countries where euthanasia or assisted suicide is already legalised.

The second chapter deals with the crime of participation in suicide. This chapter discusses the systematic classification in the current Criminal Code, the historical development, all the features of the crime, including related case law and comparison with foreign countries. Statistical data will also be presented, showing how many times a given crime is committed each year, who is usually the perpetrator, and what sentence the perpetrator has been sentenced to.

The third chapter, devoted to suicide, introduces the most important terms, familiarises the reader with society's view of this serious socio-pathological phenomenon, the connections with criminal law and statistical data.

The last chapter aims to present a comprehensive solution to the problem of euthanasia. Thus, a proposal for a special law to allow assisted dying is presented, as well as possible changes to a special part of the Criminal Code.

Keywords: euthanasia, suicide, participation in suicide